

ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

DEPARTMENT OF OCCUPATIONAL THERAPY
FACULTY OF HEALTH AND CARING SCIENCES

Πτυχιακή Εργασία

Οι υπηρεσίες Εργοθεραπείας στη φοιτητική και εργασιακή καριέρα πολιτών
με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό

Thesis

Occupational Therapy services in the student and working career of
citizens with High Functioning autism

Μαρία Αγγελοπούλου (Α.Μ.:20680002)
Maria Angeloroulou (ID: 20680002)

Επιβλέπουσα: Τσάκνη Γεωργία, Επίκουρη Καθηγήτρια
Supervisor: Tsakni Georgia, Assistant Professor

Αθήνα [2023 - 2024]

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

1. Τσάκνη Γεωργία, Επίκουρη Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

2. Κατσούρη Ιωάννα-Γιαννούλα, Επίκουρη Καθηγήτρια

3. Βλοτινού Πηνελόπη, Επίκουρη Καθηγήτρια

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Μαρία Αγγελοπούλου του Νικολάου, με αριθμό μητρώου 20680002 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας του Τμήματος Εργοθεραπείας, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα
Μαρία Αγγελοπούλου

11/06/2024

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα κ. Τσάκνη Γ. για την βοήθειά της στην υλοποίηση της παρούσας εργασίας και ειδικότερα στην επίβλεψη και καθοδήγηση της προόδου της διπλωματικής μου εργασίας.

Στο ίδιο πλαίσιο ευγνωμοσύνης θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες της τριμελούς επιτροπής για τον χρόνο και την προσοχή που αφιέρωσαν για την αξιολόγηση της εργασίας μου.

Τέλος, θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Τμήματος Εργοθεραπείας για τη συμβολή τους στην επιστημονική, θεωρητική και πρακτική, συγκρότησή μου στα χρόνια της φοίτησής μου στο Τμήμα.

11/06/2024

Μαρία Αγγελοπούλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ενήλικες με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό διαθέτουν εξειδικευμένες ανάγκες αλλά και μοναδικές δυνατότητες οι οποίες καθορίζουν την φοιτητική και την εργασιακή τους καριέρα. Η εργοθεραπεία αποτελεί ένα προσωποκεντρικό επάγγελμα υγείας που ασχολείται με την προαγωγή της υγείας, της ευημερίας και της καθημερινής λειτουργικότητας του ατόμου μέσω του έργου. Οι εργοθεραπευτές σε συνεργασία με τα άτομα με ΥΛΑ, παρεμβαίνουν στους τομείς της εκπαίδευσης και της εργασίας και τα βοηθούν να ασκούν τον ακαδημαϊκό και τον επαγγελματικό τους ρόλο. Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η καταγραφή και η ανάδειξη των υπηρεσιών εργοθεραπείας που σχετίζονται με τη φοιτητική και εργασιακή καριέρα των πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Πρόκειται για τη συστηματική ποιοτική ανασκόπηση της ελληνικής και αγγλικής βιβλιογραφίας, σύμφωνα με την δήλωση PRISMA του 2020. Συγκεκριμένα, συνολικά εξήχθησαν 419 μελέτες εκ των οποίων 3 πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης της πτυχιακής εργασίας. Τα αποτελέσματα της ανασκόπησης ανέδειξαν τρεις διαφορετικές υπηρεσίες εργοθεραπείας, μια για την φοιτητική καριέρα και δύο για την εργασιακή καριέρα των ατόμων με ΥΛΑ. Το ευρήματα από την κριτική σύνθεση των αποτελεσμάτων αναδεικνύουν πρωτίστως την σπουδαιότητα της εξειδικευμένης κατεύθυνσης των υπηρεσιών, στις ανάγκες και στις δυνατότητες των ενηλίκων με ΥΛΑ. Ενώ, η υιοθέτηση εργοκεντρικής πρακτικής, η εμπλοκή του εργοθεραπευτή και η παρέμβαση στα νατουραλιστικά περιβάλλοντα όπου εκτελούνται τα επιθυμητά έργα, ίσως να συσχετίζονται θετικά με την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης.

Λέξεις Κλειδιά: εργοθεραπεία, υπηρεσίες εργοθεραπείας, υψηλής λειτουργικότητας αυτισμός, φοιτητική καριέρα, εργασιακή καριέρα

ABSTRACT

Adults with high-functioning autism (HFA) have special needs but also unique capabilities that determine their student and working careers. Occupational therapy is a person-centered health profession that concerned with promoting health, well-being and daily functionality of the individual through occupation. Occupational therapists, in collaboration with people with HFA, intervene in the domains of education and work and help them to practice their academic and professional roles. The purpose of this thesis is to record and highlight the occupational therapy services related to the student and working career of citizens with HFA. This is the systematic qualitative review of the Greek and English literature, according to the PRISMA statement of 2020. Specifically, a total of 419 studies were extracted, of which 3 met the inclusion criteria of this thesis. The results of the review highlighted three different occupational therapy services, one concerning the student career and two regarding the working career of people with HFA. The findings of the critical synthesis of the results primarily show the importance of the specialized direction of the services, to the needs and capabilities of adults with HFA. Whereas, the adoption of an occupational-centered practice, the occupational therapist's engagement and the intervention in the naturalistic environments where the desired occupations are performed, may be positively correlated with the effectiveness of the service.

Keywords: occupational therapy , occupational therapy services , high functioning autism , student career, working career

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ.....	2
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	7
ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	10
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
1.1 Πλαίσιο και σκοπός της πτυχιακής εργασίας.....	12
1.2 Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα της πτυχιακής εργασίας.....	12
1.3 Ορισμοί.....	13
1.3.1 Διαταραχή αυτιστικού φάσματος.....	13
1.3.2 Υψηλής λειτουργικότητας αυτισμός.....	19
1.3.3 Η εργοθεραπεία στο φάσμα του αυτισμού.....	21
1.3.3.1 Εργοθεραπεία.....	21
1.3.3.2 Υπηρεσίες εργοθεραπείας.....	22
1.3.3.3 Έργο.....	22
1.3.3.4 Τομείς έργου.....	23
1.3.4 Παραγωγικότητα.....	25
1.3.4.1 Φοιτητική καριέρα.....	25
1.3.4.2 Εργασιακή καριέρα.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	34
2.1 Ανασκόπηση βιβλιογραφίας.....	34

2.1.1 Υπηρεσίες εργοθεραπείας στην φοιτητική καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας Αυτισμό.....	34
2.1.2 Υπηρεσίες εργοθεραπείας στην εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας Αυτισμό.....	47
2.2 Πλαίσια αναφοράς και μοντέλα πρακτικής στην εργοθεραπευτική παρέμβαση για ενήλικες με ΔΑΦ.....	52
2.2.1 Πλαίσια αναφοράς.....	54
2.2.2 Μοντέλα πρακτικής.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	59
3.1 Εισαγωγή.....	59
3.2 Σχεδιασμός Μελέτης.....	59
3.3 Περιγραφή Υλοποίησης.....	60
3.3.1 Κριτήρια εισαγωγής / αποκλεισμού.....	60
3.3.2 Βιβλιογραφικές πηγές.....	61
3.3.3 Μεθοδολογία αναζήτησης.....	61
3.3.4 Εξαγωγή δεδομένων.....	62
3.4 Συλλογή Δεδομένων.....	62
3.4.1. Συλλογή δεδομένων για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα	63
3.4.2. Συλλογή δεδομένων για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα.....	63
3.5 Ανάλυση Δεδομένων.....	64
3.6 Αξιολόγηση ποιότητας περιεχομένου.....	64
3.7 Ηθική και δεοντολογία.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	66
4.1. Αποτελέσματα αναζήτησης.....	66
4.1.1.Αποτελέσματα ανασκόπησης για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα.....	66
4.1.2.Αποτελέσματα ανασκόπησης για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα.....	66
4.2. Αναλυτική παρουσίαση των συμπεριλαμβανομένων μελετών.....	69
4.2.1.Παρουσίαση των συμπεριλαμβανομένων μελετών για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα.....	69
4.2.2.Παρουσίαση των συμπεριλαμβανομένων μελετών για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	90

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1. Το διάγραμμα ροής (PRISMA flow-chart) της βιβλιογραφικής ανασκόπησης για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα. (Πηγή: Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ* 2021;372:n71. doi: 10.1136/bmj.n71).....**67**

Εικόνα 2. Το διάγραμμα ροής (PRISMA flow-chart) της βιβλιογραφικής ανασκόπησης για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα. (Πηγή: Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ* 2021;372:n71. doi: 10.1136/bmj.n71).....**68**

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ξενόγλωσσες

AOTA	American Occupational Therapy Association
APA	American Psychiatric Association
AS	Asperger Syndrome
ASSET	Assistive Soft Skills and Employment Training
CMOP-E	Canadian Occupational Performance and Engagement
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
HFA	High-functioning autism
ICD	International Classification of Diseases
MOHO	Model of Human Occupation
MTU	Munster Technological University
OTPF-4	Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process Fourth Edition
PDD-NOS	Pervasive Developmental Disorder-Not Otherwise Specified
PEO-P	Person-Environment-Occupation-Performance Model
PRISMA	Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta Analyses
RCTs	Randomized-Controlled Trials
SOAR	Supporting Opportunities, Access, and Resources
TCD	Trinity College Dublin
TUD	Technological University Dublin
UCC	University College Cork
VPN	Virtual private network
WFOT	World Federation of Occupational Therapists

Ελληνόγλωσσες

ΔΑΦ	Διαταραχή του Αυτιστικού Φάσματος
ΔΚΖ	Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής
ΔΥΠΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
ΣΔΚΖ	Σύνθετες Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής
ΥΛΑ	Υψηλής - Λειτουργικότητας Αυτισμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πλαίσιο και σκοπός της πτυχιακής εργασίας

Η παρούσα πτυχιακή εργασία σκοπύει στην συγκέντρωση και στη διερεύνηση των τεκμηρίων της βιβλιογραφίας που αφορούν στις υπηρεσίες Εργοθεραπείας στη φοιτητική και εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Ειδικότερα, με στόχο την βέλτιστη πλαισίωση της θεματολογίας, στην εισαγωγή την εργασίας αναζητήθηκαν και αναλύθηκαν οι αναγκαίοι ορισμοί για την διασαφήνιση των σχετικών εννοιών και η συμβολή της επιστήμης της εργοθεραπείας στην ακαδημαϊκή και εργασιακή εξέλιξη των ατόμων με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Ακόμη, στο θεωρητικό μέρος, πραγματοποιήθηκε μια συμπληρωματική αναζήτηση στην γκρίζα και μη βιβλιογραφία όπου αναφέρθηκαν ορισμένες σχετικές εργοθεραπευτικές υπηρεσίες καθώς και τα πλαίσια αναφοράς και τα μοντέλα πρακτικής που αξιοποιούνται στην εργοθεραπευτική παρέμβαση. Θεωρήθηκε δόκιμη η επιλογή της ποιοτικής συστηματικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας, ως το κατάλληλο είδος μεθοδολογίας αναζήτησης των τεκμηρίων που αφορούν στα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, πραγματοποιήθηκε η παρουσίαση και η κριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων της ανασκόπησης, η ευρύτερη συζήτηση και η εξαγωγή συμπερασμάτων.

1.2 Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα της πτυχιακής εργασίας

Η παρούσα πτυχιακή εργασία στοχεύει στην καταγραφή και στην ανάδειξη των υπηρεσιών Εργοθεραπείας που σχετίζονται με τη φοιτητική και εργασιακή καριέρα ατόμων με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό.

Προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη αναζήτηση στην σύγχρονη βιβλιογραφία, διατυπώθηκαν δύο αυτοτελή ερευνητικά ερωτήματα. Η αναζήτηση στην βιβλιογραφία πραγματοποιήθηκε ξεχωριστά για το κάθε ερευνητικό ερώτημα:

Πρώτο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι επιστημονικά τεκμηριωμένες υπηρεσίες εργοθεραπείας στη φοιτητική καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό;

Δεύτερο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι επιστημονικά τεκμηριωμένες υπηρεσίες εργοθεραπείας στην εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό;

1.3 Ορισμοί

1.3.1 Διαταραχή αυτιστικού φάσματος

1.3.1.1. Ορισμός

“Η Διαταραχή του Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) (299.00) είναι μια νευροαναπτυξιακή αναπηρία που ορίζεται από διαγνωστικά κριτήρια που περιλαμβάνουν ελλείμματα στην κοινωνική επικοινωνία και κοινωνική αλληλεπίδραση, και την ύπαρξη περιορισμένων και επαναλαμβανόμενων προτύπων συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων ή/και δραστηριοτήτων, τα οποία εμφανίζονται στην πρώιμη αναπτυξιακή περίοδο αλλά μπορούν να παραμένουν παρόντα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Τα συμπτώματα αυτά προκαλούν κλινικά σημαντικά ελλείμματα στην τρέχουσα λειτουργικότητα του ατόμου”. (American Psychiatric Association, 2022).

Ένας άλλος ορισμός της ΔΑΦ ορίζει ότι “η διαταραχή του φάσματος του αυτισμού χαρακτηρίζεται από επίμονα ελλείμματα στην ικανότητα έναρξης και διατήρησης αμοιβαίας κοινωνικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας, καθώς και από μια σειρά περιορισμένων, επαναλαμβανόμενων και άκαμπτων προτύπων συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων ή δραστηριοτήτων, τα οποία είναι άτυπα ή υπερβολικά για την ηλικία του ατόμου και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο” (World Health Organization, 2021).

Ο παγκόσμιος επιπολασμός της διαταραχής εκτιμάται περίπου στο 1% (Roy & Strate, 2023).

1.3.1.2 Διαγνωστικά κριτήρια

Σύμφωνα με την αναθεωρημένη πέμπτη έκδοση του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου της Αμερικανικής Εταιρίας Ψυχιάτρων (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - DSM 5 TR) (American Psychiatric Association - APA, 2022) δύο είναι τα βασικά κριτήρια που καθορίζουν την ΔΑΦ:

1. Οι διαρκείς δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία και αλληλεπίδραση, που εκδηλώνονται σε διάφορα περιβάλλοντα, συχνά περιλαμβάνουν ελλείψεις στην κοινωνικο-συναισθηματική αμοιβαιότητα, στις λεκτικές και μη λεκτικές επικοινωνιακές συμπεριφορές που χρησιμοποιούνται στην κοινωνική αλληλεπίδραση, καθώς και δυσκολίες στην ανάπτυξη, διατήρηση και κατανόηση των διαπροσωπικών σχέσεων. Τα συμπτώματα αφορούν την παρούσα κλινική κατάσταση του ατόμου ή το ιστορικό του.
2. Οι περιορισμένες και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, ενδιαφέροντα ή δραστηριότητες. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά αφορούν στις στερεοτυπικές ή επαναλαμβανόμενες κινήσεις, στην επιμονή των ατόμων με ΔΑΦ στην ομοιότητα, στην άκαμπτη προσκόλλησή τους σε ρουτίνες ή σε τελετουργικά πρότυπα λεκτικής και μη λεκτικής συμπεριφοράς, στα πολύ περιορισμένα και σταθερά ενδιαφέροντα τους, στην υπεραποκριτικότητα ή υποαποκριτικότητα που εκδηλώνουν σε αισθητηριακές εισροές, καθώς επίσης και στο ασυνήθιστο ενδιαφέρον τους για αισθητηριακές πτυχές του περιβάλλοντος. Προκειμένου να πληρείται το δεύτερο κριτήριο πρέπει να εμφανίζονται τουλάχιστον δύο από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, στην τρέχουσα κλινική εικόνα του ατόμου ή στο ιστορικό του.

Επιπλέον, προκειμένου να δοθεί η διάγνωση της ΔΑΦ τα συμπτώματα πρέπει να εντοπίζονται στην πρώιμη αναπτυξιακή ηλικία, αν και αυτά μπορεί να μην εκδηλωθούν πλήρως έως ότου οι κοινωνικές απαιτήσεις να ξεπεράσουν τις περιορισμένες ικανότητες του ατόμου ή μπορεί να παραμείνουν συγκαλυμμένα

από τις επιτηδευμένα υιοθετημένες προσαρμοστικές συμπεριφορές του. Τέλος, τα συμπτώματα πρέπει να οδηγούν σε κλινικά σημαντική έκπτωση της λειτουργικότητας του ατόμου και να μη στοιχειοθετούν κάποια άλλη διαταραχή, όπως η Νοητική Αναπηρία ή η Γενικευμένη Αναπτυξιακή Διαταραχή (American Psychiatric Association, 2022).

1.3.1.3 Επίπεδα συμπτωμάτων της ΔΑΦ

Ο όρος “φάσμα” υποδεικνύει ότι οι εκδηλώσεις των συμπτωμάτων της διαταραχής ποικίλλουν ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το άτομο, τη χρονολογική ηλικία και το φύλο του. Ως εκ τούτου, οι συγγραφείς του DSM 5 TR έχουν ταξινομήσει τη διαβάθμιση της βαρύτητας της διαταραχής ανάλογα με την ανάγκη του ατόμου για υποστήριξη, για την κοινωνική επικοινωνία και τα περιορισμένα, επαναλαμβανόμενα μοτίβα συμπεριφοράς:

1. *Επίπεδο 1: “Απαιτείται υποστήριξη”*
2. *Επίπεδο 2: “Απαιτείται ουσιαστική υποστήριξη”*
3. *Επίπεδο 3: “Απαιτείται πολύ ουσιαστική υποστήριξη”*

(American Psychiatric Association, 2022)

• 1.3.1.4 Κλινικά Χαρακτηριστικά

Λόγω της ανομοιογένειας και της ποικιλομορφίας στην εμφάνιση των συμπτωμάτων και της έλλειψης βιολογικών διαγνωστικών δεικτών-κριτηρίων, ο καθορισμός μιας συγκεκριμένης κλινικής εικόνας που να περιγράφει το σύνολο των ατόμων με ΔΑΦ, θεωρείται εξαιρετικά περίπλοκος. Βέβαια, ορισμένες έρευνες έχουν υποστηρίξει την ανάγκη για τον διαχωρισμό της κλινικής εικόνας μεταξύ των παιδιών και των ενηλίκων με ΔΑΦ, καθώς τα συνήθη κλινικά χαρακτηριστικά της διαταραχής

στην παιδική ηλικία δεν είναι το ίδιο εμφανή στην ενήλικη ζωή (Lewis, 2018 ; Seltzer , Shattuck , Abbeduto , & Greenberg , 2004; Shattuck et al., 2006). Αναλυτικότερα, οι ενήλικες με ΔΑΦ αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην επικοινωνία. Όσον αφορά στο εκφραστικό πλαίσιο της επικοινωνίας, οι ενήλικες με ΔΑΦ συνήθως δεν χρωματίζουν τον λόγο τους και χαρακτηρίζονται από μια μονότονη και ρομποτική χροιά στην φωνή τους. Πολύ συχνά χρησιμοποιούν λέξεις ή και εκφράσεις τις οποίες έχουν αφομοιώσει από άλλους χωρίς να εξετάζουν αν ταιριάζουν στο εκάστοτε επικοινωνιακό πλαίσιο. Επίσης δυσκολεύονται να εκφράσουν την συναισθηματική τους διάθεση μέσω της ομιλίας ή της εκφραστικότητας του προσώπου τους. Επιπλέον, ιδιαίτερα απαιτητική μπορεί να είναι η αρχή και η διατήρηση μιας μικρής συνομιλίας με ένα άλλο άτομο. Συχνά, παρεκκλίνουν από το θέμα της συζήτησης ή ανακαλούν διάφορα άλλα γεγονότα που δεν εξυπηρετούν τον επικοινωνιακό σκοπό. Παράλληλα, ενώ συνομιλούν μπορεί να επιλέξουν να μην έχουν καθόλου ή να έχουν ιδιαίτερα έντονη βλεμματική επαφή με το άλλο άτομο (Lewis, 2018 ; Vannucchi et al., 2013). Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά στην ικανότητα τους να ερμηνεύουν τα επικοινωνιακά μηνύματα, δυσκολεύονται να αντιλαμβάνονται τις σκέψεις , τις προθέσεις και τα συναισθήματα του συνομιλητή τους μέσα στην συζήτηση. Αυτό, ως ένα ποσοστό οφείλεται στην αστοχία τους να ερμηνεύσουν τις εξελεγκτικές ενδείξεις της επικοινωνίας, δηλαδή τις εκφράσεις του προσώπου, την “γλώσσα” του σώματος και τις χειρονομίες (Lewis, 2018).

Οι περιορισμένες και επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, ενδιαφέροντα ή δραστηριότητες αποτελούν επίσης μια κυρίαρχη πτυχή της κλινικής εικόνας των ενηλικών με ΔΑΦ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των επαναλαμβανόμενων μοτίβων συμπεριφοράς αποτελούν οι στερεότυπες κινήσεις, η προτίμηση στις στριφογυριστές πορείες του σώματος και ο χειρισμός αντικειμένων με ιδιόρρυθμο τρόπο. Από την άλλη πλευρά, εμφανίζουν επίσης ιδεοψυχαναγκαστικά χαρακτηριστικά, όπως το ενδιαφέρον σε ένα συγκεκριμένο χόμπι ή πεδίο μελέτης, η επιμονή σε σύνθετες τελετουργίες, στην ομοιότητα της ρουτίνας , στην επαναληπτικότητα και στους καταναγκασμούς (Lewis, 2018 ; Vannucchi et al., 2013). Ένα ακόμα κλινικό χαρακτηριστικό των ατόμων με ΔΑΦ, είναι τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν στις εκτελεστικές λειτουργίες. Οι εκτελεστικές λειτουργίες αφορούν σε υψηλότερης τάξης γνωστικές ικανότητες, όπως η μνήμη εργασίας, η

μεταγνώση, η ικανότητα του προγραμματισμού, της προσαρμοστικότητας, της οργάνωσης, της επίλυσης προβλημάτων, της ρύθμισης της συμπεριφοράς κ.α.

Οι προαναφερθείσες δυσκολίες έχουν συσχετιστεί με την προσαρμοστική συμπεριφορά και την ψυχοπαθολογία των ενηλίκων με ΔΑΦ, αποδεικνύοντας την συσχέτιση μεταξύ της δυσλειτουργικής προσαρμοστικότητας με συμπτώματα που σχετίζονται με το άγχος και τις δυσκολίες στην μεταγνώση με συμπτώματα κατάθλιψης (Wallace et al., 2015). Επιπρόσθετα, οι ενήλικες με ΔΑΦ αποκρίνονται διαφορετικά στα διάφορα αισθητηριακά ερεθίσματα. Συγκεκριμένα εκδηλώνουν συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από υπεραποκριτικότητα, υποαποκριτικότητα ή αναζήτηση αισθητηριακών ερεθισμάτων. Τα άτομα που είναι αισθητηριακά υπεραντιδραστικά συχνά βιώνουν την αισθητηριακή εισροή πιο έντονα σε σύγκριση και τα ερεθίσματα αυτά μπορεί να είναι επώδυνα, δυσρυθμιστικά ή συντριπτικά για εκείνα. άτομα μετά από περιόδους υπεραντιδραστικότητας.

Αντιθέτως, τα άτομα που είναι αισθητηριακά υποαντιδραστικά έχουν συχνά καθυστερημένη ανταπόκριση, ή μπορεί να μην παρατηρήσουν την αισθητηριακή είσοδο ενός ερεθίσματος. Τέλος, τα άτομα που αναζητούν πηγές αισθητηριακών ερεθισμάτων συχνά εμπλέκονται επανειλημμένα με την είσοδο αισθητηριακών ερεθισμάτων ή/και βρίσκονται σε διέγερση ή σε ρυθμιστική κατάσταση για παρατεταμένες χρονικές περιόδους και μπορεί να είναι μια διεγερτική ή ρυθμιστική κατάσταση (MacLennan, O'Brien, & Tavassoli, 2021). Οι MacLennan et al. το 2021, κατέγραψαν τις διάφορες αισθητηριακές εμπειρίες των ενηλίκων με ΔΑΦ, ανάλογα με την κατηγορία της αποκριτικότητας. Τα αποτελέσματα παρουσίασαν ότι οι ενήλικες με ΔΑΦ βιώνουν υπεραποκριτικότητα σε έντονα φώτα, τόσο τεχνητά όσο και στο ηλιακό φως, καθώς και σε φώτα που αναβοσβήνουν. Επιπλέον, τα εν λόγω άτομα είναι υπεραντιδραστικά σε δυνατούς ή/και απρόσμενους ήχους, όπως συναγερμοί και γάβγισμα σκύλων.

Σε ό,τι αφορά στα ακουστικά ερεθίσματα, τα άτομα αυτά εκδηλώνουν υπεραποκριτική συμπεριφορά σε χαστικά περιβάλλοντα όπου επικρατεί οχλοβοή ή παράλληλες συνομιλίες. Ακόμη, αρκετοί ήταν αυτοί που δήλωσαν πως οι ακραίες θερμοκρασίες, το άγγιγμα από άλλους ανθρώπους, ειδικά όταν αυτό είναι ελαφρύ ή απροσδόκητο, οι διαφορετικές υφές υφασμάτων ή οι ετικέτες των ρούχων, καθώς

επίσης οι υγρές και λιπαρές υφές, όπως ο ιδρώτας ή μια λοσιόν, μπορούν να οδηγήσουν σε υπεραποκριτικότητα. Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι οι ενήλικες με ΔΑΦ συχνά εκδηλώνουν υπεραντιδραστικότητα και σε οσφρητικά ερεθίσματα, όπως σε όπως έντονες οσμές, αλλά και σε γευστικά ερεθίσματα όπως είναι ορισμένες γεύσεις και υφές τροφίμων. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι ενήλικες μπορεί να υποαντιδράσουν στην οπτική αναζήτηση περιβαλλοντικών αλλαγών, σε ακουστικά ερεθίσματα όταν είναι συγκεντρωμένοι σε μία εργασία, στον πόνο, στην θερμοκρασία και στην διάκριση λεπτών οσμών. Για τους ενήλικες που αναζητούν επίμονα πηγές αισθητηριακών εισροών τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως αυτοί συχνά έλκονται από φωτεινά χρώματα, σύνθετες εικόνες, αντικείμενα που βρίσκονται σε κίνηση και συγκεκριμένα ακούσματα τα οποία θέλουν να ακούν επανειλημμένα. Επίσης, πολλές φορές προτιμούν τα στενά ρούχα με απαλές υφές, επιθυμούν την αίσθηση ζεστών ή κρύων επιφανειών στο δέρμα τους και αναζητούν συχνά τρόφιμα που έχουν συγκεκριμένες γεύσεις και υφές (MacLennan, O'Brien, & Tavassoli, 2021). Τέλος, τα αποτελέσματα ορισμένων μελετών υποστηρίζουν ότι τα κινητικά ελλείμματα αυξάνονται στην ενήλικη ζωή και σε αυτά προστίθενται νέες κινητικές δυσκολίες. Τα σημεία κινητικής αδεξιότητας δεν εμφανίζονται σε όλα τα άτομα με ΔΑΦ και δεν αποτελούν διαγνωστικά κριτήρια.

Αναλυτικά, οι ενήλικες με ΔΑΦ μπορεί να υιοθετούν τροποποιημένα κινητικά πρότυπα (Cook et al., 2013), να εμφανίζουν μειωμένο έλεγχο στάσης (Lim et al., 2017) και μειωμένες αντιδράσεις (Morrison et al., 2018), καθώς επίσης και δυσκολίες στον σχεδιασμό, στην έναρξη, στον έλεγχο και στη διακοπή διαφόρων κινητικών ενεργειών (Robledo et al., 2012 ; Welch et al., 2020). Επιπλέον, αλλοιώνεται ο συντονισμός και η επιδεξιότητα στις κινήσεις (Linke et al., 2020 ; Gowen et al., 2023). Η βάρδια των ατόμων με ΔΑΦ συχνά διαπυστώνεται βραδύτερη από αυτή των νευροτυπικών ατόμων (Zheng et al., 2019 ; Lum et al., 2020 ; Cho et al., 2022). Τα παραπάνω κινητικά ελλείμματα σε συνδυασμό με την μειωμένη ιδιοδεκτικότητα των ατόμων με ΔΑΦ, έχουν ως αποτέλεσμα την έλλειψη επίγνωσης, κατανόησης και ελέγχου τον μελών του σώματός τους κατά την κίνηση (Bertilsson et al., 2018). Η βιβλιογραφία αναφέρει επίσης τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν μερικά άτομα με ΔΑΦ στην εκμάθηση και την εκτέλεση νέων κινητικών δεξιοτήτων. Η εκτέλεση ακόμα και των πιο απλοϊκών νέων κινήσεων μπορεί να αποβεί χρονοβόρα και να απαιτεί υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης, καθώς

δεν έχει αυτοματοποιηθεί. Αντίθετα, η επιτυχημένη εκτέλεση μιας καινούργιας κίνησης μπορεί να οφείλεται σε πολύωρη εξάσκηση παρόμοιων ενεργειών, αν και η δεξιότητα γενίκευσης αυτού του κινητικού προτύπου να παραμένει χαμηλή (Gowen et al., 2023). Τα παραπάνω αποτελούν ορισμένα από τα κλινικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων με ΔΑΦ.

1.3.2 Υψηλής - Λειτουργικότητας Αυτισμός

1.3.2.1 Ορισμός

“Ο Υψηλής - Λειτουργικότητας Αυτισμός (ΥΛΑ) είναι ένας άτυπος όρος, ο οποίος χρησιμοποιείται ευρέως στην βιβλιογραφία για την αναφορά σε ένα υποσύνολο ατόμων με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) ή Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή - Μη Καθορισμένη (Pervasive Developmental Disorder-Not Otherwise Specified / PDD-NOS), των οποίων οι γνωστικές ικανότητες βρίσκονται στο μέσο εύρος ή/και πάνω από αυτό, δείκτης νοημοσύνης ≥ 70 ” (De Giambattista et al., 2019) Μέχρι σήμερα, ο Υψηλής - Λειτουργικότητας Αυτισμός δεν αποτελεί ξεχωριστή διάγνωση ούτε έχουν οριστεί τα κριτήρια για την επίσημη συμπερίληψη της υποομάδας σε κάποια υπάρχουσα διάγνωση του DSM (American Psychiatric Association [APA], 2022) και του εγχειριδίου της Διεθνής Στατιστική Ταξινόμηση Νοσημάτων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας (International Classification of Diseases / ICD) (World Health Organization, 2021) .

1.3.2.2 Ιστορική Αναδρομή

Οι Leo Kanner και Hans Asperger ήταν από τους πρώτους ψυχιάτρους που “μίλησαν” για τον υψηλής - λειτουργικότητας αυτισμό, αναφερόμενοι αρχικά σε άτομα που εμφάνιζαν σημαντικά κοινωνικά ελλείμματα και είχαν μέσου όρου ή άνω

του μέσου όρου πνευματικές ικανότητες. Ο Kanner μάλιστα υποστήριξε εξ αρχής πως τα ελλείμματα αυτά δεν σχετίζονταν με την κλινική εικόνα της Νοητικής Αναπηρίας. (Feinstein, 2010) Η συγκεκριμένη ορολογία εμφανίζεται στη βιβλιογραφία στο τέλος της δεκαετίας του 1980, συσχετιζόμενη πολλές φορές με τη διάγνωση του συνδρόμου Asperger (AS) , η οποία τότε χρησιμοποιούνταν ευρέως (Gillberg & Gillberg, 1989 ; Szatmari, Bartolucci, & Bremner, 1989) και τελικά αποτέλεσε ξεχωριστή διάγνωση στην ομάδα των Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών του DSM-4(APA,1994). Η διάγνωση του συνδρόμου Asperger απαιτούσε τουλάχιστον δύο συμπτώματα ελλειμματικής κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ένα σύμπτωμα περιορισμένων και επαναλαμβανόμενων μοτίβων συμπεριφοράς, φυσιολογική γνωστική λειτουργία και απουσία σημαντικής γενικευμένης καθυστέρησης της ομιλίας. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να πληρούνται τα κριτήρια της Αυτιστικής Διαταραχής, όπως τότε ονομαζόταν (APA,1994). Δεδομένου λοιπόν, ότι και οι δύο πληθυσμοί δεν εμφανίζουν νοητική υστέρηση, μια μεγάλη συζήτηση έχει ανοίξει αναφορικά με το αν πρέπει ή όχι, αυτές οι δυο καταστάσεις να διαχωρίζονται. Πρακτικά ορισμένοι ταυτίζουν, σχεδόν, τους δύο όρους, στηριζόμενοι στην παρόμοια βάση της νευροψυχολογικής λειτουργικότητας των ατόμων με ΥΛΑ και AS (Mukaddes, Hergüner, & Tanidir, 2010 ; Val Elst et al.,2013 ; Howlin 2003; Macintosh and Dissanayake 2004 ; Witwer and Lecavalier 2008 ; Sanders 2009 ; Nayate et al. 2012; Wilson et al. 2014).

Από την άλλη πλευρά, αναφερόμενοι στις διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται σε αιτιολογικούς και νευροβιολογικούς παράγοντες, αρκετοί θεωρούν υψίστης σημασίας τον διαχωρισμό τους (e.g. Gilchrist et al. 2001; Ghaziuddin and Mountain-Kimchi 2004 ; Bennett et al. 2007 ; Ghaziuddin 2007 ; Sharma, Woolfson, & Hunter, 2011 ; Speirs et al. 2011 ; Yu, Cheung, Chua, & McAlonan, 2011 ; Planche and Lemonnier 2012 ; Lai et al. 2013 ; Tsai and Ghaziuddin 2013 ; Volkmar & McPartland, 2014 ; Barahona-Corréa and Filipe 2016 ; Montgomery et al. 2016b ; Bi, Yang, Qing, Sun, & Xu, 2018). Η σύγχυση μεταξύ των δύο κλινικών καταστάσεων έγινε ακόμα πιο έντονη με τον αποκλεισμό της διάγνωσης του συνδρόμου Asperger, ως αυτοτελούς διαγνωστική κατηγορία, από την επόμενη έκδοση του DSM και την συγχώνευσή του κάτω από την “ομπρέλα” της Διαταραχής Αυτιστικού Φάσματος (APA,2013). Η απουσία συγκεκριμένων κριτηρίων που να ορίζουν τους δύο όρους έχει οδηγήσει στην εμφανή ετερογένεια του πληθυσμού με υψηλής -

λειτουργικότητας αυτισμό, στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Για τις ανάγκες της παρούσας πτυχιακής εργασίας η ορολογία του Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμού ταυτίζεται με εκείνη του Συνδρόμου Asperger.

1.3.3 Η εργοθεραπεία στο φάσμα του αυτισμού

1.3.3.1 Εργοθεραπεία

Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Εργοθεραπευτών ορίζει την εργοθεραπεία ως *“ένα προσωποκεντρικό επάγγελμα υγείας, που ασχολείται με την προαγωγή της υγείας και της ευημερίας του ατόμου μέσω του έργου”* (World Federation of Occupational Therapists - WFOT 2012b). Ο πρωταρχικός στόχος της εργοθεραπείας είναι να δώσει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να συμμετέχουν στις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής. Οι εργοθεραπευτές επιτυγχάνουν αυτό το αποτέλεσμα είτε δουλεύοντας με ανθρώπους και κοινότητες, ώστε να ενισχύσουν την ικανότητά τους να συμμετάσχουν στα έργα που επιθυμούν, χρειάζονται ή αναμένεται να κάνουν είτε τροποποιώντας το έργο ή περιβάλλον για να υποστηρίξουν καλύτερα την εμπλοκή τους σε αυτό (World Federation of Occupational Therapists - WFOT 2012b).

Ένας ακόμη ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός είναι αυτός που αναφέρεται στην τέταρτη έκδοση του αμερικανικού Πλαισίου Πρακτικής στην Εργοθεραπεία (*“Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process—Fourth Edition”* [OTPF-4]), ο οποίος ορίζει την εργοθεραπεία ως *“την θεραπευτική χρήση των έργων της καθημερινής ζωής με άτομα, ομάδες ή πληθυσμούς (δηλαδή τον πελάτη) με σκοπό την ενίσχυση ή τη διευκόλυνση της συμμετοχής. Οι επαγγελματίες εργοθεραπείας χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για τη συναλλακτική σχέση μεταξύ*

του πελάτη, της εμπλοκής του πελάτη σε πολύτιμα έργα και του πλαισίου, για να καταρτίσουν ένα σχέδιο παρέμβασης βασισμένο σε έργα” (American Occupational Therapy Association - AOTA , 2020).

1.3.3.2 Υπηρεσίες Εργοθεραπείας

Σύμφωνα με το OTPF-4, “οι υπηρεσίες εργοθεραπείας παρέχονται για την απόκτηση δεξιοτήτων, την αποκατάσταση και την προαγωγή της υγείας και της ευεξίας σε πελάτες με αναπηρία ή/και χωρίς αναπηρία. Οι υπηρεσίες προωθούν την απόκτηση και τη διατήρηση της ταυτότητας έργου για όσους έχουν ή κινδυνεύουν να αναπτύξουν μια αρρώστια, τραυματισμό, ασθένεια, διαταραχή, κατάσταση, έλλειμμα, αναπηρία, περιορισμό στην δραστηριότητα ή στην συμμετοχή” (ΑΟΤΑ , 2020).

1.3.3.3 Έργο

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Σύλλογο Εργοθεραπευτών, “Στην εργοθεραπεία, τα έργα αναφέρονται στις καθημερινές δραστηριότητες που κάνουν οι άνθρωποι ως άτομα, μέσα στις οικογένειες και σε κοινότητες για να αξιοποιούν τον χρόνο και να αποδίδουν νόημα και σκοπό στη ζωή τους. Τα έργα περιλαμβάνουν πράγματα που οι άνθρωποι χρειάζονται, θέλουν και αναμένεται να κάνουν” (WFOT, 2012a, para. 2). Ο πιο πρόσφατος ορισμός του έργου στο OTPF-4, εξηγεί τα έργα ως “την προσωποποιημένη και ουσιαστικής εμπλοκής του πελάτη σε γεγονότα της καθημερινότητάς του”. Τα έργα εμφανίζονται σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα και επηρεάζονται από την αλληλεπίδραση μεταξύ των προτύπων εκτέλεσης έργου, των δεξιοτήτων εκτέλεσης έργου και των παραγόντων που αφορούν στον πελάτη (ΑΟΤΑ, 2020).

Υπό το πρίσμα της Επιστήμης Έργου ως έργο στην εργοθεραπεία θεωρείται “η προσωπική, μη επαναλαμβανόμενη εμπειρία ενός συγκεκριμένου ατόμου. Δηλαδή, ένα έργο είναι ένα υποκειμενικό γεγονός σε αντιληπτές χρονικές, χωρικές και

κοινωνικοπολιτιστικές συνθήκες που είναι μοναδικές σε αυτό το στιγμιαίο συμβάν. Ένα έργο έχει μια φύση, έναν ρυθμό, μια αρχή και ένα τέλος που το ορίζει, μια κοινή ή μοναχική πτυχή, ένα πολιτισμικό νόημα για το άτομο και έναν άπειρο αριθμό άλλων αντιληπτών συμφραζομένων ποιοτήτων” (Pierce, 2024).

1.3.3.4 Τομείς Έργου

Η σύγχρονη ταξινόμηση του φάσματος των έργων γίνεται σε εννέα τομείς: *“Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής (ΔΚΖ), Σύνθετες Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής (ΣΔΚΖ), Διαχείριση Υγείας, Ανάπαυση και Ύπνος, Εκπαίδευση, Εργασία, Παιχνίδι, Ελεύθερος Χρόνος και Κοινωνική Συμμετοχή” (ΑΟΤΑ, 2020).*

Ο κάθε τομέας έργου περιλαμβάνει πτυχές που αφορούν στα έργα, στα πλαίσια, στα πρότυπα εκτέλεσης έργου, στις δεξιότητες εκτέλεσης έργου και στους παράγοντες του πελάτη. Αναλυτικότερα:

- Κάθε τομέας εμπεριέχει πολλά αλλά συγκεκριμένα έργα.
- Τα πλαίσια που χαρακτηρίζουν έναν τομέα είναι οι περιβαλλοντικοί και προσωπικοί παράγοντες που καθορίζουν την εμπλοκή και την συμμετοχή του ατόμου στο έργο.
- Τα πρότυπα εκτέλεσης είναι οι επίκτητες συνήθειες, ρουτίνες, ρόλοι και τελετουργίες που μπορούν να υποστηρίξουν ή να παρεμποδίσουν την απόδοση ενός έργου.
- Δεξιότητες εκτέλεσης έργου ονομάζονται οι παρατηρήσιμες, στοχοκατευθυνόμενες ενέργειες που απαιτεί η εκτέλεση ενός έργου και αποτελούνται από κινητικές δεξιότητες, δεξιότητες επεξεργασίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης.
- Οι παράγοντες του πελάτη είναι οι ικανότητες, τα χαρακτηριστικά και οι πεποιθήσεις που έχει δομήσει το άτομο, οι οποίοι καθορίζονται από την παρουσία

ή την απουσία μίας ασθένειας και μπορούν να επηρεάσουν τις δεξιότητες εκτέλεσης.

Όλες αυτές οι πτυχές αλληλοεπιδρούν με δυναμικό τρόπο και τελικά καθορίζουν την ταυτότητα έργου, την υγεία, την ευεξία και την συμμετοχή του ατόμου στη ζωή. Η προσέγγιση λοιπόν του κάθε τομέα, σύμφωνα με το ΟΤΡΦ-4, προϋποθέτει την παρέμβαση στην αλληλοσυσχέτιση όλων αυτών των πτυχών και όχι την εστίαση σε μεμονωμένες πτυχές της λειτουργικότητας του ατόμου (ΑΟΤΑ, 2020).

Οι επαγγελματίες εργοθεραπείας εργάζονται συνεργατικά με τα άτομα που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού, τις οικογένειές τους και την κοινότητα που ζουν, προκειμένου να παρέχουν ένα σύνολο υπηρεσιών που θα υποστηρίξει την ικανότητα των ατόμων να συμμετέχουν πλήρως σε μια καθημερινότητα που οι ίδιοι θα καθορίζουν. Οι ενήλικες με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ μπορούν να επωφεληθούν από την εργοθεραπεία σε όλους τους τομείς έργου. Ενδεικτικά, ένας εργοθεραπευτής μπορεί να παρέμβει στον τομέα:

- “Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής - ΔΚΖ”, με στόχο την εμπλοκή του ατόμου με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ στην σεξουαλική του έκφραση.
- “Σύνθετες Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής - ΣΔΚΖ”, ώστε να βοηθήσει το άτομο με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ στην διαχείριση των χρημάτων του.
- “Διαχείριση της υγείας”, για να κατευθύνει την πλοήγηση του ατόμου με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ στην υγειονομική περίθαλψη.
- “Ξεκούραση και Ύπνος”, για να εκπαιδεύσει το άτομο με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ στην ανεξάρτητη προετοιμασία του περιβάλλοντος της ανάπαυσης.
- “Εκπαίδευση”, προκειμένου να διευκολύνει την εμπλοκή του ατόμου με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ στον ακαδημαϊκό του ρόλο.
- “Εργασία”, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτο-συνηγορίας του ατόμου με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ για την τροποποίηση του εργασιακού του περιβάλλοντος.
- “Παιχνίδι”, ώστε το άτομο με ΔΑΦ ή και ΥΛΑ να συμμετέχει σε δραστηριότητες που του προκαλούν ευχαρίστηση.

- “Ελεύθερος χρόνος”, για να βοηθήσει το άτομο με ΔΑΦή και ΥΛΑ να δομήσει μια ρουτίνα, στην οποία θα διατηρείται η ισορροπία μεταξύ των προτιμώμενων και μη έργων του.
- “Κοινωνική συμμετοχή”, προκειμένου το άτομο με ΔΑΦή και ΥΛΑ να αποτελεί ενεργό μέλος της κοινότητάς του.

(“The Scope of Occupational Therapy Services for Individuals With an Autism Spectrum Disorder Across the Life Course,” 2010; “Scope of Occupational Therapy Services for Individuals With Autism Spectrum Disorder Across the Life Course,” 2015 ; “Autism Spectrum Disorders Across the Life Course and Occupational Therapy Services,” 2022)

1.3.4 Φοιτητική & εργασιακή καριέρα

1.3.4.1 Φοιτητική καριέρα

Η απόκτηση ενός πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθεί να θεωρείται ένα θετικό και συχνά προαπαιτούμενο βήμα προς την ανεξαρτητοποίηση, την πνευματική καλλιέργεια και την επαγγελματική εξέλιξη των ενηλίκων (Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015 ; Chen et al., 2015). Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, ο αριθμός των φοιτητών με ΔΑΦ στην ανώτατη εκπαίδευση ολοένα και αυξάνεται (Bakker, Krabbendam, Bhulai, Meeter, & Begeer, 2023). Κατά προσέγγιση το 50% των φοιτητών αυτών αφορά σε φοιτητές με ΥΛΑ (Bakker, Krabbendam, Bhulai, & Begeer, 2019). Ωστόσο, όπως όλα τα μεταβατικά στάδια της ζωής, έτσι και η φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παραμένει μια δύσκολη πρόκληση για τους φοιτητές αυτούς (Lambe et al., 2018). Η πανεπιστημιακή ζωή μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα στρεσογόνος για τα άτομα με ΥΛΑ, με αρκετές μελέτες να έχουν καταγράψει ορισμένες από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αλλά και τον αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης συννοσηροτήτων και απόκτησης αρνητικών προσωπικών ή ακαδημαϊκών εμπειριών (Anderson et al., 2018 ; Nuske et al., 2019 ;

Bakker, Krabbendam, Bhulai, & Begeer, 2019). Πολλές από τις προκλήσεις που καλούνται να ξεπεράσουν, αφορούν συχνά στις κοινωνικές απαιτήσεις της πανεπιστημιακής ζωής. Οι φοιτητές με ΥΛΑ συχνά χαρακτηρίζονται ως αδιάφοροι και αγενείς, καθώς λόγω της δυσκολίας τους να συνάψουν σχέσεις, να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα και τις σκέψεις του συνομιλητή τους, αλλά και να ανταποκρίνονται σωστά στα εξωλεκτικά στοιχεία μιας συνομιλίας (π.χ. βλεμματική επαφή, χειρονομίες, γλώσσα του σώματος), ενδέχεται πολλές φορές να συμπεριφέρονται “ακατάλληλα” για την κοινωνική συνθήκη που εκτυλίσσεται ή να αποφεύγουν τελείως την οποιαδήποτε κοινωνική αλληλεπίδραση (Adreon & Durocher, 2007; Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015).

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των φοιτητών με ΥΛΑ το οποίο μπορεί να επιφέρει δυσκολίες στην καθημερινότητά τους στο πανεπιστήμιο, είναι το έντονο ενδιαφέρον που εκδηλώνουν για μια συγκεκριμένη θεματολογία. Η έντονη επιθυμία τους, τους ξεχωρίζει από τους συνομηλίκους τους, περιορίζει τον κοινωνικό τους περίγυρο, ενώ πολλές φορές οδηγεί στην έλλειψη κινήτρων για εμπλοκή σε άλλες δραστηριότητες ή μαθήματα του πανεπιστημίου, τα οποία δεν περιλαμβάνουν τα αγαπημένα τους θέματα (Adreon & Durocher, 2007). Ιδιαίτερη εμμονή επίσης εκφράζουν για την επαναληψιμότητα ή την προβλεψιμότητα στην καθημερινότητά τους. Όταν λοιπόν το περιβάλλον και η ρουτίνα τους αλλάζει, πολλοί φοιτητές με ΥΛΑ βιώνουν άγχος και ανησυχία. Όπως είναι κατανοητό, η ίδια η πανεπιστημιακή ζωή, συνοδεύεται από πληθώρα αλλαγών, πρωτίστως επειδή ο φοιτητής απομακρύνεται από το αυστηρά δομημένο σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον. Ακόμη, η καθημερινή ζωή ενός φοιτητή δεν μπορεί να είναι προβλέψιμη, αφού συχνά καλείται να προσαρμοστεί σε αλλαγές όπως η ξαφνική ακύρωση ενός μαθήματος ή η αλλαγή του προγράμματος των εξετάσεων (Adreon & Durocher, 2007 ; Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015).

Στη δυσκολία διαχείρισης της μεταβαλλόμενης καθημερινότητας συμβάλλει και η μειωμένη εκτελεστική λειτουργικότητα που χαρακτηρίζει αρκετούς φοιτητές με ΥΛΑ. Συγκεκριμένα, τα ελλείμματα σε υψηλού επιπέδου γνωστικές ικανότητες, όπως ο προγραμματισμός, η οργάνωση, η κρίση, η επίλυση προβλημάτων, ο αυτοκαθορισμός μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργικότητα του φοιτητή στις ακαδημαϊκές και μη υποχρεώσεις του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η

αδυναμία διαχείρισης του φόρτου εργασίας ή της οργάνωσης της καθημερινής τους ρουτίνας (Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015 ; Lambe et al., 2018; Zeedyk et al., 2018). Τέλος, στη βιβλιογραφία έχουν περιγράψει εκτενώς οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με ΥΛΑ εξαιτίας της διεγερτικής ατμόσφαιρας της πανεπιστημιούπολης. Οι διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας επιφέρουν μεγάλη δυσκολία στη συγκέντρωση και στη μελέτη των φοιτητών, σε μία ακατάστατη εστία ή υπερβολικά θορυβώδη αίθουσα διδασκαλίας (Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015). Παρόλα αυτά, τα άτομα με ΥΛΑ διαθέτουν επίσης μοναδικές δυνατότητες, συμπεριλαμβανομένης της ανώτατης ευφυΐας τους σε συγκεκριμένους τομείς, και αυτές οι δυνατότητες σε συνδυασμό με την κατάλληλη υποστήριξη μπορούν να καταστήσουν τη συμμετοχή τους στην ανώτερη εκπαίδευση όχι μόνο δυνατή αλλά και ιδιαίτερα επιτυχημένη (Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015).

Η φοιτητική καριέρα εντάσσεται στον τομέα της “Εκπαίδευσης”. Στον τομέα αυτό εντάσσονται τόσο οι ακαδημαϊκές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχει ο φοιτητής (π.χ. οι διαλέξεις, τα εκπαιδευτικά εργαστήρια) όσο και οι μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες (π.χ. τα διάλειμμα, το μεσημεριανό γεύμα στην λέσχη). Επίσης, συμπεριλαμβάνονται οι εξωσχολικές δραστηριότητες του πανεπιστημίου στις οποίες επιθυμεί να εμπλακεί ο φοιτητής (π.χ. το αθλητικό πανεπιστημιακό πρωτάθλημα, η χορωδία), καθώς και οι δραστηριότητες προ-επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η παρέμβαση σε αυτά τα έργα πραγματοποιείται μέσα σε ένα πλαίσιο, το οποίο καθορίζεται από περιβαλλοντικούς παράγοντες, δηλαδή τις πτυχές του φυσικού, κοινωνικού και συμπεριφορικού περιβάλλοντος του πανεπιστημίου. Η εκτέλεση των παραπάνω έργων εξαρτάται και από τα στοιχεία που αφορούν στον ίδιο τον φοιτητή, όπως οι προσωπικοί παράγοντες, τα πρότυπα και οι δεξιότητες εκτέλεσης. Σύμφωνα με το ΟΤΡF-4, η εργοθεραπευτική διαδικασία γύρω από την φοιτητική καριέρα των φοιτητών με ΥΛΑ, προϋποθέτει από τους εργοθεραπευτές την εξέταση και παρέμβαση στην αλληλεπίδραση του παραπάνω τρίπτυχου (έργο-περιβάλλον-άτομο) (ΑΟΤΑ, 2020).

Η Αμερικανική Ένωση Εργοθεραπείας δημοσίευσε ένα ενημερωτικό δελτίο, αναφορικά με τον ρόλο της Εργοθεραπείας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύμφωνα με αυτό το δελτίο, στις αρμοδιότητες του εργοθεραπευτή συμπεριλαμβάνεται η

προαγωγή της ανεξαρτησίας, η παροχή εξατομικευμένου εξοπλισμού και υποστηρικτικής τεχνολογίας προσαρμοσμένων στις πανεπιστημιακές απαιτήσεις, καθώς και η προάσπιση των δικαιωμάτων των φοιτητών με αναπηρία, μέσω των υποστηρικτικών υπηρεσιών του πανεπιστημίου (ΑΟΤΑ,2013). Επιπλέον, οι εργοθεραπευτές μέσα από την συμβουλευτική μπορούν να συνδράμουν στην υλοποίηση ενός προγράμματος υποστήριξης φοιτητών με αναπηρία ή να διοχετεύσουν τις γνώσεις τους σε διοικητικά στελέχη και εκπαιδευτικό προσωπικό, ώστε να οργανώσουν στρατηγικές ένταξης και συμπερίληψης, σύμφωνα με το καθολικό σχέδιο (universal design) μάθησης (ΑΟΤΑ,2013 ; Dirette, 2019). Μάλιστα, έρευνες έχουν υποστηρίξει τη μεγάλη ανάγκη ύπαρξης αυτούσιων εργοθεραπευτικών υπηρεσιών στο σύνολο των υπηρεσιών μέριμνας για τους φοιτητές με αναπηρία (Schindler et al., 2015 ; Lawson, Gould, & Conley, 2016).

Οι εργοθεραπευτές μπορούν να παρέχουν τις κατάλληλες αξιολογήσεις του επιπέδου λειτουργικότητας, να καθορίζουν ρεαλιστικούς στόχους σε συνεργασία με τους φοιτητές και να παρεμβαίνουν προς την επίτευξη αυτών (Shea & Giles, 2016). Η εργοθεραπευτική πρακτική δύναται επίσης να αφορά στην ανάπτυξη μιας συνεργατικής σχέσης με το εκπαιδευτικό προσωπικό, ή/και στην εκπαίδευση αυτού για να επιτευχθεί η διευκόλυνση των φοιτητών με αναπηρία και η ώρα διδασκαλίας να αποτελεί μια ευχάριστη εμπειρία για αυτούς. Η εκπαίδευση, επίσης, δύναται να στοχεύει σε όλη την πανεπιστημιακή κοινότητα, με στόχο την εξάλειψη όλων των στερεοτύπων και των λανθασμένων συμπεριφορών απέναντι στους φοιτητές με αναπηρία, στα πλαίσια της συνηγορίας, η οποία αποτελεί βασική αρμοδιότητα των εργοθεραπευτών (Dirette, 2019).

Όσον αφορά συγκεκριμένα στους φοιτητές με ΥΛΑ, οι εργοθεραπευτικές υπηρεσίες θα βοηθήσουν τους φοιτητές με όσα προαναφέρθηκαν και επιπρόσθετως σε θέματα, όπως η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η δόμηση ρουτίνας, η οργάνωση και η μελέτη των μαθημάτων, η δημιουργία κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και σχέσεων με τους συμφοιτητές και τους καθηγητές τους, οι διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας και εκτελεστικής λειτουργίας, η υγιεινή διαβίωση στο πανεπιστήμιο, η διαχείριση του άγχους, η καλή ψυχική τους υγεία κ.ά. (Schindler et al., 2015).

1.3.4.2 Εργασιακή καριέρα

Ως καίριο συστατικό της ενήλικης ζωής, η εργασία είναι ένα από τα πιο επιθυμητά επιτεύγματα για πολλά άτομα, καθώς θεμελιώνει την κοινωνική θέση και την οικονομική ανεξαρτησία, βελτιώνοντας έτσι την συνολική ποιότητα ζωής (Chen et al., 2015). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η εργασιακή απασχολησιμότητα αφορά συγκεκριμένα, (α) στην ικανότητα απόκτησης αρχικής απασχόλησης, (β) στην ικανότητα διατήρησης της απασχόλησης και προσαρμογής σε αλλαγές (γ) στην ικανότητα απόκτησης νέας απασχόλησης, εάν αυτό απαιτείται (Gal et al., 2015). Μεταφράζεται επίσης, ως μια δυναμική και αλληλεπιδραστική διαδικασία μεταξύ του εργαζόμενου και του εργασιακού περιβάλλοντος, η οποία συνεπάγεται την ενσωμάτωσή του σε ένα εκτεταμένο κοινωνικό δίκτυο, τη συνεισφορά του στην κοινωνία (Chen et al., 2015), τις διαρκείς αλλαγές στους ρόλους, στις απαιτήσεις και στις ευθύνες που του αναλογούν (Baric et al., 2016).

Η επαγγελματική ανέλιξη αποτελεί φιλοδοξία πολλών ατόμων με ΥΛΑ. Τα πρόσφατα ποσοστά, όμως, καταγράφουν ότι μόλις το 22% των ενηλίκων με ΥΛΑ απασχολείται με οποιαδήποτε ιδιότητα (Gitnux, 2023). Ως πληθυσμιακή ομάδα, είναι πιο πιθανό να παραμείνουν χωρίς δουλειά ή να υπο-απασχολούνται σε θέσεις εργασίας που αξιοποιούν ελάχιστες από τις γνώσεις και τις επιδεξιότητές τους ή να αναλαμβάνουν θέσεις εργασίας για τις οποίες είναι ακατάλληλοι (Baldwin et al., 2014). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, όσοι παραμένουν σε αυτές τις εργασιακές συνθήκες, να δουλεύουν μειωμένο ωράριο και να λαμβάνουν χαμηλότερους μισθούς από τους συναδέλφους τους σε συγκρίσιμες θέσεις (Scott et al., 2019). Ακόμη, πολλοί εργαζόμενοι με ΥΛΑ, εμφανίζουν μια συγκριτικά υψηλή συχνότητα αλλαγής εργασίας, γεγονός που περιορίζει την επαγγελματική τους εξέλιξη και οδηγεί σε δυσμενή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, απώλεια παραγωγικότητας και εκδήλωση άγχους, κατάθλιψης και ανασφάλειας. (Baldwin et al., 2014 ; Scott et al., 2019). Οι εργαζόμενοι με ΥΛΑ αντιμετωπίζουν προκλήσεις ήδη από τα αρχικά στάδια αναζήτησης εργασίας. Η διαδικασία της συνέντευξης, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα στρεσογόνος για τα άτομα αυτά, καθώς προϋποθέτει την σύνταξη ενός

περιεκτικού βιογραφικού και την σωστή παρουσίαση των γνώσεων και της επαγγελματικής επάρκειας του ατόμου, που το καθιστούν κατάλληλο για την εργασία (Katz et al., 2015).

Παράλληλα, κατά την συνέντευξη δημιουργούνται διάφορες κοινωνικές απαιτήσεις όπως η διατήρηση βλεμματικής επαφής και αμοιβαίας συζήτησης με τον εργοδότη, ή η συμμόρφωση στον κώδικα συμπεριφοράς και ενδυμασίας του εργασιακού περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου οι κοινωνικές και επικοινωνιακές δυσκολίες των εργαζομένων με ΥΛΑ, μπορεί να οδηγήσουν σε κακές επιδόσεις και στην αποτυχία απόκτησης μιας θέσης εργασίας, ανεξάρτητα από την εργασιακή τους ικανότητα (Williams & Koenig, 2014 ; Katz et al., 2015 ; Scott et al., 2019). Οι προκλήσεις στην εργασία συνεχίζονται ακόμα και μετά την πρόσληψη των ατόμων με ΥΛΑ, καθώς τα κοινωνικά ελλείμματα συμβάλλουν στην αδυναμία διατήρησης της θέσης εργασίας. Οι αναποτελεσματικές εξωλεκτικές επικοινωνίες και η περιορισμένη κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου και των συναισθημάτων του συνομιλητή τους, είναι ορισμένα στοιχεία της καθημερινότητας των εργαζομένων με ΥΛΑ, τα οποία προκαλούν δυσκολίες στην αλληλεπίδραση με τους προϊσταμένους και τους συναδέλφους τους (Gal et al., 2015). Η εμμονή τους σε άκαμπτες ρουτίνες μειώνει επίσης την προσαρμοστικότητά τους στις εργασιακές απαιτήσεις μιας νέας δουλειάς (Harmuth et al., 2018). Η εργασιακή απασχολησιμότητα των ατόμων με ΥΛΑ, επηρεάζεται επιπλέον από εμπόδια που αφορούν στο εργασιακό περιβάλλον. Η απουσία μακροπρόθεσμων προγραμμάτων υποστήριξης (πχ μέντορες) (Chen et al., 2015) και κατάλληλων προσαρμογών του χώρου εργασίας (πχ μείωση των αισθητηριακών ερεθισμάτων) (Baldwin et al., 2014) μειώνουν τις εργασιακές αποδόσεις των εργαζομένων και αυξάνουν τον κίνδυνο εγκατάληψης μιας εργασιακής θέσης. Ένα άλλο συχνά αναφερόμενο εμπόδιο αποτελεί η προκατειλημμένη στάση των εργοδοτών και των υπόλοιπων συναδέλφων. Η έλλειψη κατανόησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εργαζομένων με ΥΛΑ, χρωματίζει με αρνητικό τρόπο τις σχέσεις και οδηγεί σε διακρίσεις μεταξύ των εργαζομένων (Harmuth et al., 2018 ; Katz et al., 2015).

Ωστόσο, τα άτομα με ΥΛΑ διαθέτουν μοναδικές ικανότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν σε ένα εργασιακό περιβάλλον. Οι υψηλές γνωστικές δεξιότητες που τους χαρακτηρίζουν όπως η εξαιρετική προσοχή στη λεπτομέρεια, η πολύ καλή

μνήμη, η δημιουργικότητα, η καινοτομία και η οξυδερκής οπτική αντίληψη, τους καθιστούν κατάλληλους για εργασιακές θέσεις που απαιτούν αυξημένη ακρίβεια, συστηματική επεξεργασία πληροφοριών και επαναληψιμότητα. Οι εργοδότες ακόμη αξιολογούν θετικά στοιχεία της προσωπικότητας τους, όπως η ειλικρίνεια, η μεγάλη αίσθηση δικαιοσύνης, η συνεχής αφοσίωσή τους στη δουλειά καθώς επίσης και η ισχυρή εργασιακή ηθική που τους διατρέχει (Cope & Remington, 2022 ; Wong et al., 2018 ; Baldwin et al., 2014 ; Scott et al., 2019 ; Katz et al., 2015). Ο συνδυασμός της ορθής αξιοποίησης των παραπάνω χαρακτηριστικών, με την στενευμένη προσαρμογή των εργασιακών περιβαλλόντων και με την συμμετοχή σε προγράμματα υποστήριξης θα καταστήσει δυνατή την εργασιακή απασχολησιμότητα των ατόμων με ΥΛΑ σε ποικίλα πλαίσια εργασίας.

Η εργασία αποτελεί έναν από τους εννέα τομείς έργου, σύμφωνα με το OTPF-4. Πιο συγκεκριμένα, η εργοθεραπευτική πρακτική σε αυτόν τον τομέα αφορά στα εργασιακά ενδιαφέροντα και στις επιδιώξεις του ατόμου (εντοπισμός και επιλογή εργασιακών ευκαιριών), στην εύρεση και στην απόκτηση εργασίας (προετοιμασία και συμμετοχή στη συνέντευξη), στη διατήρηση της εργασιακής θέσης και των υψηλών αποδόσεων σε αυτή, στην προσαρμογή για την συνταξιοδότηση και στην εμπλοκή σε εθελοντικές δράσεις. Η παρέμβαση στα παραπάνω στοιχεία πλαισιώνεται από το φυσικό/τεχνικό περιβάλλον, δηλαδή τη διάταξη και τον εξοπλισμό του εργασιακού χώρου και από το κοινωνικό περιβάλλον, δηλαδή το σύνολο των αλληλεπιδράσεων με εργοδότες, συναδέλφους και πελάτες. Οι προσωπικοί παράγοντες, τα πρότυπα και οι δεξιότητες εκτέλεσης του εργαζομένου, διαδραματίζουν επίσης καθοριστικό ρόλο στην εργασιακή αποδοτικότητά του.

Οι ανωτέρω πτυχές αλληλοεπιδρούν δυναμικά μεταξύ τους και με τη φύση των έργων που απαιτεί η εργασιακή απασχολησιμότητα και τελικά διαμορφώνουν την εμπλοκή του ατόμου στην εργασία (ΑΟΤΑ, 2020). Η πρόσφατη τοποθέτηση της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Εργοθεραπευτών (World Federation of Occupational Therapists, 2016) και η ακόλουθη δημοσίευση των διευκολύνσεων που παρέχει εργοθεραπεία σε ότι αφορά στην εμπλοκή και συμμετοχή των ατόμων στην εργασία (“Occupational Therapy Services in Facilitating Work Participation and Performance,” 2017), τονίζει ακόμα μια φορά την ανάγκη της δραστηριοποίησής της σε αυτόν τον τομέα. Ορισμένα παραδείγματα υπηρεσιών εργοθεραπείας αποτελούν,

η εκπαίδευση των ατόμων στις επαγγελματικές δεξιότητες που απαιτούνται, η θέσπιση των εργασιακών συμβάσεων μεταξύ του εργοδότη και του ατόμου, η αξιολόγηση των εργασιακών καθηκόντων και η τροποποίηση αυτών, η προσαρμογή του περιβάλλοντος και η προσθήκη ειδικών εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις αρχές της εργονομίας και της προσβασιμότητας, η αξιολόγηση και η παρέμβαση στις λειτουργικές ικανότητες και στην ικανότητα εκτέλεσης των έργων και τέλος η διαφύλαξη της καλής υγείας και ευεξίας του εργαζομένου (“Occupational Therapy Services in Facilitating Work Participation and Performance,” 2017). Βέβαια, οι ενήλικες εργαζόμενοι με ΥΛΑ, διαθέτουν ανάγκες, οι οποίες απαιτούν τον συνδυασμό των παραπάνω υπηρεσιών με μια πιο εξειδικευμένη εργοθεραπευτική προσέγγιση.

Η σύγχρονη προσέγγιση της εργοθεραπείας υιοθετεί το μοντέλο της νευροδιαφορετικότητας, το οποίο αποδοκιμάζει την επιλογή εργοθεραπευτικών πρακτικών που στοχεύουν στη “διόρθωση” των ελλειμμάτων των ατόμων με ΥΛΑ, προκειμένου να συμβαδίζουν με τους κανόνες της εργασίας όπως αυτοί έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των “φυσιολογικών” ατόμων (Kornblau & Robertson, 2021; Wheeler et al., 2022). Αντιθέτως, ξεχωρίζει την ανάγκη για καλύτερη κατανόηση, προώθηση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ατόμων με ΥΛΑ, στοιχεία που θα υποστηρίξουν τη μέγιστη αυτοδιάθεση και εμπλοκή των ατόμων με την εργασία (Koenig & Shore, 2018). Η οικοδόμηση των θεραπευτικών σχέσεων και η τοποθέτηση του ατόμου με ΥΛΑ στο κέντρο της εργοθεραπευτικής πρακτικής, αποτελεί μια από τις βασικές αρχές του μοντέλου (Wheeler et al., 2022).

Η πρακτική εφαρμογή της προσέγγισης αυτής, αφορά στην καταγραφή και ενσωμάτωση των ενδιαφερόντων, των πλεονεκτημάτων και της τεχνογνωσία των ατόμων με ΥΛΑ στην εργασία τους. Επίσης προϋποθέτει την επιλογή ενός επαγγέλματος που να αξιοποιεί την παραγωγικότητα και να αποφέρει στον εργαζόμενο αίσθημα ικανοποίησης και ευχαρίστησης. Ακόμη, προτείνει την ύπαρξη ενός μέντορα, που θα προωθεί την κοινωνική αλληλεπίδραση του ατόμου, αξιοποιώντας τα ενδιαφέροντά του. Τέλος, αξιολογείται ως πολύ σημαντική η εκπαίδευση των ατόμων με ΥΛΑ, στην σωστή διεκδίκηση κατάλληλων προσαρμογών όπως η ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων και η οργάνωση μιας ρουτίνας διαλειμμάτων από την εργασία, που θα ενισχύσει την αποδοτικότητα και την αυτοδιάθεσή τους στην εργασία (Williams & Koenig, 2014 ;

Koenig & Shore, 2018). Με τη συμβολή της εργοθεραπείας λοιπόν και προκειμένου τα άτομα με ΥΛΑ να μπορούν να προσφέρουν στην εργασία τους, θα πρέπει στους εργασιακούς χώρους να εφαρμόζεται η ορθή και ευρύτερη έννοια της προσβασιμότητας και μεταξύ των εργαζομένων να δημιουργηθεί μια αίσθηση εμπιστοσύνης και αλληλοϋποστήριξης.

Κεφάλαιο 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

2.1 Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

2.1.1 Υπηρεσίες εργοθεραπείας στην φοιτητική καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας Αυτισμό

Παρόλο που η σπουδαιότητα και η ανάγκη ύπαρξης εργοθεραπευτικών υπηρεσιών για φοιτητές με ΔΑΦ είναι ευρέως γνωστές, ο αριθμός των οργανωμένων υπηρεσιών είναι περιορισμένος. Η συνεργασία των πανεπιστημίων της Ιρλανδίας

στον τομέα αυτόν και ο σχηματισμός εργοθεραπευτικών υπηρεσιών διαχείρισης της ΔΑΦ εντός της ακαδημαϊκής κοινότητας, αποτελεί ένα παράδειγμα καλής πρακτικής. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στις εξής υπηρεσίες:

- Η “Ζώνη Ηρεμίας” του University College Cork
- Το πρόγραμμα “Υποστήριξη της Μετάβασης” του Munster Technological University
- Η υπηρεσία “Διαχείριση του Αυτισμού” του Trinity College Dublin
- Οι υπηρεσίες Εργοθεραπείας που ενεργοποιήσουν την συμμετοχή των φοιτητών με Διαταραχές Αισθητηριακής Έπεξεργασίας του Technological University Dublin

1) Η “Ζώνη Ηρεμίας” και η ανάπτυξη μια λίστας ελέγχου του Universal Design των κτηρίων συγκροτημάτων στα πλαίσια της αναδιαμόρφωσης του δομημένου περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου: University College Cork (UCC)

Πλαίσιο

Το ακαδημαϊκό τμήμα Επιστήμης Έργου και Εργοθεραπείας του University College Cork (UCC) ήδη από την ίδρυσή του συνεργάζεται με την Υποστηρικτική Υπηρεσία Ατόμων με Αναπηρία, αναφορικά με την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος του πανεπιστημίου. Μέχρι το 2021 η συνεργασία αυτή είχε δραστηριοποιηθεί στην κάλυψη κάποιων πολύ συγκεκριμένων αναγκών, όπως είναι η κατασκευή της “Ζώνη Ηρεμίας” τον Μάρτιο του 2020 για τους φοιτητές με ΔΑΦ. Αναλυτικότερα, η “Ζώνη Ηρεμίας” αποτελείται από περίπου 320 μ² και εκτείνεται σε δύο επίπεδα/ορόφους. Κάθε χώρος της “Ζώνη Ηρεμίας” εμπεριέχει ακουστικά σημεία και στοιχεία προσβασιμότητας τα οποία είναι φιλικά προς τα άτομα με ΔΑΦ και έχει σχεδιασθεί σύμφωνα με τις παγκόσμιες οδηγίες σχεδιασμού για δομημένα

περιβάλλοντα για άτομα ΔΑΦ. Το ισόγειο του κτηρίου περιλαμβάνει μια universal designed κουζίνα για τους φοιτητές, προσβάσιμες τουαλέτες, αποδυτήρια και ανελκυστήρα, ενώ ο ενιαίος πρώτος όροφος περιλαμβάνει ευέλικτα καθίσματα, δύο αίθουσες με αισθητηριακά ερεθίσματα, χώρους ανάπαυσης και εργασίας/μελέτης. Παρότι η “Ζώνη Ηρεμίας” ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμη, ένα τέτοιου είδους εγχείρημα είναι συχνά κοστοβόρο. Στόχος λοιπόν είναι να εφαρμοστούν οι βέλτιστες πρακτικές σύμφωνα με τις αρχές του universal design σε όλα τα κτηριακά συγκροτήματα του UCC. (“The Calm Zone | University College Cork” ,2021 ; “Calm Zone | University College Cork”,2021)

Το ιστορικό της υπηρεσίας

Τα μέλη του πανεπιστημίου του UCC παρατήρησαν πως ο αριθμός των φοιτητών με αναπηρία που ήθελαν να φοιτήσουν στο πανεπιστήμιο ήταν δυσανάλογος με τον αριθμό των πολιτών με αναπηρία σύμφωνα με την τότε καταγραφή. Θεώρησαν λοιπόν ότι πιθανότατα πολλοί φοιτητές δεν αποκαλύπτουν την αναπηρία τους ή ότι το πανεπιστήμιο δεν θεωρείται συμπεριληπτικό. Επιπλέον, ήδη από αναφορές του τμήματος Επιστήμης Έργου και Εργοθεραπείας ήταν γνωστό ότι πολλά άτομα εμφάνιζαν ζητήματα εκτέλεσης έργων λόγω του δομημένου περιβάλλοντος. Έτσι θεσπίστηκε ο στόχος το UCC να καταφέρει να μεγιστοποιήσει την απόδοσης και την εμπλοκή σε έργα των φοιτητών, να βελτιώσει την συμπεριληψιμότητα και να ενισχύσει την ευημερία και την επιτυχία των φοιτητών του (National Forum, 2023).

Περιγραφή

Στα πλαίσια της εφαρμογής πρακτικών στρατηγικής για το σύνολο των κτηριακών δομών το τμήμα Επιστήμης Έργου και Εργοθεραπείας και οι υπόλοιποι συνεργάτες, πήραν την πρωτοβουλία για την ανάπτυξη μιας λίστας ελέγχου που θα χρησιμοποιείται από όλο το προσωπικό που εμπλέκεται στο σχεδιασμό, την ανακαίνιση και τη συντήρηση του δομημένου περιβάλλοντος εντός του UCC και η οποία θα εξετάζει την εφαρμογή ή μη των αρχών του καθολικού σχεδιασμού (universal design) (National Forum, 2023).

Θεωρητικό υπόβαθρο

Το μοντέλο πρακτικής Άτομο - Περιβάλλον - Έργο χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να εντοπιστούν τα σημεία διευκόλυνσης και παρεμπόδισης της εκτέλεσης των έργων και για την κατασκευή της λίστας ελέγχου. Επιπλέον, στο σύνολό του το εγχείρημα βασίστηκε στις θεωρητικές αρχές του καθολικού σχεδιασμού και της έννοιας της συμπερίληψης (National Forum, 2023).

Αποτελέσματα

Η εφαρμογή της λίστας έδειξε ότι ο τεχνητός και φυσικός φωτισμός και η χρωματική αντίθεση στα κτίρια σε όλη την πανεπιστημιούπολη θα πρέπει να τροποποιηθεί σύμφωνα με τις αρχές του universal design (National Forum, 2023).

2) Διευκολύνοντας την Μετάβαση στην Ανώτερη Εκπαίδευση: Ο Ρόλος του Εργοθεραπευτή σε μια Αναπτυσσόμενη Υπηρεσία Υποστήριξης: Munster Technological University (MTU)

Πλαίσιο

Το πρόγραμμα “Υποστήριξη της Μεταβάσης” στην τριτοβάθμια εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Τεχνολογίας του Cork λειτουργεί στα πλαίσια της Υπηρεσίας Υποστήριξης Ατόμων με Αναπηρία / Υπηρεσίας Πρόσβασης του πανεπιστημίου και αποτελεί μέρος του συνολικού έργου “SOAR” (Supporting Opportunities, Access, and Resources), (“SOAR for Access Program | Increasing Higher Education

Participation,” 2023), το οποίο είναι μια διαδικτυακή συνεργασία των Υπηρεσιών Πρόσβασης ενός συνόλου ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (του Πανεπιστημίου του Cork, του Ινστιτούτου Τεχνολογίας του Carlow, του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου της Munster και του Ινστιτούτου Τεχνολογίας του Waterford). Το πρόγραμμα “Πρόσβασης στην Ανώτερη Εκπαίδευση Strand 3 – Διευκόλυνση των Μεταβάσεων”, χρηματοδοτεί το πρόγραμμα “Υποστήριξη της Μετάβασης” και τις σχετικές πρωτοβουλίες (National Forum, 2023).

Το ιστορικό της υπηρεσίας

Το έργο “SOAR” τονίζει ότι οι φοιτητές με αναπηρίες αντιστοιχούν πλέον περίπου στο 5,2% του συνολικού πληθυσμού φοιτητών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση (“Enabling Transitions | SOAR for Access Program,” 2022). Η καταλληλότητα των εκπαιδευτικών περιβαλλόντων για τη διευκόλυνση της πρόσβασης, της μετάβασης και της προόδου των φοιτητών με αναπηρία αποτελεί ουσιώδη παράγοντα για την επιτυχημένη φοίτησή τους στην ανώτατη εκπαίδευση. Ως αποτέλεσμα, ο σκοπός αυτής της πρωτοβουλίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, είναι η διευκόλυνση της ένταξης, η ουσιώδης εμπλοκή και η παραμονή των φοιτητών με αναπηρία στα πανεπιστήμια. Η Υπηρεσία Υποστήριξης Ατόμων με Αναπηρία του MTU ανταποκρίθηκε σε αυτήν την πρόκληση, και δημιούργησε το 2019/2020 ένα πρόγραμμα “Υποστήριξη της Μετάβασης” σχεδιασμένο ειδικά για τους φοιτητές με ΔΑΦ. Ένας εργοθεραπευτής προσλήφθηκε για να βοηθήσει στην ανάπτυξη, σχεδίαση και την παροχή των υπηρεσιών του προγράμματος. Η υποστήριξη των φοιτητών αφορά στην προ-εισαγωγική, εισαγωγική και μεταγενέστερη κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους (National Forum, 2023). Η προ-εισαγωγική φάση δεν θα αναλυθεί παρακάτω, καθώς δεν αφορά στο περιεχόμενο της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας.

Περιγραφή

Το πρόγραμμα “Υποστήριξη της Μετάβασης” στοχεύει στην κατανόηση των απαιτήσεων των φοιτητών με ΔΑΦ. Προς αυτή την κατεύθυνση, αρχικά η

εργοθεραπεύτρια παρέχει μια υπηρεσία καθοδηγητικής εκπαίδευσης στους πρωτοετείς φοιτητές με ΔΑΦ που είναι εγγεγραμμένοι στην Υπηρεσία Υποστήριξης Ατόμων με Αναπηρία, αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στο πανεπιστήμιο. Οι απαραίτητες πληροφορίες για την σχεδίαση και την δόμηση του προγράμματος, συλλέγονται σε βάθος χρόνου μέσα από την εκτενή παρατήρηση, συζήτηση και συνεργασία με τους φοιτητές. Αυτές, θα αποτελέσουν το υπόβαθρο των παρεμβάσεων τόσο στην εισαγωγική, όσο και στην μετά-εισαγωγική φάση του προγράμματος (National Forum, 2023; Admin, 2022b).

Εισαγωγική φάση: Οι παρεμβάσεις του προγράμματος για τους νέους φοιτητές ΔΑΦ στοχεύουν στην εξοικείωσή τους με τη λειτουργία του πανεπιστημίου και την καθοριστική συμβολή του στην επίτευξη του ακαδημαϊκού τους στόχου. Έτσι, συντάχθηκε ένας Οδηγός Εισαγωγής, ειδικά γραμμένος ώστε να ταυτίζεται με τον “τυπικό” κώδικα επικοινωνίας των ατόμων με ΔΑΦ. Το 2021 ζητήθηκε από τους φοιτητές με ΔΑΦ, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, να αξιολογήσουν τον Οδηγό και να παραθέσουν σχόλια και προτάσεις για την βελτίωσή του (National Forum, 2023 ; Admin, 2022b). Το 2022 κυκλοφόρησε η αναθεωρημένη έκδοση του Οδηγού σε μορφή ψηφιακού κόμικ, ο οποίος καθοδηγεί τους φοιτητές σε έντεκα τομείς. Οι έντεκα τομείς στους οποίους χωρίζεται ο Οδηγός είναι οι εξής:

- Καλωσορίσατε στο πανεπιστήμιο!!
- Το πανεπιστήμιο - Ένα νέο φυσικό περιβάλλον
- Οι επιλογές φαγητού στην πανεπιστημιούπολη
- Το νέο περιβάλλον μάθησης
- Η επικοινωνία στο πανεπιστήμιο
- Η επικοινωνία με λέκτορες
- Η επικοινωνία μέσω email
- Επεξήγηση της αξιολόγησης των αναγκών των φοιτητών της Υπηρεσίας Υποστήριξης των Ατόμων με Αναπηρία

- “Πρόγραμμα Μεταβάσεων” : Η πρόσωπο με πρόσωπο υποστήριξη
- Η οπτική του φοιτητή πανεπιστημίου
- Ο εβδομαδιαίος σας προγραμματισμός

(“MyCIT.ie - MTU DSS Transitions Programme,” 2023)

Μετά-εισαγωγική φάση: Το πρόγραμμα στην μετά-εισαγωγική φάση παρέχει μια ποικιλία παρεμβάσεων και συνηγορία στους φοιτητές με ΔΑΦ. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές μπορούν να επωφεληθούν από τις ατομικές και ομαδικές συνεδρίες, τα εργαστήρια, την συνεργασία με τους λέκτορες, τις Υπηρεσίες Πρόσβασης του πανεπιστημίου και άλλες εξωτερικές υπηρεσίες όπως η υπηρεσία ASPECT. Επιπλέον, μέσα από αυτή την πρωτοβουλία δόθηκε η ευκαιρία στους φοιτητές με ΔΑΦ να μιλήσουν για το πόσο απαιτητική και περίπλοκη μπορεί να είναι για αυτούς η ανώτατη εκπαίδευση και οδήγησε έτσι στην ευαισθητοποίηση της πανεπιστημιακής κοινότητας για την ανάγκη υποστήριξης των φοιτητών και την αποδοχή της διαφορετικότητας (National Forum, 2023 ; Admin, 2022b).

Θεωρητικό υπόβαθρο

Η εργοθεραπεύτρια στήριξε πρωτίστως την πρακτική της στην θεμελιώδη αρχή του “Οδηγού σωστής πρακτικής για ενήλικα άτομα με ΔΑΦ” της Εθνικής Αρχής Αναπηρίας, η οποία υποστηρίζει ότι τα έργα και οι ρουτίνες δύναται να τροποποιηθούν προκειμένου να επιτευχθεί η ολιστική συμμετοχή και εμπλοκή των φοιτητών στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Ακόμη, προκειμένου να εξασφαλίσει την καταλληλότητα των παρεμβάσεων, έδρασε υπό το “αυτιστικό πρίσμα”, όπου και αντιλήφθηκε τις ατομικές διαφορές, τις πολύπλοκες ανάγκες αλλά και τις ευκαιρίες για την προσαρμογή του περιβάλλοντος. Το θεωρητικό υπόβαθρο του προγράμματος ενισχύθηκε επίσης με το Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο, την διαδικασία Ανάλυσης Δραστηριότητας και το Perceive, Recall, Plan and Perform

Σύστημα Ανάλυσης Δραστηριότητας, ώστε να διερευνηθούν περισσότερο τα έργα που εκτελούν οι φοιτητές με ΔΑΦ στην ανώτερη εκπαίδευση (National Forum, 2023).

Αποτελέσματα

Από το σύνολο των παρεμβάσεων του προγράμματος “Υποστήριξη της Μετάβασης” , έχει αξιολογηθεί μόνο η χρησιμότητα του Οδηγού Εισαγωγής. Η έρευνα που συντάχθηκε αφορούσε στην ανατροφοδότηση από τα βασικά ενδιαφερόμενα μέλη του προγράμματος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η χρήση του Οδηγού Εισαγωγής από τους μαθητές ήταν αρκετά καλή (Admin, 2022b).

3) “Διαχείριση του Αυτισμού” - Μια ομαδική παρέμβαση για τους φοιτητές με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ): Trinity College Dublin (TCD)

Πλαίσιο

Η υπηρεσία “Διαχείριση του Αυτισμού”, είναι μια ακόμη εργοθεραπευτική υποστηρικτική υπηρεσία για τους φοιτητές του TCD, η οποία δημιουργήθηκε στα πλαίσια της συνεργασίας του Τμήματος Εργοθεραπείας και της Υπηρεσίας των Ατόμων με Αναπηρία (2004) του πανεπιστημίου. Συγκεκριμένα η υπηρεσία αυτή δημιουργήθηκε από μια Εργοθεραπεύτρια και ένα Σύμβουλο του Φοιτητή. Όπως όλες οι υπηρεσίες υποστήριξης, έτσι και αυτή συγχρηματοδοτείται από το Υπουργείο Εκπαίδευσης και Δεξιότητων και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ η παρέμβαση διατίθεται δωρεάν σε όλους τους φοιτητές που έχουν επιλεγεί από το ταμείο σύμφωνα με για την διαδικασία αξιολόγησης των αναγκών τους. Στόχος της υπηρεσίας “Διαχείριση του Αυτισμού” είναι να βοηθήσει τους με τους φοιτητές με ΔΑΦ να αναπτύξουν τις κατάλληλες δεξιότητες και πρακτικές, που θα

διευκολύνουν την εμπλοκή τους στον ακαδημαϊκό και κοινωνικό ρόλο του φοιτητή και την ευρύτερη συμμετοχή τους στην πανεπιστημιακή ζωή (National Forum, 2023).

Το ιστορικό της υπηρεσίας

Οι συμμετέχοντες με ΔΑΦ, αποτελούν στατιστικά την τέταρτη μεγαλύτερη ομάδα φοιτητών που είναι εγγεγραμμένοι στην Υπηρεσία Ατόμων με Αναπηρία του TCD. Μάλιστα το έτος 2019-2020, 144 φοιτητές με ΔΑΦ είχαν παραπεμφθεί για ατομικές συνεδρίες Εργοθεραπείας. Ως απάντηση στην αυξανόμενη ζήτηση, υλοποιήθηκε η υπηρεσία “Διαχείριση του Αυτισμού”, ένα ομαδικό πρόγραμμα διάρκειας εννέα εβδομάδων. Οι στόχοι που υπηρετεί το πρόγραμμα μπορούν να συνοψιστούν στους εξής:

- Η παροχή ενός ασφαλούς, υποστηρικτικού πλαισίου για τους συμμετέχοντες ώστε να εξερευνήσουν τους παράγοντες που εμποδίζουν και επιτρέπουν τη συμμετοχή τους στο ρόλο τους ως φοιτητές.
- Η διευκόλυνση της σύνδεσής τους με συνομηλίκους και της ανάπτυξης των κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων τους.
- Η δημιουργία μιας στοχοκατευθυνόμενης προσέγγισης για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων μεταξύ των φοιτητών με ΔΑΦ και την αξιοποίηση των ατομικών τους δυνατοτήτων.

Λόγω της πανδημίας (SARS-CoV-2), το πρόγραμμα παρέχεται μόνο σε ψηφιακή μορφή (National Forum, 2023).

Περιγραφή

Πριν από την έναρξη του προγράμματος, συλλέχθηκαν διαδικτυακά πληροφορίες για τους συμμετέχοντες με στόχο την ακριβή καταγραφή των αναγκών τους και της ομάδα που θα ενταχθούν, αλλά και τον καθορισμό του περιεχομένου της

παρέμβασης. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν, ομαδοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες αποτέλεσαν και βασικές θεματολογίες του προγράμματος:

- Κοινότητα: η ανάγκη για κοινωνική σύνδεση, ευκαιρίες αλληλεπίδρασης με άλλους φοιτητές με ΔΑΦ και δημιουργία σχέσεων.
- Κατανόηση των ατόμων με ΔΑΦ: η ανάγκη για συζήτηση σχετικά με την εμπειρία του να είσαι φοιτητής με ΔΑΦ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η ευκαιρία για μάθηση μέσα από κοινές εμπειρίες.
- Πρακτική υποστήριξη: η ανάγκη για αξιοποίηση της παρεχόμενης βοήθειας από τις υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης κοινών προκλήσεων που σχετίζονται με τη διαχείριση του ρόλου του φοιτητή.

Ακολούθησε ακόμη η ανάλυση των πληροφοριών που συλλέχθηκαν από μια Εργοθεραπευτική οπτική, με αποτέλεσμα στο περιεχόμενο της κάθε συνεδρίας να συμπεριλαμβάνεται επίσης:

- Την διαχείριση της ρουτίνας
- Την αλληλεπίδραση με τα συστήματα και τις υπηρεσίες του πανεπιστημίου
- Την δημιουργία φίλων και τη γνωριμία με άλλους φοιτητές
- Την αναγνώριση και παρέμβαση στις αισθητηριακές ανάγκες των φοιτητών με ΔΑΦ
- Την αντιμετώπιση του στρες και του άγχους

Τυπικά, κάθε ομαδική συνεδρία διαρκεί μια και μίση ώρα και ακολουθεί μια συγκεκριμένη αλληλουχία τμημάτων: αρχικά πραγματοποιείται μια εισαγωγική δραστηριότητα ή δραστηριότητα προθέρμανσης, έπειτα ακολουθεί η εισαγωγή στο θέμα της συνεδρίας, ομαδική συζήτηση ή/και μια δραστηριότητα σχετική με την

θεματολογία και τέλος καθορίζονται οι στόχοι σε συνεργασία με τους φοιτητές (National Forum, 2023).

Θεωρητικό υπόβαθρο

Η υπηρεσία “Διαχείριση του Αυτισμού”, στήριξε την θεωρητική της βάση στο Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο. Οι θεωρητικές αρχές του Μοντέλου αποτέλεσαν βασικό άξονα στην δημιουργία της υπηρεσίας καθώς δίνει την ευκαιρία στους φοιτητές να εντοπίσουν τους ατομικούς παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις ατομικές τους εμπειρίες γύρω από τον αυτισμό και τον φοιτητικό ρόλο, περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως η αλληλεπίδραση των φοιτητών με το φυσικό, κοινωνικό και θεσμικό περιβάλλον του TCD και τους παράγοντες γύρω από το έργο αναφορικά με τη διαχείριση των καθημερινών έργων στα οποία εμπλέκονται και των δραστηριοτήτων που απορρέουν από την εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο (National Forum, 2023).

Αποτελέσματα

Μέχρι το 2021 η συμμετοχή στο πρόγραμμα είχε οριστεί σε 20 φοιτητές ετησίως, ενώ σε εβδομαδιαία βάση ο μέσος όρος συμμετοχής είναι 7-10 φοιτητές. Τα πιο πρόσφατα επίσημα σχόλια των φοιτητών που συλλέχθηκαν το έτος 2019-2020 έπειτα από την παράδοση της υπηρεσίας τονίζουν ότι:

- Το 86% συμφώνησε ότι το πρόγραμμα ήταν σχετικό με τις δικές τους ατομικές ανάγκες
- Το 86% χαρακτήρισε το πρόγραμμα χρήσιμο
- Το 72% ανέφερε ότι αποκόμισε κάτι χρήσιμο από το περιεχόμενο της υπηρεσίας
- Το 57% υποστήριξε ότι η συμμετοχή στην ομάδα είχε θετικό επίδραση στο καλώς έχουν τους (National Forum, 2023).

4) Υπηρεσίες Εργοθεραπείας που ενεργοποιούν την συμμετοχή των φοιτητών με Διαταραχές Αισθητηριακής Επεξεργασίας σε ένα πλαίσιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: Technological University Dublin (TUD)

Πλαίσιο

Η Υπηρεσία Εργοθεραπείας στο TUD εντάσσεται στις Υπηρεσίες Υποστήριξης των φοιτητών με Αναπηρία. Στελεχώνεται από μία εργοθεραπεύτρια και χρηματοδοτείται από το Ταμείο για Φοιτητές με Αναπηρία, το οποίο διαχειρίζεται η Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης της Ιρλανδίας. Η υπηρεσία ακολουθεί το Μοντέλο Unilink, το οποίο αναπτύχθηκε στο Trinity College Dublin το 2004. (National Forum, 2023) Στόχος της υπηρεσίας Εργοθεραπείας στο TUD είναι η υποστήριξη των φοιτητών με αναπηρία σε διάφορους τομείς, όπως είναι:

- Η ανάπτυξη μιας υγιούς και ισορροπημένης ρουτίνας
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων σχετικών με τον ρόλο του φοιτητή
- Η διαχείριση των ακαδημαϊκών απαιτήσεων και υποχρεώσεων
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων χαλάρωσης
- Η ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων που αναμένεται να έχει ένας φοιτητής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Η αξιοποίηση των ευκαιριών αναψυχής και η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου
- Η αξιολόγηση και εξερεύνηση στρατηγικών για την υποστήριξη της διαχείρισης των ζητημάτων αισθητηριακής επεξεργασίας των φοιτητών εντός του πανεπιστημιακού περιβάλλοντος (Dublin, 2023).

Το ιστορικό της υπηρεσίας

Η υπηρεσία Εργοθεραπείας του TUD ακολουθεί μια εργοκεντρική και ατομοκεντρική προσέγγιση, η οποία στοχεύει να υποστηρίξει τους φοιτητές να αναπτύξουν πρακτικές δεξιότητες και στρατηγικές που θα διευκολύνουν τον ρόλο τους ως φοιτητές σε προσωπικό, ακαδημαϊκό και κοινωνικό επίπεδο. Προς αυτήν την κατεύθυνση, μεταξύ άλλων, παρέχει μια παρέμβαση αισθητηριακής ρύθμισης που χρησιμοποιείται τακτικά, διότι οι δυσκολίες αισθητηριακής επεξεργασίας είναι κοινές μεταξύ των φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ως εκ τούτου συχνά μπορεί να αποτελέσουν το αίτιο των λειτουργικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές (National Forum, 2023).

Περιγραφή

Απώτερος στόχος της υπηρεσίας Εργοθεραπείας είναι η βελτίωση της λειτουργικότητας και η σταδιακή ανεξαρτητοποίηση των φοιτητών. Για αυτόν τον λόγο, η παρέμβαση που παρέχεται αφορά στην εκπαίδευση των φοιτητών σχετικά με την αισθητηριακή ρύθμιση και το νευρολογικό επίπεδο διέγερσής τους, στην παροχή αισθητηριακών ρουτίνων και στην προσαρμογή του περιβάλλοντος. Πιο αναλυτικά, πρώτα από όλα προηγείται μια εκτενή αξιολόγηση της λειτουργικότητας των φοιτητών με την συμπλήρωση του ψηφιακού “Προφίλ φοιτητή του TCD” (Nolan, 2011), του αξιολογητικού εργαλείου Adolescent/Adult Sensory Profile και την κλινική παρατήρηση της εργοθεραπεύτριας. Έπειτα, ακολουθεί μια χρονική περίοδο, εξατομικευμένης ψυχοεκπαίδευσης των φοιτητών μέσω της οποίας, ο φοιτητής αναπτύσσει επίγνωση των διάφορων επιπέδων νευρολογικής διέγερσής του και το αντίκτυπο αυτής στην λειτουργικότητα και την συναισθηματική του κατάσταση. Επιπλέον, εκπαιδεύεται στην ρύθμιση του επιπέδου διέγερσης του μέσω των αισθήσεων, των αισθητηριακών ρουτίνων και της προσαρμογής του περιβάλλοντος. Συχνά, η παρέμβαση παρέχεται σε συνεργασία και με άλλες υπηρεσίες του πανεπιστημίου, όπως η υπηρεσία Υποστηρικτικής Τεχνολογίας.

Τέλος, οι στρατηγικές που παρέχονται, αξιολογούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα ώστε να πληρούν τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των φοιτητών (National Forum, 2023).

Θεωρητικό υπόβαθρο

Όλες οι παρεμβάσεις της υπηρεσίας Εργοθεραπείας του TUD ακολουθούν το Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο (Dublin, 2023). Η εργοθεραπεία με την πρακτική της, προσεγγίζει τον τομέα του ατόμου βοηθώντας τους φοιτητές να αναπτύξουν τις επιτηδειότητές τους και να διαχειρίζονται τα καθημερινά τους έργα. Στον τομέα του περιβάλλοντος, επιχειρεί προσαρμογές που θα υποστηρίξουν την λειτουργικότητα των φοιτητών και στον τομέα του έργου, παρεμβαίνει κυρίως σε έργα όπως είναι η εκπαίδευση και ο ελεύθερος χρόνος (Dublin, 2023). Πιο συγκεκριμένα, η υπηρεσία που αφορά στους φοιτητές με Διαταραχές Αισθητηριακής Επεξεργασίας, στηρίζει την θεωρητική της βάση στο Μοντέλο της Αισθητηριακής Επεξεργασίας του Winnie Dunn, στα προγράμματα “Alert Program®” και “Be SMART” καθώς επίσης και στην θεωρία των “Αισθητηριακών Κλιμάκων. Συμπληρωματικά, εφαρμόζονται οι στρατηγικές της θεραπείας του τραύματος και της κινητοποιού συνέντευξης (National Forum, 2023).

Αποτελέσματα

Η υπηρεσία δεν έχει αξιολογηθεί για την αποτελεσματικότητά της.

2.1.2 Υπηρεσίες εργοθεραπείας στην εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας Αυτισμό

Παρότι ιστορικά οι έρευνες δείχνουν ότι οι ενήλικες με ΔΑΦ που λαμβάνουν εξειδικευμένη επαγγελματική εκπαίδευση είναι πιο πιθανό να απασχοληθούν

αποτελεσματικά στον χώρο εργασίας τους (Bennett et al.,2013; Dotson et al., 2013; Kellems & Morningstar,2012; Walsh et al.,2014; Wehman et al.,2015), οι εργοθεραπευτικές υπηρεσίες που αφορούν στην εργασιακή καριέρα των ατόμων με ΔΑΦ είναι περιορισμένες. Παραδείγματα καλής πρακτικής αποτελούν οι παρακάτω καινοτομίες:

- Η εφαρμογή Ready, Set, Work
- Η πλατφόρμα Jobslink

1) Η εφαρμογή Ready, Set, Work!

Ready, Set, Work! είναι μια εφαρμογή λογισμικού που υποστηρίζει τη τεχνική του video modeling ως μέσο αξιολόγησης και εκπαίδευσης της ετοιμότητας τών ατόμων με ΥΛΑ για εργασία. Βασίζεται στην εφαρμογή λογισμικού No Problem! το οποίο επεκτάθηκε με την προσθήκη νέων αρχείων πολυμέσων (ακουστικά, εικόνες, βίντεο κλιπ) σχετικά με το θέμα των κοινωνικών δεξιοτήτων στο εργασιακό χώρο . Στο Ready, Set, Work! παρουσιάζεται μια σειρά από βιντεοσκοπήσεις (θεατρικά σενάρια μικρής διάρκειας) όπου αναπαρίστανται κοινωνικά διλήμματα που σχετίζονται με την εύρεση εργασίας και την αλληλεπίδραση με άλλα πρόσωπα του εργασιακού περιβάλλοντος. Αναλυτικότερα, τα διλήμματα και οι τύποι των απαντήσεων/λύσεων βασίστηκαν σε κοινωνικές καταστάσεις που περιγράφονται στη βιβλιογραφία και συνιστώνται από μια ομάδα τεσσάρων ειδικών (τρεις εργοθεραπευτές και ένας κοινωνικό λειτουργό) με εμπειρία και γνώση αναφορικά με τα άτομα με ΥΛΑ και των δεξιοτήτων που απαιτούνται σε μια εργασία. Τα διλήμματα επιλέχθηκαν ως ιδιαίτερα απαιτητικά για άτομα με ΥΛΑ. Τα βίντεο απεικονίζουν εθελοντές ηθοποιούς οι οποίοι υποδύονται τα σενάρια σε δύο διαφορετικά σκηνικά εργασιακών χώρων (βιβλιοθήκη και εργοστάσιο). Η επιλογή των περιβαλλόντων ήταν στοχευμένη, καθώς αυτά θεωρήθηκαν κατάλληλα για άτομα χωρίς εργασιακή εμπειρία ή κατάρτιση. Επιπλέον, απαιτούν επαναλαμβανόμενες και συγκεκριμένες εργασιακές απαιτήσεις με ελάχιστη κοινωνική αλληλεπίδραση προσομοιάζοντας έτσι ένα ιδανικό επάγγελμα για εργαζόμενους με ΥΛΑ, αν και στην πραγματικότητα οι επαγγελματικές ευκαιρίες που έχουν τα άτομα με ΥΛΑ, δεν πλησιάζουν ούτε στο

ελάχιστο το κατάλληλο για εκείνους εργασιακό περιβάλλον. Το πρωτόκολλο που ακολουθείται στο Ready, Set, Work! αφορά στην προβολή των σεναρίων σε έναν επιτραπέζιο υπολογιστή παρουσία του συμμετέχοντα και του εργοθεραπευτή.

Η διαδικασία χωρίζεται σε τρία στάδια. Πρώτον, παρουσιάζεται το κοινωνικό δίλημμα μαζί με μια εξήγηση των προσδοκιών στη συγκεκριμένη εργασιακή συνθήκη. Δεύτερον, προβάλλονται τρία εναλλακτικά βίντεο που αναπαριστούν τις πιθανές απαντήσεις/λύσεις στο εκάστοτε δίλημμα. Μια επιλογή είναι σωστή, οι άλλες δύο είναι λάθος. Ο συμμετέχων ενθαρρύνεται να εξετάσει κάθε εναλλακτική και να επιλέξει αυτή που φαίνεται να είναι η καταλληλότερη. Σε περίπτωση που ο συμμετέχων δυσκολεύεται να επιλέξει μια εναλλακτική, τότε ο εργοθεραπευτής μπορεί να του εμφανίσει τις «κάρτες υποδείξεων», οι οποίες εμπεριέχουν τις εξηγήσεις των προσδοκιών για τον τρόπο αντιμετώπισης συγκεκριμένων κοινωνικών καταστάσεων που προηγουμένως έχουν συζητηθεί (όπως μια υπενθύμιση για τις πληροφορίες που πρέπει κανείς να αντλεί από τη γλώσσα του σώματος του συνομιλητή του) (Rosen, Weiss, Zancanaro, & Gal, 2017).

Τα εννέα κοινωνικά διλήμματα είναι τα εξής:

Αντιμετώπιση καταστάσεων συνέντευξης για εργασία:

- Πώς να συστήσετε τον εαυτό σας στον εργοδότη.
- Πώς να απαντήσετε στην ερώτηση «Γιατί νομίζετε ότι είστε κατάλληλος για αυτή την δουλειά?».
- Πώς να απαντήσετε στην ερώτηση «Τι θα μπορούσε να αποτελεί πρόκληση για εσάς σε αυτή τη δουλειά?».

Αντιμετώπιση καταστάσεων συναδέλφων και πελατών:

- Πώς να διατηρείτε μια συζήτηση ενώ κάνετε τη δουλειά σας.

- Πώς να ενημερώσετε έναν συνάδελφο ότι πρέπει να αποχωρήσετε ενώ σας κάνει μια ερώτηση.
- Πώς να απαντήσετε στην ερώτηση ενός πελάτη όταν τυχαίνει να μην γνωρίζετε την απάντηση.

Αντιμετώπιση καταστάσεων με τον διευθυντή:

- Πώς να απαντήσετε σε αρνητικά σχόλια.
- Πώς να ανταποκριθείτε σε απροσδόκητες οδηγίες.
- Πώς να ζητήσετε βοήθεια από τον διευθυντή ενώ αυτός είναι απασχολημένος.

(Rosen, Weiss, Zancanaro, & Gal, 2017)

Στο τρίτο στάδιο οι επιλεγμένες απαντήσεις των συμμετεχόντων στα κοινωνικά δίλημματα και τα αιτήματα για υποδείξεις καταμετρούνται. Για κάθε κοινωνικό δίλημμα, ο συντονιστής καταγράφει εάν ο συμμετέχων αξιολόγησε καθεμία από τις τρεις εμφανιζόμενες απαντήσεις ως κατάλληλες ή ακατάλληλες. Εάν η απάντηση είναι κατάλληλη και ο συμμετέχων τη βαθμολογήσει ως τέτοια ή εάν η απάντηση είναι ακατάλληλη και ο συμμετέχων τη βαθμολογήσει ανάλογα, τότε απονέμεται βαθμολογία «0» (δηλαδή απάντησε σωστά). Ωστόσο, εάν ο συμμετέχων αξιολογήσει μια ακατάλληλη απάντηση ως κατάλληλη ή μια κατάλληλη απάντηση ως ακατάλληλη ή χρειάστηκε μια “κάρτα υπόδειξης” προκειμένου να αποφασίσει, τότε απονέμεται βαθμολογία «1» (δηλαδή απάντησε λανθασμένα). Δεδομένου ότι χρησιμοποιήθηκαν συνολικά εννέα σενάρια, οι συνολικές βαθμολογίες κυμαίνονταν από «0» (βέλτιστη περίπτωση- όλα τα αξιολόγησε σωστά) έως «27» (χειρότερη περίπτωση). Έπειτα προκύπτει το ποσοστό επιτυχίας του κάθε ατόμου (Rosen, Weiss, Zancanaro, & Gal, 2017).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης του Rotem Rosen και των συνεργατών του, που στόχο είχε μεταξύ άλλων την καταγραφή της χρησιμότητας της παρέμβασης, οι συμμετέχοντες με ΥΛΑ αξιολόγησαν την εμπειρία τους ψηλά ως προς την απόλαυση, τις ικανότητες που απέκτησαν και χαμηλά ως προς τα

αντιληπτά επίπεδα άγχους τους. Σημειώθηκε, επίσης, ότι σε σύγκριση με την ομάδα των νευροτυπικών ατόμων η ομάδα συμμετεχόντων με ΥΛΑ ανέφερε μεγαλύτερη απόλαυση. Βέβαια, όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι βρήκαν το Ready, Set, Work! να είναι σχετικό και χρήσιμο ως προς την ετοιμότητα για εργασία. Δύο ήταν οι βασικοί περιορισμοί που σημειώθηκαν, οι οποίοι αφορούν στο περιορισμένο δείγμα ατόμων με ΥΛΑ (n = 20) και στην ετερογένεια της εργασιακής εμπειρίας των όλων συμμετεχόντων (Rosen, Weiss, Zancanaro, & Gal, 2017).

2) Η πλατφόρμα Jobslink

Η εξειδικευμένη πλατφόρμας JobsLink αποτελεί η πρώτη οργανωμένη δράση στον ελλαδικό χώρο, για τη σύνδεση των επιχειρήσεων με υποψήφιους εργαζόμενους με ΔΑΦ ή/και ΥΛΑ. Η πλατφόρμα τέθηκε σε λειτουργία το 2022, χάρη στην διορατική δωρεά της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» στον Ελληνικό Σύλλογο για το Σύνδρομο Asperger ο οποίος φιλοξενεί το πρόγραμμα. Χρήστες της πλατφόρμας JobsLink είναι άτομα με ιδιαίτερο κοινωνικό, γνωστικό, αισθητηριακό προφίλ, τα οποία διαθέτουν έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης και ορισμένες ειδικές αδυναμίες οι οποίες δυστυχώς συχνά επισκιάζουν τις εξαιρετικές ικανότητες και δεξιότητές τους στην εργασία. Οι ιδρυτές της JobsLink, μεταξύ των οποίων και εργοθεραπευτές με χρόνια εμπειρία με ενήλικες με ΔΑΦ, γνωρίζουν πολύ καλά πως αν οι εργαζόμενοι με ΔΑΦ δεν υποστηριχθούν, έχουν ελάχιστες ευκαιρίες πρόσβασης στην σύγχρονη αγορά εργασίας και εξασφάλισης της βιώσιμης απασχόλησής τους. Από την άλλη πλευρά αν τους δοθεί η κατάλληλη εργασιακή ευκαιρία, δηλαδή μια θέση εργασίας που ταυτίζεται με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους σε ένα ειδικά προσαρμοσμένο εργασιακό περιβάλλον, αυτοί μπορούν να διαπρέψουν.

Ακόμη οι ιδρυτές της JobsLink τονίζουν πως η απώλεια της σύνδεσης μεταξύ των εργαζομένων με ΔΑΦ και των επιχειρήσεων πλήττει και για τις δύο πλευρές, καθώς οι εταιρείες θα επωφελούνταν από την ένταξη ατόμων με αυτόν τον διαφορετικό τρόπο σκέψης και προσέγγισης των αρμοδιοτήτων, στο εργατικό του δυναμικό. Για τους παραπάνω λόγους, λοιπόν, κατασκευάστηκε η διαδραστική πλατφόρμα JobsLink, όπου ο εργαζόμενος και ο εργοδότης συνδέονται μέσω ενός κατάλληλα

καταρτισμένου μέντορα-διαμεσολαβητή. Μέχρι σήμερα, ο αριθμός των εγγεγραμμένων χρηστών ξεπερνάει τους 200 ενήλικες με ΔΑΦ, οι οποίοι εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους για όλους τους τομείς εργασίας. Ένα μικρό αλλά σημαντικό μέρος αυτών έχει κατορθώσει να εργαστεί σε ένα εργασιακό πόστο που τον εκφράζει. Επιπλέον, στενοί συνεργάτες και υποστηρικτές της πλατφόρμας JobsLink είναι η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α). Οι δημιουργοί της JobsLink φιλοδοξούν η πλατφόρμα αυτή να αποτελέσει μελλοντικά ένα ένα θεμέλιο για την Ελλάδα της συμπερίληψης και της αποδοχής της διαφορετικότητας (JobsLink–Asperger,2023).

2.2 Πλαίσια αναφοράς και μοντέλα πρακτικής στην εργοθεραπευτική παρέμβαση για ενήλικες με ΔΑΦ

Τον 21ο αιώνα η εργοθεραπεία εξαπλώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο και συναντάει νέες προκλήσεις. Μια από αυτές είναι η ανάγκη για την εφαρμογή τεκμηριωμένης πρακτικής, η οποία θα ακολουθεί το τρέχον “Παράδειγμα” της επιστήμης. Η έννοια “Παράδειγμα” αφορά στις βασικές αξίες και έννοιες της εργοθεραπείας, καθορίζει τον τρόπο και τον σκοπό της πρακτικής του επαγγέλματος και αποτελεί το τεκμήριο που δικαιολογεί τις υπηρεσίες που παρέχονται. Σήμερα η επαγγελματική ταυτότητα των εργοθεραπευτών διαμορφώνεται από το Σύγχρονο Παράδειγμα. Το Σύγχρονο Παράδειγμα εστιάζει στην αλληλεπίδραση ατόμου - περιβάλλοντος - έργου και στην ανθρωπο-κεντρική πρακτική η οποία είναι εστιασμένη στο έργο (Kielhofner, 2009). Οι θεωρητικές έννοιες στις οποίες στηρίζεται η εργοθεραπεία, μεταξύ αυτών και εκείνες που εκφράζονται στο Σύγχρονο Παράδειγμα, οργανώνονται σε συγκεκριμένα Θεωρητικά Πλαίσια Αναφοράς και Εννοιολογικά Μοντέλα Κλινικής Πρακτικής, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν στην εργοθεραπευτική πρακτική. Τα Θεωρητικά Πλαίσια Αναφοράς είναι θεωρητικές ή εννοιολογικές ιδέες, οι οποίες έχουν αναπτυχθεί εκτός του επαγγέλματος της εργοθεραπείας, αλλά με συνετή χρήση μπορούν εφαρμοστούν στην εργοθεραπευτική πρακτική. Τα Εννοιολογικά Μοντέλα Κλινικής Πρακτικής είναι θεωρητικές συνθέσεις και προτάσεις οι οποίες

έχουν αναπτυχθεί ειδικά για να εξηγήσουν τη διαδικασία και την πρακτική της εργοθεραπείας (Duncan, 2020b). Οι εργοθεραπευτές χρησιμοποιούν τα πλαίσια αναφοράς που τους διευκολύνουν στην περιγραφή της θεωρητικής βάσης και τα μοντέλα πρακτικής γιατί τους παρέχουν σαφείς οδηγίες στην τοποθέτηση της θεωρίας στην πρακτική τους (McQueen, 2014).

Οι υπηρεσίες εργοθεραπείας στη φοιτητική και εργασιακή καριέρα πολιτών με ΥΛΑ, θα πρέπει επίσης να ακολουθούν το Σύγχρονο Παράδειγμα της επιστήμης. Προς αυτή την κατεύθυνση, η επιλογή του ανθρωπο-κεντρικού θεωρητικού πλαισίου αναφοράς και ο συνδυασμός αυτού με εννοιολογικά μοντέλα κλινικής πρακτικής τα οποία εστιάζουν στο έργο, μπορεί να αποδώσει αποτελεσματικά τις εννοιολογικές βάσεις του Σύγχρονου Παραδείγματος. Σύμφωνα με έρευνες η ανθρωπο-κεντρική προσέγγιση προάγει την ανάπτυξη του αυτοπροσδιορισμού των ενηλίκων με ΔΑΦ μέσω της ουσιαστικής εξερεύνησης και ανακάλυψης μοναδικών χαρακτηριστικών, αναγκών και επιθυμιών τους (Kim, 2019). Ως προσέγγιση μπορεί να υποστηρίξει την εργοθεραπευτική πρακτική σε όλους τους τομείς εργοθεραπείας όπου τα άτομα με ΔΑΦ αντιμετωπίζουν προκλήσεις (NQF: Person Centered Planning and Practice Final Report, 2020). Επιπλέον, αποδεικνύεται πως οι ενήλικες με ΔΑΦ επωφελούνται από την εξατομικευμένη υποστήριξη των ανθρωπο-κεντρικών υπηρεσιών, καθώς αυτές συμβάλλουν στην προαγωγή της πλήρους συμμετοχής και της εκτέλεσης των επιδιωκόμενων έργων καθ' όλη τη πορεία της ζωής τους (Carter et al., 2013; Bernhardt et al., 2020). Όταν οι παρεμβάσεις ακολουθούν κατάλληλα την ανθρωπο-κεντρική προσέγγιση, μπορούν να επιτευχθούν και οι μακροπρόθεσμοι προσωπικοί στόχοι των ατόμων με ΔΑΦ. Συμπερασματικά, στη σύγχρονη βιβλιογραφία φαίνεται ότι το ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς χρησιμοποιείται από εργοθεραπευτές προς την εκπλήρωση διάφορων στόχων, η επίτευξη των οποίων βελτιώνει την ποιότητα ζωής, την υγεία και την ευεξία των ενηλίκων με ΔΑΦ (Benevides et al., 2023).

Το Μοντέλο του Ανθρώπινου Έργου, το Καναδικό Μοντέλο Εκτέλεσης Έργου και το Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο-Εκτέλεση αποτελούν σύγχρονα εννοιολογικά μοντέλα κλινικής πρακτικής τα οποία εστιάζουν στο έργο (Kielhofner, 2008 ; Wong & Fisher, 2015) και ταυτόχρονα πρεσβεύουν την ανθρωπο-κεντρική πρακτική (Polatajko et al., 2007 ; Duncan, 2020b). Στη σύγχρονη βιβλιογραφία κάθε

μοντέλο έχει αποτελέσει τη θεωρητική βάση στον σχεδιασμό παρεμβάσεων για φοιτητές (Eckholm, 2018 ; National Forum, 2023) και εργαζόμενους (“Occupational Therapy Services in Facilitating Work Participation and Performance,” 2017 ; Waisman-Nitzan et al., 2020) με ΔΑΦ.

Στη συνέχεια περιγράφονται το Ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς, το Μοντέλο του Ανθρώπινου Έργου, το Καναδικό Μοντέλο Εκτέλεσης Έργου και το Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο-Εκτέλεση.

2.2.1 Πλαίσια αναφοράς

Ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς

Με τις νέες προοπτικές του επαγγέλματος ταυτίζεται το Ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς (Person-Centred Frame of Reference), το οποίο χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά τη δεκαετία του 1980 από τον Καναδικό Σύλλογο Εργοθεραπευτών (Canadian Association of Occupational Therapists & Department of National Health and Welfare , 1983) και ενσωματώθηκε στις Επαγγελματικές Προδιαγραφές της Αμερικανικής Εταιρείας Εργοθεραπείας (ΑΟΤΑ,1998) όπως και στον Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας (COT, 2015) και Επαγγελματικών Προδιαγραφών (COT,2017) του Κολεγίου Εργοθεραπευτών της Βρετανίας. Το ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς τοποθετεί το άτομο στο κέντρο της θεραπευτικής διαδικασίας. Επισημαίνει ότι η θεραπευτική πρακτική θα πρέπει να δομείται με στόχους σύμφωνους και αποδεκτούς από κοινού από τον εργοθεραπευτή και το άτομο. Επιπλέον, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή του δεύτερου, αλλά και την ενεργό ακρόαση του πρώτου σε όλα τα στάδια της θεραπευτικής διαδικασίας. Ακόμη, τονίζει την σημασία της ουσιαστικής σχέσης μεταξύ του εργοθεραπευτή και του ατόμου και τον καθοριστικό ρόλο που αυτή διαδραματίζει για την επίτευξη των στόχων της θεραπείας. Τα κύρια στοιχεία στα οποία βασίζεται το ανθρωπο-κεντρικό πλαίσιο αναφοράς στην εργοθεραπεία είναι: ο σεβασμός στην ποικιλομορφία, η παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών, η παροχή πληροφοριών, η επικοινωνία, η συνεργατικότητα, η διευκόλυνση της

προσβασιμότητας του ατόμου, η προσωπική ενδυνάμωση καθώς και η προσωπική ευθύνη του ατόμου για τη λήψη αποφάσεων, και τέλος η αξιολόγηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμου-περιβάλλοντος-έργου (Canadian Association of Occupational Therapists & Department of National Health and Welfare , 1983,1991 ; Law, 1998).

2.2.2 Μοντέλα πρακτικής

Μοντέλο του Ανθρώπινου Έργου

Το Μοντέλο του Ανθρώπινου Έργου (Model of Human Occupation - ΜΟΗΟ) δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά από τους Kielhofner και Burke (1985) και έκτοτε παρέχει στους εργοθεραπευτές τη θεωρία, τα τεκμήρια και τις πρακτικές οδηγίες για να υποστηρίξουν μια υψηλής ποιότητας, ανθρωπο-κεντρική και εστιασμένη στο έργο κλινική πρακτική. Το μοντέλο έχει υποστεί πολλές αναθεωρήσεις, με την τελευταία έκδοσή του να έχει δημοσιευθεί το 2017 (Taylor,2017). Το ΜΟΗΟ βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη θεωρία των συστημάτων που καλεί τους εργοθεραπευτές να θεωρούν το άτομο ως συνολική οντότητα που είναι άθροισμα όλων των επιμέρους τμημάτων της. Προσεγγίζει ακόμη το άτομο ως ένα ανοιχτό και δυναμικό σύστημα το οποίο αλλάζει διαρκώς και προσαρμόζεται στο περιβάλλον του. Ο συνδυασμός των παραπάνω δύο προσεγγίσεων του μοντέλου θεωρείται απαραίτητος για την ολιστική κατανόηση του ατόμου. Παράλληλα, το ΜΟΗΟ αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα του ανθρώπινου έργου και πως αυτό επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Τονίζει την αλληλεπίδραση των εσωτερικευμένων χαρακτηριστικών του ατόμου και των εξωτερικών στοιχείων του περιβάλλοντος και χρησιμοποιεί βασικές έννοιες για να την ερμηνεύσει (Kielhofner,2008). Οι βασικές έννοιες που χρησιμοποιεί το μοντέλο είναι: τα ατομικά στοιχεία, το περιβάλλον και η εκτέλεση έργου. Το ΜΟΗΟ αντιλαμβάνεται το άτομο ως την σύνθεση τριών υποσυστημάτων: της βούλησης, της συνήθειας και της ικανότητας για εκτέλεση έργου. Το υποσύστημα της βούλησης αποτελείται από τις προσωπικές απόψεις, τις αξίες και τα ενδιαφέροντα του ατόμου τα οποία το παρακινούν να εμπλακεί σε συγκεκριμένα έργα που έχει διαλέξει και καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο βιώνει

την εκτέλεση αυτών. Το υποσύστημα των συνηθειών απαρτίζεται από συνήθειες και ρόλους, οι οποίοι οργανώνουν το σύνολο των δραστηριοτήτων της καθημερινότητας του ατόμου. Το υποσύστημα της δυνατότητας εκτέλεσης έργου αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου για δράση σε σχέση με την σωματική και πνευματική του κατάσταση. Επιπλέον, καθοριστική είναι και η υποκειμενική εμπειρία του ατόμου αναφορικά με την ικανότητα του να εκτελέσει το έργο.

Τα ανωτέρω υποσυστήματα είναι ενοποιημένα και δεν βρίσκονται σε ιεραρχική κλίμακα. Στο ΜΟΗΟ το περιβάλλον ορίζεται τόσο ως το φυσικό όσο και ως το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται το άτομο. Τα περιβάλλοντα παρέχουν ευκαιρίες, πόρους και υπαγορεύουν απαιτήσεις και περιορισμούς στο άτομο. Τέλος, η έννοια της εκτέλεσης έργου αναλύεται σε διάφορα επίπεδα όπως στις δεξιότητες, στη συμμετοχή στο έργο και στην προσαρμογή στο έργο. Το ΜΟΗΟ ορίζει την λειτουργικότητα του ατόμου ως την επιτυχή προσαρμογή στο έργο, ενώ η δυσλειτουργία προκύπτει όταν απειλείται η προσαρμογή αυτή. Ο δε ορισμός της “προσαρμογής στο έργο” περιλαμβάνει τη δόμηση μιας θετικής ταυτότητας έργου (αίσθηση του ποιος είμαι ως προς το έργο) και την επίτευξη της επάρκειας για ένα συγκεκριμένο έργο στο πέρασμα του χρόνου (μακροχρόνια μοτίβα εκτέλεσης του έργου) σε ένα καθορισμένο περιβαλλοντικό πλαίσιο. (Taylor, 2017) Σκοπός, λοιπόν, της εργοθεραπευτικής διαδικασίας, σύμφωνα με το ΜΟΗΟ είναι η επίτευξη της προσαρμογής και της συμμετοχής στο έργο (Kielhofner, 2008 ; Wong & Fisher, 2015).

Καναδικό Μοντέλο Εκτέλεσης Έργου

Το Καναδικό Μοντέλο Εκτέλεσης Έργου (Canadian Occupational Performance and Engagement - CMOP-E) από την πρώτη έκδοση του το 1980 μέχρι και την πιο πρόσφατα αναθεωρημένη το 2013 το CMOP-E, αποτελεί το κέντρο της εργοθεραπευτικής πρακτικής στον Καναδά αλλά και παγκοσμίως. Το CMOP-E αποτελεί ένα εργο-κεντρικό και ανθρωπο-κεντρικό εννοιολογικό μοντέλο κλινικής πρακτικής, το οποίο προσδιορίζει τα βασικά στοιχεία της εκτέλεσης έργου, της εμπλοκής στο έργο και του τρίπτυχου άτομο-περιβάλλον-έργο (Polatajko et al., 2013 ; Wong & Fisher, 2015). Συγκεκριμένα, αναλύοντας τη σχηματική απεικόνιση

του μοντέλου, προκύπτει ότι το έργο αποτελεί το κέντρο της θεωρίας του μοντέλου και ορίζεται ως μια δραστηριότητα που προσδίδει προσωπικό νόημα στο άτομο. Τα έργα κατηγοριοποιούνται σε αυτά της αυτοφροντίδας, του ελεύθερου χρόνου και της παραγωγικότητας.

Η τοποθέτηση του έργου πάνω από το άτομο και το περιβάλλον, περιορίζει τις πτυχές του ατόμου και του περιβάλλοντος που αφορούν στην εργοθεραπευτική διαδικασία, σε εκείνες που σχετίζονται αποκλειστικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ έργου-ατόμου-περιβάλλοντος και οδηγούν στην εκτέλεση και εμπλοκή στο εκάστοτε έργο. Το CMOP-E περιγράφει τέσσερις πτυχές του ατόμου: τις γνωστικές δεξιότητες, τις συναισθηματικές δεξιότητες, τις σωματικές δεξιότητες και την πνευματικότητα (Polatajko et al., 2013). Η πνευματικότητα δηλαδή η αίσθηση του εαυτού, εντοπίζεται τόσο στο άτομο ως πνευματικό ον, όσο και στο έργο και στο περιβάλλον που εμπεριέχουν στοιχεία πνευματικότητας (CAOT,2002). Τέλος, ως περιβάλλοντα αναφέρονται το φυσικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό και το θεσμικό περιβάλλον το οποίο πλαισιώνει το έργο (Polatajko et al., 2013). Το CMOP-E λοιπόν, βασίζεται στην πεποίθηση ότι όταν επιτευχθεί η ισορροπία στο τρίπτυχο, τότε το άτομο μπορεί να εμπλακεί στο έργο, δηλαδή να συμμετάσχει ενεργά στο να πράττει το έργο.

Έτσι, το μοντέλο ερμηνεύει ως δυσλειτουργία την ύπαρξη περιορισμών σε ένα από τα τρία αυτά στοιχεία, γεγονός που συνεπάγεται και τη δυσκολία στην αλληλεξαρτώμενη σχέση μεταξύ τους. Σκοπός λοιπόν της εργοθεραπευτικής διαδικασίας, σύμφωνα με το CMOP-E, είναι η λειτουργικότητα του ατόμου, υπό την έννοια της εμπλοκής στο έργο. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του εντοπισμού των αποκλίσεων της επιθυμητής και της πραγματικής εμπλοκής (όπως αυτή εκφράζεται από το άτομο) και της χρήσης περιβαλλοντικών προσαρμογών (Townsend & Polatajko, 2013 ; Wong & Fisher, 2015).

Μοντέλο Άτομο-Περιβάλλον-Έργο-Εκτέλεση

Η πρώτη έκδοση του Μοντέλου Άτομο-Περιβάλλον-Έργο-Εκτέλεση (Person-Environment-Occupation-Performance Model - PEO-P) δημοσιεύθηκε το 1991 από

τους Cristiansen & Baum, ενώ σήμερα εφαρμόζεται ευρέως στην τέταρτη αναθεωρημένη μορφή του (Baum et al. 2015). Το ΡΕΟ-Ρ υπηρετεί την ανθρωποκεντρική προσέγγιση δεδομένου ότι προαπαιτεί την ενεργό εμπλοκή του ατόμου, ήδη από τα πρώτα στάδια της θέσπισης των προσωπικών στόχων. Το ΡΕΟ-Ρ εστιάζει στους παράγοντες του ατόμου και του περιβάλλοντος που αλληλεπιδρούν με το έργο και οδηγούν στην εκτέλεση αυτού, στη συμμετοχή και στην ευημερία του ατόμου. Η έννοια της “εκτέλεσης του έργου” στο ΡΕΟ-Ρ αναφέρεται στο “να κάνει” το άτομο έχουσες νόημα δραστηριότητες μέσω πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων μεταξύ του ίδιου και του περιβάλλοντος.

Η προτεραιότητα που δίνει το μοντέλο στην εκτέλεση έργου και στη συμμετοχή, εκφράζει μια πρακτική βασισμένη στο έργο. Αρχικά στον όρο άτομο περιλαμβάνονται τα σωματικά, ψυχολογικά, γνωστικά και αισθητικό-αντιληπτικά χαρακτηριστικά του ατόμου. Ως περιβάλλον δε, ορίζεται το φυσικό, πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα το έργο, καθώς επίσης και τα είδη υποστηρικτικής τεχνολογίας. Ενώ, ως έργο ορίζεται η αυτο-κατευθυνόμενη ενέργεια την οποία εκτελεί το άτομο. Κατά συνέπεια, δυσλειτουργικότητα για το ΡΕΟ-Ρ αποτελεί μια ελλιπή αντιστοίχιση μεταξύ ατόμου-περιβάλλοντος-έργου, ενώ λειτουργικό περιγράφεται το άτομο που μπορεί να εκτελέσει με επάρκεια κοινωνικούς ρόλους και έργα που του προσφέρουν ικανοποίηση. Σκοπός λοιπόν της εργοθεραπευτικής πρακτικής που καθοδηγείται από το ΡΕΟ-Ρ είναι η επίτευξη της βέλτιστης εκτέλεσης έργου, η συμμετοχή και ευημερία του ατόμου (Baum et al. 2015 ; Wong & Fisher, 2015).

Κεφάλαιο 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνία αντιμετωπίζει την πρόκληση της αποτελεσματικής ένταξης ατόμων με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό στο περιβάλλον της εκπαίδευσης και της εργασίας. Η παρούσα πτυχιακή εργασία αναδεικνύει τη σημασία των υπηρεσιών εργοθεραπείας ως κρίσιμου παράγοντα για την επιτυχή πορεία φοιτητών και εργαζομένων με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό.

Η εργοθεραπεία, ως διακριτή παρέμβαση, προσφέρει στους εν λόγω πολίτες μια πολυδιάστατη προσέγγιση προς την ανάπτυξη δεξιοτήτων που απαιτούνται για την αυτονομία και την αποτελεσματικότητα σε φοιτητικό και εργασιακό περιβάλλον. Με την επικέντρωση στη βιβλιογραφία που καλύπτει αυτό τον τομέα, η παρούσα ποιοτική συστηματική ανασκόπηση επιδιώκει να αναλύσει τις κατευθύνσεις, τις εξελίξεις και τις προκλήσεις που συνδέονται με τις υπηρεσίες εργοθεραπείας για αυτούς τους ιδιαίτερους πληθυσμούς.

Μέσα από αυτήν την εργασία, αναμένεται να αναδειχθούν σημαντικά ευρήματα που θα συμβάλλουν στην καλύτερη αντίληψη του ρόλου της εργοθεραπείας στην υποστήριξη της εκπαίδευσης και της εργασιακής πορείας αυτού του ειδικού κοινού.

3.2 Σχεδιασμός Μελέτης

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία αποτελεί μια ποιοτική συστηματική ανασκόπηση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας αναφορικά με τις υπηρεσίες εργοθεραπείας στην φοιτητική και εργασιακή καριέρα των πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό.

Μια βιβλιογραφική έρευνα πραγματοποιείται με σκοπό τη σύνοψη της βιβλιογραφίας γύρω από ένα ερευνητικό θέμα, την οργάνωση της υπάρχουσας γνώσης, ιδιαίτερα όταν τα ερευνητικά δεδομένα είναι αντικρουόμενα, και την καθοδήγηση μελλοντικών ερευνών. Η ποιοτική συστηματική ανασκόπηση στοχεύει να παρέχει μια συνολική και αξιόπιστη επιστημονική επισκόπηση του υπάρχοντος γνωστικού πεδίου για ένα συγκεκριμένο θέμα. Η σημαντικότητα της ποιοτικής συστηματικής ανασκόπησης απορρέει από το γεγονός ότι παρέχει στους ερευνητές, τους επαγγελματίες υγείας και τους αποφοίτους μια ενημερωμένη, μια συνολική και αξιόπιστη εικόνα του επιπέδου της έρευνας σε ένα συγκεκριμένο πεδίο. Η ποιοτική συστηματική ανασκόπηση βιβλιογραφίας παρέχει τα πιο πρόσφατα επιστημονικά δεδομένα με σκοπό την αξιοποίησή τους τόσο σε κλινικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο, καθώς και την ανάδειξη των τομέων όπου η επιστημονική γνώση είναι ανεπαρκής (Ahn & Kang, 2018; Mathew, 2024).

Η παρούσα ποιοτική συστηματική ανασκόπηση ακολουθεί την μέθοδο ανάπτυξης σύμφωνα με την δήλωση Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses (PRISMA) 2020. Η δήλωση PRISMA, αρχικά δημοσιεύτηκε το 2009 και σχεδιάστηκε για να βοηθήσει τους ερευνητές να αναφέρουν με διαφάνεια για ποιόν σκοπό έγινε η αναζήτηση, με ποια μέθοδο εργάστηκαν οι συγγραφείς και τι ευρήματα κατέγραψαν. Η δήλωση PRISMA 2020 αντικαθιστά τη δήλωση του 2009 και περιλαμβάνει μια νέα καθοδήγηση αναφοράς που αντικατοπτρίζει την πρόοδο στις μεθόδους προσδιορισμού, επιλογής, αξιολόγησης και σύνθεσης των συμπεριληφθέντων μελετών. Η νέα δομή και παρουσίαση των στοιχείων στοχεύει στην ευκολότερη εφαρμογή τους και συμπεριλαμβάνει μια αναλυτική λίστα με είκοσι επτά κατευθυντήριες γραμμές και τέσσερα διαφορετικά διαγράμματα ροής ανάλογα με τον τύπο της ανασκόπησης (νέα ή ενημερωμένη) και τις πηγές που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των μελετών (Page et al., 2021).

3.3 Περιγραφή Υλοποίησης

3.3.1 Κριτήρια εισαγωγής / αποκλεισμού

Τα κριτήρια αποδοχής ήταν τυχαιοποιημένες και μη-τυχαιοποιημένες ελεγχόμενες έρευνες θεραπευτικής παρέμβασης [randomized-controlled trials (RCTs) and non - RCTs], συγχρονικές μελέτες (cross sectional studies), μελέτες ασθενών-ομάδας

ελέγχου (case control studies), μελέτες κοόρτης (cohort studies), καθώς και μελέτες σειράς περιπτώσεων (case series studies). Τα άρθρα που συμπεριλήφθηκαν στην ανασκόπηση πληρούσαν τα εξής κριτήρια εισαγωγής: α) ήταν δημοσιευμένα στην Αγγλική και Ελληνική γλώσσα, β) μεταξύ της χρονικής περιόδου 01.01.2000 και 30.09.2023, γ) περιλάμβαναν ενήλικα άτομα με ΥΛΑ ως κύρια διάγνωση (άνδρες ή γυναίκες ≥ 18 ετών), δ) αφορούσαν σε υπηρεσία εργοθεραπείας για την φοιτητική ή/και την εργασιακή καριέρα των ατόμων με ΥΛΑ. Τα κριτήρια αποκλεισμού ήταν: α) οι συστηματικές ή βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις (systematic / literature reviews), β) οι διπλωματικές εργασίες, οι πτυχιακές και οι διδακτορικές διατριβές, γ) οι πειραματικές μελέτες, δ) η γκρίζα βιβλιογραφία ε) οι in vitro μελέτες, στ) τα κύρια άρθρα (main articles), ζ) τα άρθρα γνώμης (opinion articles), η) τα άρθρα σχολίου (comments), θ) τα γράμματα σε εκδότη, ι) οι μελέτες οι οποίες αφορούσαν σε ανήλικο πληθυσμό (< 18 ετών), ια) τα άρθρα που δεν ήταν στην Αγγλική και Ελληνική γλώσσα, ιβ) τα άρθρα που δεν περιέγραφαν την υπηρεσία εργοθεραπείας για την φοιτητική ή/και την εργασιακή καριέρα των ατόμων με ΥΛΑ ή/και τη συμβολή του εργοθεραπευτή σε αυτήν. Η κατηγοριοποίηση των άρθρων που συμπεριλήφθηκαν έγινε με βάση το είδος τους.

3.3.2 Βιβλιογραφικές πηγές

Για τον εντοπισμό των ερευνητικών δεδομένων σχετικών με τις υπηρεσίες εργοθεραπείας στην φοιτητική και εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό έγινε αναζήτηση στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Scopus, Pubmed, Google Scholar και Cochrane Database, μεταξύ της χρονικής περιόδου 01.01.2000 και 30.09.2023.

3.3.3 Μεθοδολογία αναζήτησης

Για την αναζήτηση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε συγκεκριμένη στρατηγική αναζήτησης για το κάθε ερευνητικό ερώτημα ξεχωριστά, με τον τρόπο που πρόκειται να περιγραφεί στην παρούσα υποενότητα. Ακολουθήθηκε η ίδια στρατηγική αναζήτησης σε όλες τις βάσεις δεδομένων με σκοπό την πληρότητα των δεδομένων

στο θέμα, χωρίς ωστόσο να υπάρξει περιορισμός στο εύρος που θα είχε ως αποτέλεσμα την παράλειψη σημαντικών μελετών.

Η αναζήτηση των δεδομένων, καθώς και η σύνθεση των αποτελεσμάτων βασίσθηκε στο PRISMA (PRISMA, 2023; Page et al., 2021).

Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν στην ανεύρεση των άρθρων με διάφορους συνδυασμούς ήταν: "occupational therapy" (εργοθεραπεία), "occupational therapy services" (υπηρεσίες εργοθεραπείας), "occupational therapy interventions" (εργοθεραπευτικές παρεμβάσεις), "high functioning autism" (υψηλής λειτουργικότητας αυτισμός), "asperger" (άσπεργκερ), "student career" (φοιτητική καριέρα), "higher education" (τριτοβάθμια εκπαίδευση), "college" (κολλέγιο), "working career" (εργασιακή καριέρα), "work" (εργασία), "employment" (εργασία) και "working environment" (εργασιακό περιβάλλον). Οι λέξεις κλειδιά και η στρατηγική αναζήτησης που επιλέχθηκε από τον συγγραφέα της ανασκόπησης πραγματοποιήθηκε χωρίς την βοήθεια βιβλιοθηκάρου, αλλά στηρίχθηκε στην προσωπική του εμπειρία στην αναζήτηση αρθρογραφίας σε θέματα υγείας.

Κατά την διαδικασία αναζήτησης των μελετών, έγινε χρήση του εικονικού ιδιωτικού δικτύου (Virtual private network - VPN) του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, το οποίο προσφέρεται στους φοιτητές για την ασφαλή πρόσβασή τους στο διαδίκτυο.

3.3.4 Εξαγωγή δεδομένων

Στη συνέχεια δημιουργήθηκε μια φόρμα εξαγωγής δεδομένων για την κατηγοριοποίηση όλων των στοιχείων εξαγωγής. Στην διαδικασία διαχείρισης των δεδομένων, αρχικά πραγματοποιήθηκε η αποθήκευση και η σύγκριση αυτών μέσω χρήσης του Mendeley review manager. Αναλυτικότερα, δημιουργήθηκαν δύο αποθηκευτική φάκελοι, μια για κάθε ερευνητικό ερώτημα. Μετά από κάθε αναζήτηση, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, καταγράφηκαν στον αντίστοιχο φάκελο. Στις περιπτώσεις όπου το πλήρες κείμενο δεν ήταν ήδη διαθέσιμο, πραγματοποιήθηκε αναζήτηση και προσπάθεια ανάκτησής του.

3.4 Συλλογή Δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε ξεχωριστά για το κάθε ερευνητικό ερώτημα. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μεταξύ της χρονικής περιόδου 01.06.2023 - 30.09.2023.

3.4.1. Συλλογή δεδομένων για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα

Για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αναζητήθηκαν μελέτες που αφορούν στις υπηρεσίες εργοθεραπείας για την φοιτητική καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Τα επιστημονικά άρθρα που πληρούσαν τα κριτήρια αναζητήθηκαν σε όλες τις βιβλιογραφικές πηγές (βλ. 3.2.1 & 3.2.2). Χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω συνδυασμοί των λέξεων κλειδιά: α) "high function* autism" AND "student career" AND "Occupational Therapy", β) "high function* autism" AND college AND "Occupational Therapy", γ) "high function* autism" AND "higher education" AND "Occupational Therapy", δ) "high function* autism" AND university AND "Occupational Therapy", ε) asperger AND "student career" AND "Occupational Therapy", στ) asperger AND college AND "Occupational Therapy", ζ) asperger AND "higher education" AND "Occupational Therapy", η) asperger AND university) AND "Occupational Therapy".

3.4.2. Συλλογή δεδομένων για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα

Για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα αναζητήθηκαν μελέτες που αφορούν στις υπηρεσίες εργοθεραπείας για την εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Τα επιστημονικά άρθρα που πληρούσαν τα κριτήρια αναζητήθηκαν σε όλες τις βιβλιογραφικές πηγές (βλ. 3.2.1 & 3.2.2). Χρησιμοποιήθηκε ο παρακάτω συνδυασμός των λέξεων κλειδιά: α) ((high functioning autism) AND (working career)) AND ("Occupational Therapy"), β) ((high functioning autism) AND (work)) AND ("Occupational Therapy"), γ) ((high functioning autism) AND (employment)) AND ("Occupational Therapy"), δ) ((high functioning autism) AND (working environment)) AND ("Occupational Therapy"), ε)

((asperger) AND (working career) AND ("Occupational Therapy"), στ) ((asperger) AND (work)) AND ("Occupational Therapy"), ζ) ((asperger) AND (employment)) AND ("Occupational Therapy"), η) ((asperger) AND (working environment)) AND ("Occupational Therapy").

3.5 Ανάλυση Δεδομένων

Η διαδικασία της ανάλυσης δεδομένων πραγματοποιήθηκε ξεχωριστά για το κάθε ερευνητικό ερώτημα. Γενικά, ακολουθήθηκαν τα εξής στάδια:

1. Διαλογή των άρθρων, αρχικά με βάση τον τίτλο και σε δεύτερο στάδιο την περίληψη. Άρθρα των οποίων ο τίτλος ή/και η περίληψη δεν ανταποκρίνονταν στους στόχους της ανασκόπησης, αποκλείστηκαν από αυτήν. Η διαδικασία διαλογής πραγματοποιήθηκε με γνώμονα τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού (Gregory & Denniss, 2018).
2. Μελέτη του πλήρους κειμένου. Τα άρθρα τα οποία δεν πληρούσαν τα κριτήρια ένταξης, αποκλείστηκαν από την ανασκόπηση (Gregory & Denniss, 2018).
3. Τέλος, οι μελέτες που συμπεριλήφθηκαν αναλύθηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα.

3.6 Αξιολόγηση ποιότητας

Πραγματοποιήθηκε έλεγχος της μεθοδολογικής ποιότητας των μελετών οι οποίες συμπεριελήφθησαν, όπου εν συντομία αξιολογήθηκαν οι εξής παράμετροι: α) σχεδιασμός μελέτης, β) επιλογή και λήψη δείγματος, γ) μέθοδοι μέτρησης αποτελεσμάτων, δ) αξιοπιστία και παρουσίαση αποτελεσμάτων. Στην αξιολόγηση της ποιότητας των μελετών συμμετείχε η συγγραφέας της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

3.7 Ηθική και δεοντολογία

Οι ηθικοί προβληματισμοί στην διεξαγωγή των ποιοτική συστηματικών ανασκοπήσεων συνήθως δεν συζητούνται ρητά, δεδομένου ότι μια ποιοτική συστηματική ανασκόπηση δεν αποτελεί έρευνα απευθείας σε ζωντανά υποκείμενα. Ωστόσο, τα αποτελέσματα που εξάγουν συνιστούν την κορυφή μιας τεκμηριωμένης πρακτικής πολλών ερευνητών. Αποτελεί λοιπόν επιτακτική ανάγκη για τους συστηματικούς αναθεωρητές να ασχοληθούν στοχαστικά με μια ποικιλία ηθικών ζητημάτων που σχετίζονται με πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων και στοιχείων εκπροσώπησης των άμεσα ενδιαφερόμενων. Σύμφωνα με την πρόσφατη βιβλιογραφία ορισμένοι ηθικοί παράμετροι που πρέπει να ακολουθεί μια ποιοτική συστηματική ανασκόπηση αφορούν στον προσδιορισμό ενός κατάλληλου επιστημονικού προσανατολισμού και σκοπού, την ανάπτυξη της κατάλληλης μεθοδολογικής στρατηγικής, την αναζήτηση αποκλειστικά στην σχετική βιβλιογραφία, την αξιολόγηση, ερμηνεία και διαλογή των μελετών που θα συμπεριληφθούν, την εξαγωγή λογικά συνδεδεμένων αποτελεσμάτων και τέλος την ευκατανόητη επικοινωνία αυτών στο ερευνητικό κοινό. (Suri, 2019) Στην παρούσα πτυχιακή εργασία δεν απαιτήθηκε έγκριση από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας.

Κεφάλαιο 4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1. Αποτελέσματα αναζήτησης

Από τις αναζητήσεις στις επιλεγμένες βάσεις δεδομένων, με βάση τα παραπάνω κριτήρια, ανευρέθηκαν συνολικά 419 δημοσιευμένες ερευνητικές μελέτες για όλα τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο στάδιο της διαλογής των άρθρων σύμφωνα με τον τίτλο και την περίληψη, απορρίφθηκαν 397 μελέτες. Από τις 22 μελέτες που αξιολογήθηκαν, οι 19 απορρίφθηκαν διότι δεν πληρούσαν τα κριτήρια καταλληλότητας της ανασκόπησης με βάση το περιεχόμενό τους. Συνολικά, συμπεριλήφθηκαν εν τέλει 3 ερευνητικές μελέτες, για τα δύο ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Συγκεκριμένα: 1 μελέτη αφορούσε το πρώτο ερευνητικό ερώτημα και 2 μελέτες το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα.

4.1.1. Αποτελέσματα ανασκόπησης για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα

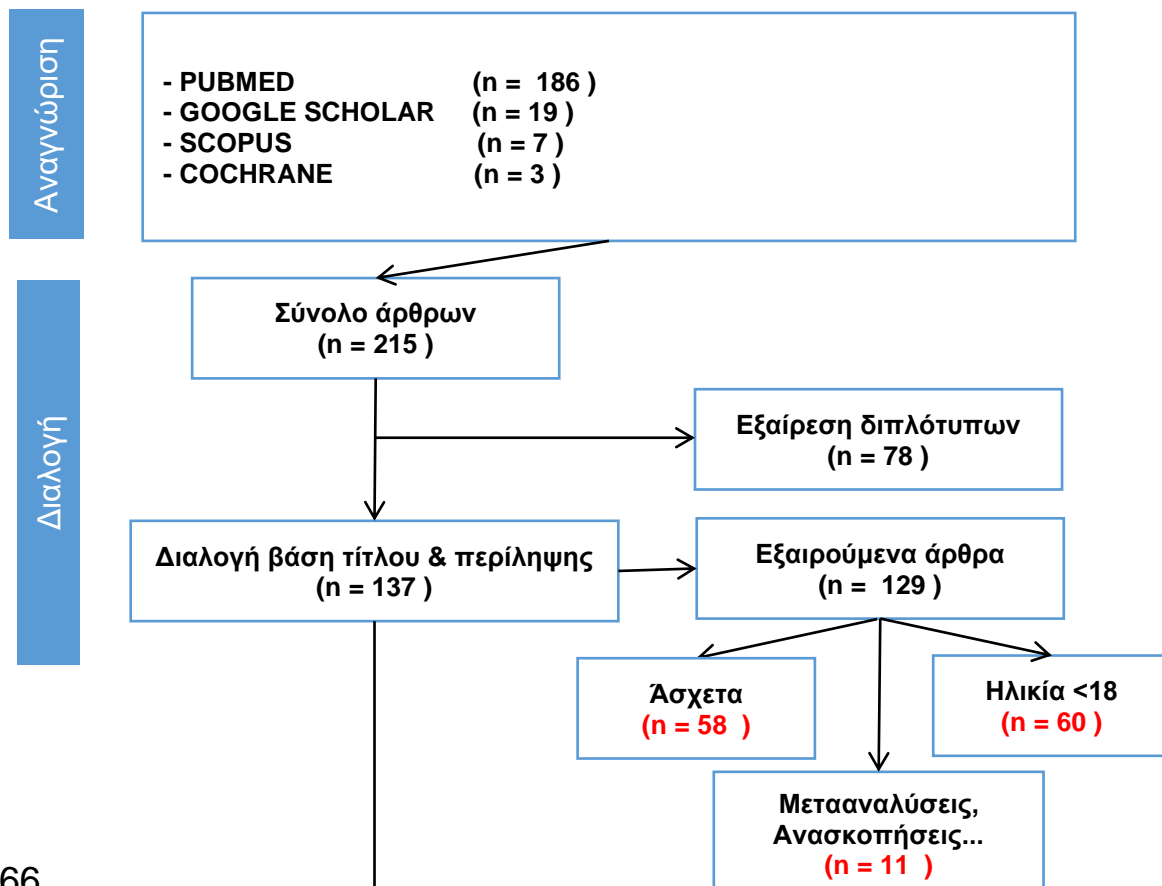
Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα πραγματεύεται τις υπηρεσίες εργοθεραπείας για την φοιτητική καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Η αναζήτηση στις τέσσερις βάσεις δεδομένων κατέδειξε συνολικά 137 μελέτες, εκ των οποίων 129 απορρίφθηκαν κατά την εξέταση του τίτλου και της περίληψης (58 μελέτες λόγω του μη σχετικού περιεχομένου, 60 μελέτες λόγω της ηλικίας των συμμετεχόντων με ηλικία < 18 ετών και 11 μελέτες λόγω του τύπου μελέτης). Επιπλέον, 7 μελέτες απορρίφθηκαν κατά την εξέταση της μεθοδολογικής ποιότητας και του πλήρους κειμένου τους σύμφωνα με τα κριτήρια καταλληλότητας (5 μελέτες λόγω του μη σχετικού περιεχομένου και 2 μελέτες λόγω των συμμετεχόντων με ηλικία συμμετεχόντων < 18 ετών). Συμπερασματικά, η συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας ανέδειξε 1 συγχρονική μελέτη (cross-sectional survey) για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα.

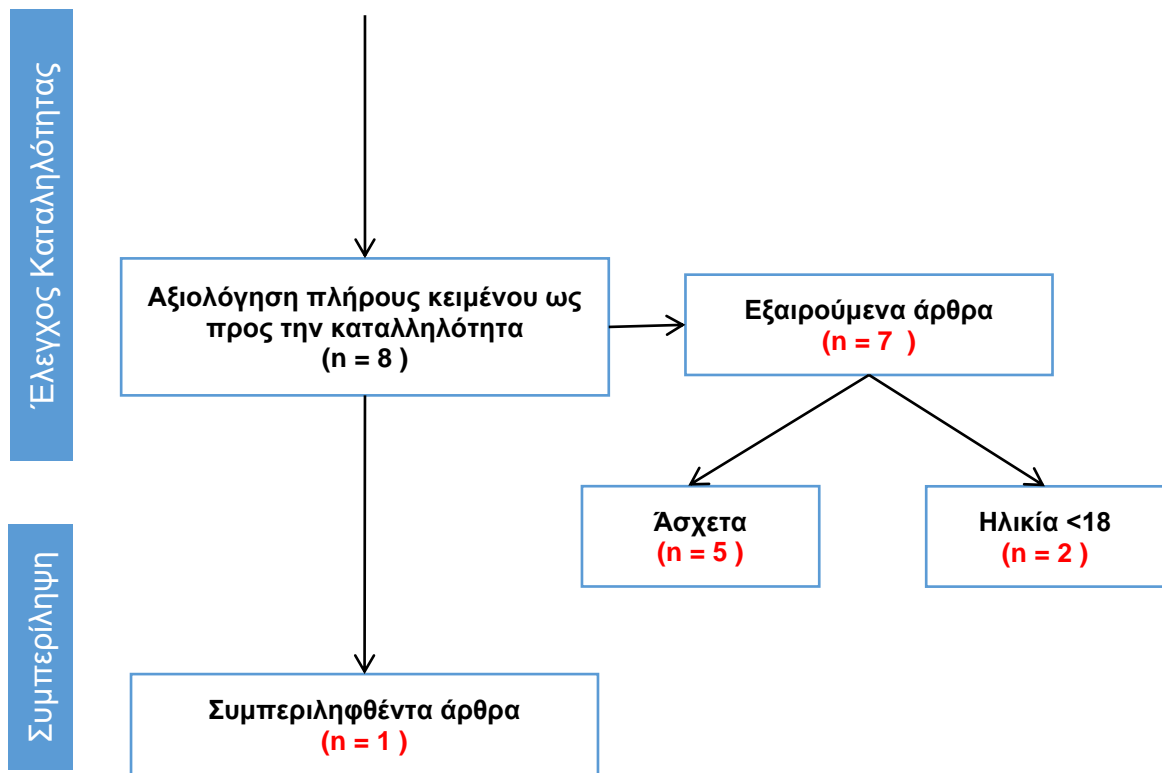
4.1.2. Αποτελέσματα ανασκόπησης για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα πραγματεύεται τις υπηρεσίες εργοθεραπείας για την εργασιακή καριέρα πολιτών με υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό. Η αναζήτηση

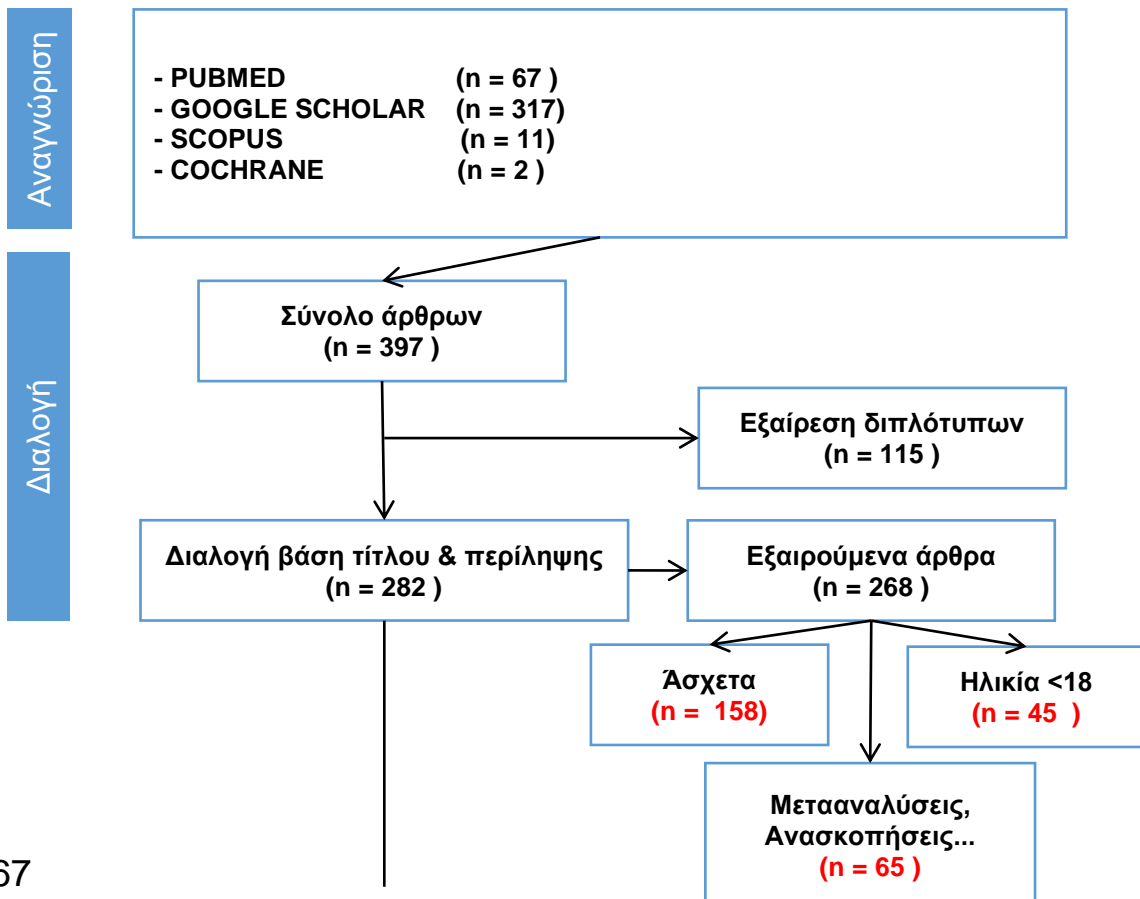
στις τέσσερις βάσεις δεδομένων κατέδειξε συνολικά 282 μελέτες, εκ των οποίων 268 απορρίφθηκαν κατά την εξέταση του τίτλου και της περίληψης (158 μελέτες λόγω του μη σχετικού περιεχομένου, 45 μελέτες λόγω της ηλικίας των συμμετεχόντων με ηλικία < 18 ετών και 65 μελέτες λόγω του τύπου μελέτης). Επιπλέον, 12 μελέτες απορρίφθηκαν κατά την εξέταση της μεθοδολογικής τους ποιότητας και του πλήρους κειμένου, σύμφωνα με τα κριτήρια καταλληλότητας (11 μελέτες λόγω του μη σχετικού περιεχομένου και 1 μελέτη λόγω των συμμετεχόντων με ηλικία < 18 ετών). Συμπερασματικά, η συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας περιλαμβάνει 2 μελέτες για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, μια μελέτη περίπτωσης και μια μελέτη σχεδιασμού προ-μετά ελέγχου μιας ομάδας.

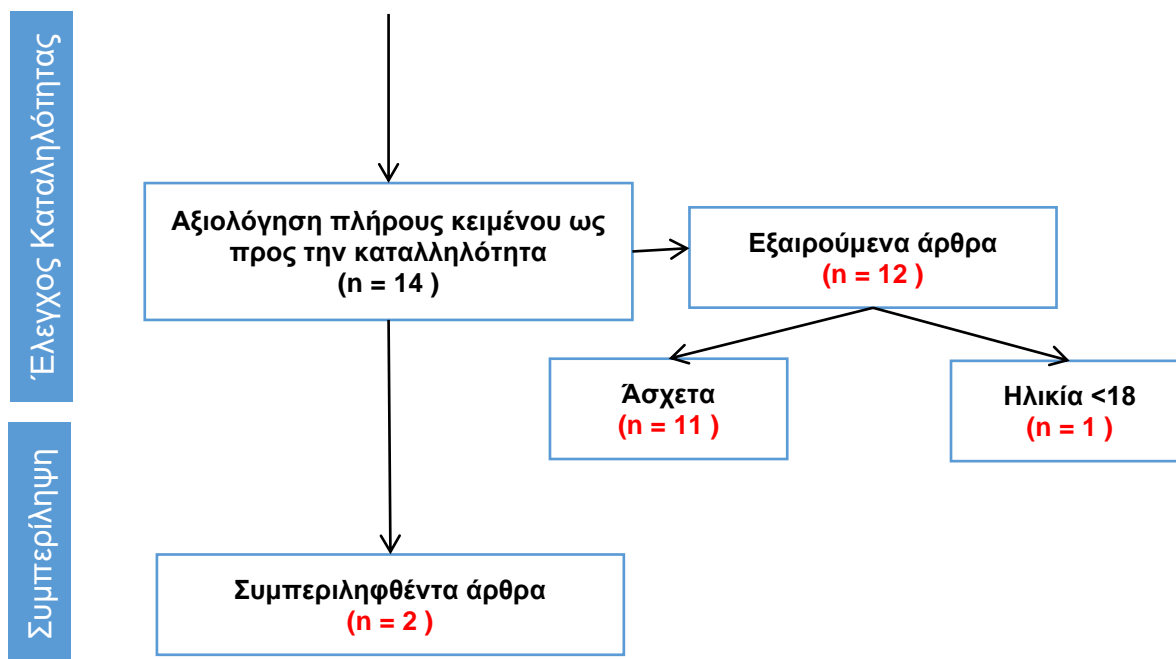
Παρακάτω παρουσιάζονται τα διαγράμματα ροής (flowchart) της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, σύμφωνα με το σύστημα PRISMA (Tawfik et al., 2019), το οποία αποτυπώνουν την μεθοδολογία αναζήτησης που πραγματοποιήθηκε. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

Εικόνα 1: Το διάγραμμα ροής (PRISMA flow-chart) της βιβλιογραφικής ανασκόπησης για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα. Πηγή: Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. BMJ 2021;372:n71. doi: 10.1136/bmj.n71

Εικόνα 2: Το διάγραμμα ροής (PRISMA flow-chart) της βιβλιογραφικής ανασκόπησης για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα. Πηγή: Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ* 2021;372:n71. doi: 10.1136/bmj.n71

4.2. Αναλυτική παρουσίαση των συμπεριληφθέντων μελετών

4.2.1. Παρουσίαση των συμπεριληφθέντων μελετών για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα

A) Υπηρεσία “Unilink” για φοιτητές με ΥΛΑ

Περιγραφή της υπηρεσίας

Η υπηρεσία Unilink αποτελεί μια καινοτόμο υποστηρικτική υπηρεσία εργοθεραπείας εντός του πανεπιστημιακού περιβάλλοντος, η οποία αναπτύχθηκε από την εργοθεραπεύτρια Δρ. Clodagh Nolan το 2004 αρχικά ως απάντηση στην

αυξανόμενη ανάγκη για πρακτική υποστήριξη των φοιτητών με δυσκολίες ψυχικής υγείας στη διαχείριση των καθημερινών έργων και των ρόλων τους ως φοιτητές. Αποτελεί το αποτέλεσμα της συνεργασίας του τμήματος της Εργοθεραπείας και της υποστηρικτικής Υπηρεσίας για Άτομα με Αναπηρία του πανεπιστημίου Trinity στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας. Η υπηρεσία ανταποκρίνεται στην οδηγία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας του 2001, για τη βελτιστοποίηση της συμμετοχής και της ποιότητας ζωής των ατόμων με διαρκή ψυχική, σωματική ή/και αισθητηριακή αναπηρία και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για Φοιτητές με Αναπηρία. Πρόσβαση στην Unilink επιτρέπεται στους εγγεγραμμένους φοιτητές της Υπηρεσίας για Άτομα με Αναπηρία, καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών τους σε εβδομαδιαία συχνότητα, χωρίς κάποιο κόστος για τη χρήση αυτής.

Στο θεωρητικό υπόβαθρο της Unilink συμπεριλαμβάνεται το μοντέλο Άτομο - Περιβάλλον - Έργο της Law , το μοντέλο Ίασις και στοιχεία της εργο-κεντρικής προσέγγισης. Με την χρήση του πρώτου μοντέλου εντοπίζονται και αναλύονται οι παράγοντες που διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν την εκτέλεση των επιλεγμένων έργων με στόχο το “ταίριασμα” των τριών συνιστώσεων, ενώ τα υπόλοιπα μοντέλα εξασφαλίζουν την συνεργασία μεταξύ φοιτητή- εργοθεραπευτή και την ύπαρξη της προσωπικής ευθύνης και βούλησης του φοιτητή για την υγεία και την ευημερία του. Το σκέλος της Unilink το οποίο αφορά σε φοιτητές με ΥΛΑ δημιουργήθηκε το 2006 και βασίστηκε στην ήδη ισχύουσα δομή αλλά με την διαφοροποίηση ότι ο εργοθεραπευτής πρέπει να είναι έμπειρος στην συνεργασία με άτομα με ΥΛΑ. Το σκέλος για τους φοιτητές με ΥΛΑ αποτελεί μια ευέλικτη, ανταποκρινόμενη, τεκμηριωμένη, συνεργατική και φοιτητο-κεντρική υπηρεσία που στοχεύει τόσο στα έργα όσο και στους ρόλους των φοιτητών. Στόχος της υπηρεσίας Unilink είναι να δώσει τη δυνατότητα στον φοιτητή με ΥΛΑ να αναπτύξει πρακτικές δεξιότητες και στρατηγικές που θα ενισχύσουν την εμπλοκή του σε έργα και θα διευκολύνουν την διαχείριση του ρόλου του ως φοιτητή τόσο στον ακαδημαϊκό όσο και στον κοινωνικό τομέα, για την ουσιώδη συμμετοχή του στην ζωή του πανεπιστημίου (Quinn et al.,2014).

Περιγραφή της μελέτης-μεθοδολογίας

Δεδομένου ότι το σκέλος της Unilink για φοιτητές με ΥΛΑ είχε φτάσει σε ένα σημείο ανάπτυξης όπου έχρηζε επαναξιολόγησης, οι Quinn et al. το 2014 , δημοσίευσαν τα αποτελέσματα μιας συγχρονικής μελέτης που είχε στόχο να συγκεντρώσει πληροφορίες σχετικά με το ποιοί, γιατί και πώς χρησιμοποιούσαν την υπηρεσία αλλά και να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητά της. Προς την επίτευξη αυτών, προηγήθηκαν:

A) ανασκόπηση των αρχείων όλων των φοιτητών με ΥΛΑ που έχουν συμμετάσχει στην υπηρεσία από την ίδρυση του σκέλους (Οκτώβριος 2006) έως την χρονική στιγμή της συλλογής των δεδομένων (Αύγουστος 2010), ώστε να εξαγουν βασικά συμπεράσματα σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία, τις κοινές ανησυχίες και τους θεραπευτικούς στόχους που θέτουν. Οι πληροφορίες αυτές κατά κύριο λόγο ελήφθησαν από το Προφίλ Φοιτητών του Trinity, το οποίο συμπληρώνει κάθε συμμετέχοντας στην υπηρεσία στην ολοκλήρωση του εξαμήνου και αποθηκεύεται στο προσωπικό του αρχείο.

Έπειτα, ακολούθησε η:

B) συγχρονική έρευνα της ικανοποίησης των χρηστών με ΥΛΑ του τρέχοντος ακαδημαϊκού έτους, με στόχο να αποσπάσει τις απόψεις των φοιτητών σχετικά με το σκέλος της Unilink όσον αφορά στις πρακτικές δυνατότητες παροχής υπηρεσιών και την αποτελεσματικότητά της παρέμβασης. Η έρευνα βρισκόταν σε πιλοτικό στάδιο. Τα δεδομένα για το δεύτερο μέρος της μελέτης συλέχθησαν μέσω μιας αυτο-συμπληρούμενης φόρμας δημοσκόπησης ειδικά σχεδιασμένης για τις ανάγκες της μελέτης. Η φόρμα αποτελείται από 23 ερωτήσεις, κλειστού και ανοιχτού τύπου, χωρισμένες σε δύο ενότητες, αναφορικά με: 1) την χρησιμότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και 2) τις θεραπευτικές συνεδρίες και την παρέμβαση.

Αποτελέσματα αναδρομικής ανασκόπησης

Τα αποτελέσματα της αναδρομικής ανασκόπησης των αρχείων ανέδειξαν πως συνολικά 29 φοιτητές με ΥΛΑ επωφελήθηκαν από την υπηρεσία Unilink, με τον αριθμό των συμμετεχόντων να αυξάνεται από 5 φοιτητές το 2006 σε 24 φοιτητές το 2010. Εκ του συνόλου των συμμετεχόντων, 27 ήταν άντρες και 2 ήταν γυναίκες, ενώ 13 φοιτητές είχαν διαγνωστεί με κάποια επιπρόσθετη δευτερεύουσα διάγνωση. Στον

τεταρτοετή προπτυχιακό κύκλο σπουδών φοιτούσαν 25 φοιτητές με ΥΛΑ (10 φοιτητές στο 1ο έτος, 6 φοιτητές στο 2ο έτος, 7 φοιτητές στο 3ο έτος, 2 φοιτητές στο 4ο έτος) και 4 φοιτητές φοιτούσαν στον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών του πανεπιστημίου Trinity (1 φοιτητής στις μεταπτυχιακές σπουδές και 3 φοιτητές στις διδακτορικές σπουδές). Ο μέσος όρος ηλικίας όλων των συμμετεχόντων στην υπηρεσία το 2010 υπολογίστηκε στα 22 έτη και 1 μήνα, ενώ ο μέσος όρος ηλικίας έναρξης της συνεργασίας των φοιτητών με το σκέλος της Unilink ορίστηκε στα 20 έτη. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων φοιτούσε στο τμήμα μηχανικών και μαθηματικών επιστημών (15 φοιτητές). Από το σύνολο, μόνο 8 φοιτητές χρειάστηκε να επαναλάβουν το ακαδημαϊκό έτος. Επιπλέον, καταγράφηκε πως σε αυτή την χρονική περίοδο πραγματοποιήθηκαν αθροιστικά 550 συνεδρίες, με 21 εκ των φοιτητών να επιδιώκουν την εβδομαδιαία επικοινωνία με τον εργοθεραπευτή τους. Η ανασκόπηση των αρχείων προέβλεπε ακόμη, στον εντοπισμό των αναγκών των χρηστών με ΥΛΑ. Οι δυσκολίες των φοιτητών αξιολογήθηκαν με την χρήση του Προφίλ Φοιτητών του Trinity, το οποίο περιέχει 77 είδη ανησυχιών υποδιαιρούμενες σε αυτές που αφορούν στο άτομο, στο περιβάλλον και στο έργο. Δεδομένου ότι το Προφίλ συμπληρώνεται σε εξάμηνη βάση, οι ανάγκες των φοιτητών εκτιμήθηκαν παραπάνω από μία φορά. Η ανάλυση των απαντήσεών τους, υπογράμμισε ότι οι μεγαλύτερες δυσκολίες στην διαχείριση του ακαδημαϊκού ρόλου αφορούν κυρίως στην διαδικασία της μελέτης. Παράλληλα, οι ανησυχίες των φοιτητών εξετάστηκαν αναλογικά με το έτος φοίτησής τους. Οι φοιτητές του πρώτου και δεύτερου έτους σημείωσαν ως κορυφαίες ανησυχίες την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών και δεξιοτήτων μελέτης. Οι φοιτητές του τρίτου και τετάρτου, επικεντρώθηκαν επίσης στη μελέτη, αλλά ανέφεραν και τα ζητήματα άγχους τους. Αντίθετα, φαίνεται πως οι μεταπτυχιακοί φοιτητές εκφράζουν τους προβληματισμούς τους για την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και τη διατήρηση της ευημερίας τους.

Στο πρώτο μέρος της έρευνας συμπεριλήφθηκε και η θέσπιση στόχων από τους συμμετέχοντες με την χρήση του Προφίλ. Οι ερευνητές ομαδοποίησαν τους στόχους στις κατηγορίες: 1.ανάπτυξη ακαδημαϊκών δεξιοτήτων (συμπεριλαμβανομένου του κινήτρου), 2. σχεδιασμός του τρόπου ζωής και των κοινωνικών σχέσεων, 3. διαχείριση χρόνου και οργανωτικές δεξιότητες, 4. διαχείριση άγχους και ασθένειας, 5. κατανόηση του πανεπιστημιακού δικτύου και εκπλήρωση των πανεπιστημιακών αναγκών. Η εξέταση της συχνότητας εμφάνισης, έδειξε πως η 1η. κατηγορία στόχων

εμφανιζόταν πιο συχνά στις απαντήσεις των φοιτητών, ενώ περισσότεροι στόχοι που αφορούσαν τις κατηγορίες 1. , 2. και 3. δόθηκαν σε σχέση με αυτούς των κατηγοριών 4. και 5.. Έπειτα ακολούθησε μια λεπτομερέστερη καταγραφή της συχνότητας εμφάνισης των παραπάνω κατηγοριών, ανά εξάμηνο (χειμερινό/εαρινό) και επίπεδο φοίτησης για τους προπτυχιακούς φοιτητές και ανά έτος για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές. Φάνηκε πως συνολικά 17 φοιτητές έθεσαν στόχους το χειμερινό εξάμηνο, έναντι μόλις 9 φοιτητών το εαρινό εξάμηνο. Παράλληλα, οι στόχοι της κατηγορίας 2. ήταν πιο συχνά αναφερόμενοι μεταξύ των φοιτητών 1ου και 2ου έτους, ενώ οι φοιτητές του 3ου και 4ου έτους έθεταν συνήθως στόχους των κατηγοριών 3. και 4.. Βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην εμφάνιση μόνο της κατηγορίας 3. μεταξύ των νέων και των τελειόφοιτων φοιτητών. Όσον αφορά στους μεταπτυχιακούς φοιτητές, συχνότεροι ήταν οι στόχοι της κατηγορίας 3. και κανένας φοιτητής δεν έθεσε στόχο που να υπάγεται στην κατηγορία 5.

Συμπερασματικά, οι φοιτητές έθεταν περισσότερους στόχους της κατηγορίας 3. με την εξέλιξη των σπουδών τους και οι στόχοι της κατηγορίας 1. ήταν οι πιο συχνά αναφερόμενοι από όλους τους φοιτητές ανεξάρτητα από το επίπεδο των σπουδών και το έτος φοίτησής τους. Τα ευρήματα του πρώτου μέρους της μελέτης ολοκληρώνονται με δεδομένα για την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών με ΥΛΑ που παρακολουθούσαν την υπηρεσία. Την χρονική περίοδο 2006-2010, μεταξύ του 50-66% των φοιτητών ολοκλήρωσε επιτυχώς το ακαδημαϊκό έτος στο οποίο φοιτούσε. Παρόλα αυτά, ορισμένες χρονιές όπου το ποσοστό αυτό ήταν χαμηλότερο, οι φοιτητές είτε απογράφονταν από το πανεπιστήμιο, είτε διέκοπταν την φοίτησή τους για το συγκεκριμένο έτος.

Αποτελέσματα συγχρονικής έρευνας ικανοποίησης

Στην συγχρονική έρευνα ικανοποίησης διερευνήθηκαν τόσο η διαδικασία όσο και το αντιληπτό αποτέλεσμα της υπηρεσίας Unilink. Το ποσοστό συμμετοχής άγγιξε το 63,2% των συμμετεχόντων, δηλαδή 12 φοιτητές με ΥΛΑ ήταν εγγεγραμμένοι το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010. Η πλειοψηφία των φοιτητών προτίμησε την αποστολή των γραπτών μηνυμάτων για την οργάνωση των συνεδριών με τον εργοθεραπευτή και την χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) για την συζήτηση των ανησυχιών τους. Αρχικά ζητήθηκε από τους φοιτητές να ταξινομήσουν τα πέντε

πρακτικά σημεία της Unilink σύμφωνα με την σημαντικότητά τους. Οι φοιτητές θεώρησαν ως πιο σημαντικό την συνεδρία με τον ίδιο πάντα εργοθεραπευτή, έπειτα την πραγματοποίηση της συνεδρίας στο ίδιο μέρος και την ίδια ώρα-μέρα, έπειτα την υπενθύμιση που γινόταν μέσω γραπτών μηνυμάτων για την συνάντηση και τέλος ως λιγότερο σημαντικό την σταθερή χρονική διάρκεια των συνεδριών. Επίσης το 75% των φοιτητών αξιολόγησε ως πολύ χρήσιμους τους εβδομαδιαίους στόχους που έθεταν, ενώ το 50% των φοιτητών έμειναν πολύ ικανοποιημένοι με τη συνάφεια των συνεδριών για την αντιμετώπιση των αναγκών τους και με την ποιότητα των πληροφοριών που παρείχαν οι εργοθεραπευτές.

Σε ένα δεύτερο στάδιο εξετάστηκε η σημασία που έδιναν οι φοιτητές στα προκαθορισμένα στοιχεία των συνεδριών. Κατά προσέγγιση, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: για το 92% των φοιτητών οι συνεδρίες αποτέλεσαν μια συνθήκη για να συζητηθούν τα ζητήματα που τους απασχολούσαν και να αναπτυχθεί μια σχέση με τον εργοθεραπευτή, για το 83% των φοιτητών οι συνεδρίες αποτέλεσαν ευκαιρία να γνωριστούν και να συνομιλήσουν με ένα άτομο, για το 67% των φοιτητών οι συνεδρίες αποτέλεσαν ευκαιρία για να μάθουν να προγραμματίζουν σωστά την εβδομάδα τους, για το 75% των φοιτητών οι συνεδρίες αποτέλεσαν ευκαιρία για να μάθουν να βάζουν προτεραιότητες στις δραστηριότητές τους και για το 25% των φοιτητών οι συνεδρίες αποτέλεσαν ευκαιρία για να αναπτύξουν νέες δεξιότητες, για να ακούν τη γνώμη κάποιου άλλου και να σκέφτονται τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο. Ακόμη, φάνηκε πως η υπηρεσία Unilink παρείχε στους φοιτητές με ΥΛΑ το εξωτερικό κίνητρο και τις πρακτικές στρατηγικές που διαδραμάτισαν καθοριστικό παράγοντα στην ακαδημαϊκή και κοινωνική τους εξέλιξη και βελτίωσαν το επίπεδο της λειτουργικότητάς τους στην καθημερινότητα.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική εκτιμήθηκε η θεραπευτική σχέση των φοιτητών με τον εργοθεραπευτή τους, ο οποίος ανταποκρινόταν στις αναδυόμενες και μεταβαλλόμενες ανάγκες τους. Η συνεργασία αυτή διευκόλυνε την ενασχόληση των φοιτητών με τα επιθυμητά έργα και ρόλους και συνέβαλε στον εντοπισμό και στην επίλυση των ζητημάτων εκτέλεσης έργων.

4.2.2. Παρουσίαση των συμπεριληφθέντων μελετών για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα

A) Η χρήση της νοερής απεικόνισης για τη βελτίωση της αλληλουχίας εκτέλεσης των εργασιών

Περιγραφή της υπηρεσίας

Το 2010 η εργοθεραπεύτρια Pat Precin δημοσίευσε τα αποτελέσματα μιας μελέτης περίπτωσης (case study report) με στόχο την διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης με την χρήση της νοερής απεικόνισης για τη βελτίωση της αλληλουχίας εκτέλεσης της δραστηριότητας παρασκευής μιας πίτσας από έναν άντρα (S.) ηλικίας ετών 19 με ΥΛΑ, στα πλαίσια της εργασίας του σε ένα εστιατόριο. Η παρέμβαση έγινε σε συνεργασία με τον εργοθεραπευτή του, στα πλαίσια του αιτήματός του να αυξήσει την επαγγελματική του απόδοση, δηλαδή την ικανότητα παρασκευής πίτσας. Η παρέμβαση διαδραματίστηκε στον χώρο εργασίας και συγκεκριμένα στον πάγκο εργασίας του S, όπου θα έπρεπε να παρασκευάζει την πίτσα. Οι συναντήσεις για την παρέμβαση είχαν διάρκεια 15 λεπτά και ξεκινούσαν πριν την έναρξη του τυπικού εργασιακού ωραρίου με την παρουσία μόνο του εργοθεραπευτή και του S στον βασικό χώρο.

Περιγραφή της μελέτης-μεθοδολογίας

Έπειτα από την ενημέρωση και τη συγκατάθεση του εργοδότη η εργοθεραπεύτρια αποτύπωσε σε εικόνες τα έξι διαδοχικά βήματα κατασκευής της πίτσας: 1) άνοιγμα της ζύμης της πίτσας, 2) άλειμμα της σάλτσας ντομάτας, 3) πασπάλισμα του τριμμένου τυριού πάνω από τη σάλτσα ντομάτας, 4) τοποθέτηση της πίτσας στο φούρνο, 5) ρύθμιση του χρονοδιακόπτη και 6) απομάκρυνση της πίτσας από το φούρνο στο άκουσμα του χρονοδιακόπτη. Ο S είχε αναλυτική ενημέρωση για την διεξαγωγή της κάθε συνεδρίας. Στο πρώτο στάδιο της παρέμβασης ο εργοθεραπευτής έδειξε στον S με την σειρά κάθε μια από τις εικόνες και του ζήτησε να τις περιγράψει. Σε περίπτωση όπου θα έδινε λάθος περιγραφή, ο

εργοθεραπευτής θα του έκανε τις αντίστοιχες διορθώσεις. Οι περιγραφές του S ήταν σωστές. Μετά του ζητήθηκε να κλείσει τα μάτια του και να σχηματίσει μια νοερή οπτική αναπαράσταση του εαυτού του να εκτελεί τα βήματα. Αφού κατάφερε να σχηματίσει την εκτέλεση των βημάτων με την σειρά, έπρεπε να εκφράσει λεκτικά αυτό που έβλεπε. Ο εργοθεραπευτής συνέβαλε στην βελτίωση των απεικονίσεων ώστε αυτές να περιλαμβάνουν τις σημαντικές λεπτομέρειες και αισθήσεις με περαιτέρω ερωτήσεις. Αν ο S παρέλειπε κάποιο βήμα ή δεν ακολουθούσε την σειρά στην εκτέλεση της παρασκευής πίτσας, ο εργοθεραπευτής τον διόρθωνε φέρνοντας πάλι στην σκέψη του την τελική εικόνα τις πίτσας. Αυτού του είδους οι υποδείξεις εκπαίδευαν και ενθάρρυναν τον S στην επίλυση του προβλήματος. Όταν ο S μπορούσε να ολοκληρώσει τρεις αλάνθαστες απεικονίσεις με τον εαυτό του να εκτελεί την δραστηριότητα, ήταν έτοιμος να προχωρήσει στο δεύτερο στάδιο της παρέμβασης όπου θα έπρεπε να επαναλάβει ότι έκανε αλλά με τα μάτια του ανοιχτά και να κοιτάει τα υλικά και τον εξοπλισμό που αφορούν στο κάθε βήμα. Όπως προαναφέρθηκε το επίπεδο δυσκολίας αυξάνεται αποκλειστικά μετά την διεξαγωγή τριών σωστών απεικονίσεων στην σειρά. Σε πιθανή αποτυχία ο S μεταπηδά στο λιγότερο απαιτητικό στάδιο που προηγείται. Στο τρίτο στάδιο της παρέμβασης ο S ξεκινάει να εκτελεί τα βήματα της παρασκευής με καθοδήγηση καθ'όλη την διάρκεια του εργασιακού ωραρίου. Ο εργοθεραπευτής παραμένει στον χώρο για την πρώτη ώρα όπου παρατηρεί τον S χωρίς να προσφέρει κάποια βοήθεια. Οι συναντήσεις επαναλαμβάνονταν για ακόμη πέντε ημέρες.

Αποτελέσματα

Ο εργοθεραπευτής μέσω των ωριαίων παρατηρήσεων, διαπίστωσε μια σταδιακή αύξηση στην ικανότητα του S να εκτελεί αποτελεσματικά τα βήματα για την κατασκευή της πίτσας καθώς το ένα διαδεχόταν το άλλο. Την έκτη ημέρα ο S μπορούσε να εκτελέσει την δραστηριότητα για μια ώρα χωρίς σφάλματα στην αλληλουχία των βημάτων σύμφωνα με την αξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε. Επίσης, ο εργοδότης του επισήμανε την βελτίωση του S και την ικανότητα του να ξεπερνάει τις δυσκολίες που προέκυπταν. Συμπερασματικά, η παρέμβαση τερματίστηκε και ο S αύξησε την επαγγελματική του απόδοση.

B) Πρόγραμμα οριζόντιων δεξιοτήτων (soft skills) για νέους ενήλικες με ΥΛΑ από συνομηλίκους

Περιγραφή της υπηρεσίας

Το 2022 οι Connor et al. ανακοίνωσαν τα αποτελέσματα μιας μελέτης σχεδιασμού προ-μετά ελέγχου μιας ομάδας (Pretest–posttest single-group design) προκειμένου να διερευνήσουν τη θεμελιώδη αποτελεσματικότητα μιας παρέμβασης οριζόντιων δεξιοτήτων (soft skills) και τη σκοπιμότητα παράδοσης αυτής σε 14 νεαρούς ενήλικες με ΥΛΑ, με μέσο όρο ηλικίας 21,57 έτη, από συνομηλίκους (φαινομενικά νευροτυπικούς) μεταπτυχιακούς φοιτητές εργοθεραπείας, στο περιβάλλον του πανεπιστημιακού ιδρύματος. Η παρέμβαση Assistive Soft Skills and Employment Training (ASSET), είναι μια ομαδική, εμπειρική δομημένη παρέμβαση οριζόντιων δεξιοτήτων, που διαρκεί 12 συνεδρίες και έχει προηγουμένως επικυρωθεί για τον πληθυσμό αυτό. Οι συναντήσεις των συμμετεχόντων πραγματοποιούνταν σε εβδομαδιαία βάση, για 2,5 ώρες στην αίθουσα συνεδριάσεων του Πανεπιστημίου Florida Gulf Coast. Κάθε συνεδρία αποτελούνταν από ένα ξεχωριστό περιεχόμενο και περιλάμβανε πληροφορίες σχετικά με τις επιδιωκόμενες δεξιότητες, καθοδηγητική συζήτηση, βιωματικές ασκήσεις και ελεύθερο χρόνο κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχόντων με στόχο την αφομοίωση και την γενίκευση των δεξιοτήτων. Η θεματολογία περιλάμβανε την επικοινωνία, τη συμπεριφορά και τον ενθουσιασμό, την ομαδική εργασία, τη δικτύωση, τον επαγγελματισμό και τη διαχείριση του άγχους. Για τους συγγραφείς το περιεχόμενο της παρέμβασης ASSET και οι προσδοκώμενες οριζόντιες δεξιότητες, θεωρούνται βασικές προϋποθέσεις για την επαγγελματική απασχόληση.

Περιγραφή της μελέτης-μεθοδολογίας

Το πλάνο παρέμβασης συνδιοργανώθηκε από δύο μεταπτυχιακές φοιτήτριες υπό την επίβλεψη της ερευνήτριας. Σε αυτό συμμετείχαν επιπλέον τέσσερις εκπαιδευμένοι φοιτητές εργοθεραπείας ως διαμεσολαβητές. Όλοι οι φοιτητές εργοθεραπείας ήταν σχεδόν συνομηλικοί με τους συμμετέχοντες με ΥΛΑ. Στην παρέμβαση υιοθετήθηκαν στρατηγικές για άτομα με ΥΛΑ βασισμένες σε τεκμήρια,

όπως την οπτική υποστήριξη, την άμεση και στοχευμένη ανατροφοδότηση, την μοντελοποίηση βίντεο και άμεση διδασκαλία. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν ανεξάρτητα τις αξιολογήσεις αναφοράς πριν και μετά το πέρας των συνεδριών οι οποίες αφορούσαν στην κοινωνική λειτουργικότητα, στην αυτο-αποτελεσματικότητα, στην προσαρμοστική συμπεριφορά, στην ικανοποίηση και στην εμπειρία των συμμετεχόντων.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν στατιστικά σημαντικές βελτιώσεις στην κοινωνική λειτουργικότητα, την αυτό-αποτελεσματικότητα και την προσαρμοστική συμπεριφορά των φοιτητών με ΥΛΑ, με μεσαία έως μεγάλα μεγέθη επίδρασης. Ακόμη, οι ίδιοι χαρακτήρισαν την χορήγηση της παρέμβαση από συνομήλικους με υψηλά επίπεδα ικανοποίησης και ως μια θετική εμπειρία, που τους γέμισε με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση για τις οριζόντιες δεξιότητές τους. Το τελικό συμπέρασμα των συγγραφέων ήταν ότι η παρέμβαση ASSET ενισχύει το επίπεδο και την αυτοπεποίθηση των ατόμων με ΥΛΑ για τις οριζόντιες δεξιότητές τους και πως οι εποπτευόμενοι μεταπτυχιακοί φοιτητές εργοθεραπείας μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τον ρόλο του διαμεσολαβητή στην χορήγηση της παρέμβασης.

Κεφάλαιο 5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ο άτυπος όρος “υψηλής λειτουργικότητας αυτισμός” αναφέρεται σε ένα υποσύνολο ατόμων με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) ή Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή - Μη Καθορισμένη (De Giambattista et al., 2019) . Στην

σύγχρονη βιβλιογραφία βέβαια παρατηρείται συχνά η ταύτιση του όρου με αυτόν του συνδρόμου Asperger, λόγω της απουσίας συγκεκριμένων κριτηρίων που να διαχωρίζουν τις δύο έννοιες. Για τις ανάγκες της παρούσας πτυχιακής εργασίας η ορολογία του Υψηλής Λειτουργικότητας Αυτισμού ταυτίστηκε με εκείνη του Συνδρόμου Asperger.

Οι δυνατότητες και τα ελλείμματα των ατόμων με ΥΛΑ εμφανίζουν μεγάλη ποικιλότητα και ετερογένεια, συνθέτοντας έτσι ένα ευρύ φάσμα. Οι έρευνες που αφορούν στους ενήλικες με ΥΛΑ τονίζουν τις προκλήσεις τις οποίες αντιμετωπίζουν στην επικοινωνία τους, όπως η δυσλειτουργία στην ομαλή έναρξη, διατήρηση και λήξη μιας συνομιλίας και η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων (Lewis, 2018 ; Vannucchi et al., 2013) . Επιπλέον, δυσκολεύονται να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους αλλά και να ερμηνεύσουν τις σκέψεις και τις προθέσεις του συνομιλητή τους (Lewis, 2018) . Ο συνδυασμός των παραπάνω, καθιστά ιδιαίτερα απαιτητικό για τα άτομα με ΥΛΑ να υπηρετήσουν τον επικοινωνιακό σκοπό μιας συζήτησης. Τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα συμπεριφοράς, τα στερεότυπα ενδιαφέροντα και οι τελετουργίες αποτελούν επίσης κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους (Lewis, 2018 ; Vannucchi et al., 2013) . Ακόμη, ορισμένες μελέτες υποστηρίζουν πως οι ενήλικες με ΥΛΑ μπορεί να εμφανίζουν μειωμένες κινητικές δεξιότητες και εκτελεστικές λειτουργίες στην καθημερινότητά τους (Robledo et al., 2012 ;Wallace et al., 2015; Welch et al., 2020;Gowen et al., 2023). Τέλος, η πλειοψηφία των ερευνών κάνει λόγο για την υπεραποκριτικότητα ή υποαποκριτικότητα σε αισθητηριακά ερεθίσματα που διακρίνει την συμπεριφορά των ατόμων με ΥΛΑ (MacLennan, O'Brien, & Tavassoli, 2021) .

Όπως είναι ευρέως γνωστό, η απόκτηση ενός πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την ανεξαρτητοποίηση, την πνευματική καλλιέργεια και την επαγγελματική εξέλιξη των ενηλίκων στην σύγχρονη πραγματικότητα. Οι πιο πρόσφατες μελέτες καταδεικνύουν την αύξηση του αριθμού των φοιτητών με ΥΛΑ που ενδιαφέρονται για την απόκτηση ενός πανεπιστημιακού τίτλου (Bakker et al., 2019) . Ωστόσο, για το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών η φοιτητική καριέρα αποτελεί μια αποδοκιμασία καθώς αντιμετωπίζουν κοινωνικές και ακαδημαϊκές δυσκολίες στην καθημερινότητά τους (Lambe et al., 2018) . Αρκετές είναι οι φορές, όπου η συμπεριφορά των φοιτητών με ΥΛΑ έχει χαρακτηριστεί ως

απόμακρη από την πανεπιστημιακή κοινότητα, λόγω των περιορισμένων κοινωνικών τους δεξιοτήτων και του μονοδιάστατου ενδιαφέροντος που εκδηλώνουν για συγκεκριμένα θέματα που συχνά δεν ταυτίζεται με την νόρμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του κοινωνικού τους περίγυρου και την εμπλοκή τους σε ορισμένες μόνο ακαδημαϊκές δραστηριότητες. (Adreon & Durocher, 2007 ;Schindler et al.,2015).

Επιπλέον, η φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τροποποιεί ιδιαίτερα την καθημερινή ρουτίνα των φοιτητών με ΥΛΑ. Στη δυσκολία διαχείρισης της απρόβλεπτης καθημερινότητας που βιώνει ένας φοιτητής με ΥΛΑ συμβάλλει η εμμονή για επαναληψιμότητα και η μειωμένη εκτελεστική λειτουργικότητα που τους χαρακτηρίζει. Το γεγονός αυτό εντείνει το άγχος των φοιτητών και σχετίζεται με την μείωση της αποδοτικότητάς τους στις ακαδημαϊκές και μη υποχρεώσεις τους (Schindler et al.,2015 ; Lambe et al., 2018; Zeedyk et al., 2018). Τέλος, οι διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας επιβαρύνουν τη συγκέντρωση και τη μελέτη των φοιτητών με ΥΛΑ στα θορυβώδη περιβάλλοντα της πανεπιστημιούπολης. Όμως παρά τις προκλήσεις, οι φοιτητές με ΥΛΑ διαθέτουν μοναδικές δυνατότητες, συμπεριλαμβανομένης της ανώτατης ευφυΐας τους (Schindler et al.,2015).

Ομοίως, η εργασία, ως καίριο συστατικό της ενήλικης ζωής, είναι ένα από τα πιο επιθυμητά επιτεύγματα για πολλά άτομα, καθώς θεμελιώνει την κοινωνική θέση και την οικονομική ανεξαρτησία, βελτιώνοντας έτσι την συνολική ποιότητα ζωής. Η επαγγελματική ανέλιξη αποτελεί φιλοδοξία πολλών ατόμων με ΥΛΑ. Τα πρόσφατα ποσοστά όμως καταγράφουν ότι μόλις το 22% των ενηλίκων με ΥΛΑ απασχολείται με οποιαδήποτε ιδιότητα (Gitnux, 2023). Μάλιστα, από την βιβλιογραφία προκύπτει πως τα άτομα με ΥΛΑ συχνά έρχονται αντιμέτωπα με φαινόμενα όπως η ανεργία, η τακτική αλλαγή εργασιακού περιβάλλοντος, η υπο-απασχόληση σε θέσεις όπου δεν αξιοποιούν τις δεξιότητές τους και η εργασία με υποβαθμισμένους μισθούς (Baldwin et al., 2014 ; Scott et al., 2019). Οι προκλήσεις για τους εργαζομένους με ΥΛΑ ξεκινούν ήδη από τη διαδικασία αναζήτησης εργασίας, με το στάδιο της συνέντευξης. Στην συνέχεια, ακόμη και μετά την πρόσληψή τους, τα ελλείμματα στις κοινωνικές τους επιδεξιότητες μπορεί να επηρεάσουν την αλληλεπίδρασή τους με προϊστάμενους, συναδέλφους και πελάτες Williams & Koenig, 2014 ; Gal et al., 2015 ; Katz et al., 2015 ; Scott et al., 2019) . Επιπρόσθετα, οι άκαμπτες ρουτίνες και

οι αισθητηριακές προκλήσεις του εργασιακού περιβάλλοντος μπορούν να μειώσουν την προσαρμοστικότητα και την αποδοτικότητα των εργαζομένων στις απαιτήσεις της εργασίας (Baldwin et al., 2014 ; Harmuth et al., 2018).

Τέλος, μελέτες τονίζουν τις στερεοτυπικές στάσεις και τις προκαταλήψεις των συνεργατών των ατόμων με ΥΛΑ, οι οποίες μειώνουν την προσβασιμότητα και παρεμποδίζουν την επαγγελματική ένταξή τους (Harmuth et al., 2018 ; Katz et al., 2015). Ωστόσο, οι εργαζόμενοι με ΥΛΑ διαθέτουν μοναδικές ικανότητες όπως εξαιρετική προσοχή στη λεπτομέρεια, η πολύ καλή μνήμη, η ειλικρίνεια, η ισχυρή εργασιακή ηθική, μεγάλη αίσθηση δικαιοσύνης και η αφοσίωσή τους στη δουλειά. Τα χαρακτηριστικά αυτά εκτιμώνται θετικά από τους εργοδότες, καθώς συστήνουν το κατάλληλο εργασιακό προφίλ για θέσεις όπου απαιτείται ακρίβεια και συστηματική επεξεργασία πληροφοριών (Cope & Remington, 2022 ; Wong et al., 2018 ; Baldwin et al., 2014 ; Scott et al., 2019 ; Katz et al., 2015) .

Προκύπτει, λοιπόν, η ανάγκη για την δόμηση εξειδικευμένων υπηρεσιών οι οποίες να σέβονται την νευροδιαφορετικότητα των ενηλίκων με ΥΛΑ και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες που απορρέουν από την φοιτητική και εργασιακή τους καριέρα. *“Η εργοθεραπεία αποτελεί ένα προσωποκεντρικό επάγγελμα υγείας που ασχολείται με την προαγωγή της υγείας και της ευημερίας του ατόμου μέσω του έργου. Ο πρωταρχικός στόχος της εργοθεραπείας είναι να δώσει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να συμμετέχουν στα έργα της καθημερινής τους ζωής”* (WFOT, 2012b). Οι υπηρεσίες εργοθεραπείας αναγνωρίζουν πως τα έργα εμφανίζονται σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα και επηρεάζονται από την αλληλεπίδραση μεταξύ των προτύπων εκτέλεσης έργου, των δεξιοτήτων εκτέλεσης έργου και των παραγόντων που αφορούν στο άτομο. Το στοιχείο αυτό διαφοροποιεί την εργοθεραπεία από άλλες επιστήμες καθώς αυτή παρεμβαίνει στην αλληλοσυσχέτιση όλων αυτών των παραγόντων και όχι μόνο στον άνθρωπο (ΑΟΤΑ, 2020). Οι επαγγελματίες εργοθεραπείας εργάζονται συνεργατικά με τα άτομα με ΥΛΑ, προκειμένου να παρέχουν ένα σύνολο υπηρεσιών που θα υποστηρίξει την ικανότητα τους να συμμετέχουν πλήρως σε μια καθημερινότητα που οι ίδιοι θα καθορίζουν (Autism Spectrum Disorders Across the Life Course and Occupational Therapy Services,” 2022).

Πιο συγκεκριμένα, στην εργοθεραπεία η φοιτητική καριέρα εντάσσεται στον τομέα της “Εκπαίδευσης” και περιλαμβάνει τις ακαδημαϊκές και μη δραστηριότητες, τις εξωσχολικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες προ-επαγγελματικής εκπαίδευσης (ΑΟΤΑ, 2020) . Όσον αφορά στους φοιτητές με ΥΛΑ, οι εργοθεραπευτικές υπηρεσίες κατευθύνουν τους φοιτητές σε θέματα όπως η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η δόμηση ρουτίνας, η οργάνωση και η μελέτη των μαθημάτων, η δημιουργία κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και σχέσεων με την πανεπιστημιακή κοινότητα, οι διαταραχές αισθητηριακής επεξεργασίας και εκτελεστικής λειτουργίας, η υγιεινή διαβίωση στο πανεπιστήμιο, η διαχείριση του άγχους, η καλή ψυχική τους υγεία κ.ά. (Schindler et al., 2015) .

Προς την ίδια κατεύθυνση η εργασιακή καριέρα στην επιστήμη της εργοθεραπείας εντάσσεται στον τομέα της “Εργασίας”. Η εργοθεραπευτική πρακτική που στοχεύει στην εργασιακή απόδοση περιλαμβάνει την εκπαίδευση του ατόμου στις επαγγελματικές δεξιότητες, την αξιολόγηση και τροποποίηση των εργασιακών του καθηκόντων, τις εργονομικές προσαρμογές του εργασιακού του περιβάλλοντος, καθώς και την διαφύλαξη της υγείας και της ευεξίας του (WFOT, 2016 ; “Occupational Therapy Services in Facilitating Work Participation and Performance,” 2017) . Για τις εξειδικευμένες ανάγκες των εργαζομένων με ΥΛΑ , η σύγχρονη εργοθεραπεία υιοθετεί το μοντέλο της νευροδιαφορετικότητας, το οποίο τοποθετεί το άτομο στο κέντρο της πρακτικής της (Wheeler et al., 2022). Αναλυτικότερα, οι εργοθεραπευτικές υπηρεσίες που σκοπεύουν στην ενίσχυση της προσβασιμότητας των επαγγελματιών για ενήλικες με ΥΛΑ επιτυγχάνουν τον στόχο τους μέσα από την καταγραφή και ενσωμάτωση των ενδιαφερόντων των ατόμων με ΥΛΑ στην εργασία, την επιλογή κατάλληλων επαγγελμάτων, την ύπαρξη μέντορα που προωθεί την κοινωνική αλληλεπίδραση και την εκπαίδευση των εργαζομένων στην κατάλληλη διεκδίκηση προσαρμογών στον εργασιακό τους χώρο.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, σκοπεύει στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας με στόχο την διερεύνηση των υπαρχόντων υπηρεσιών εργοθεραπείας για την φοιτητική και εργασιακή καριέρα των πολιτών με ΥΛΑ. Εξ όσων γνωρίζουμε, δεν έχει προηγηθεί άλλη ποιοτική συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που να εξυπηρετεί τον σκοπό αυτό. Τα αποτελέσματα της μελέτης ανέδειξαν τρεις μορφές

υπηρεσιών εργοθεραπείας εκ των οποίων μια αφορούσε στην φοιτητική καριέρα και δύο στην εργασιακή καριέρα των πολιτών με ΥΛΑ.

Η υπηρεσία Unilink για φοιτητές με ΥΛΑ ανέδειξε την διαβάθμιση των μοναδικών αναγκών των φοιτητών με ΥΛΑ και την σημαντικότητα της υιοθέτησης μιας ευέλικτης αλλά και εξειδικευμένης, φοιτητο-κεντρικής προσέγγισης στην οποία θα βασίζεται η υπηρεσία (Quinn et al., 2014). Το στοιχείο που αξιολογήθηκε ως πιο σημαντικό από τους φοιτητές με ΥΛΑ ήταν η επικοινωνία με τον ίδιο εργοθεραπευτή σε κάθε συνεδρία και η θεραπευτική σχέση που αναπτύχθηκε. Η αναζήτηση ενός συγκεκριμένου προσώπου δεν αποτελεί έκπληξη, δεδομένου του ότι σχεδόν το σύνολο των φοιτητών αξιοποίησε την συνεδρία ως ευκαιρία για συζήτηση των θεμάτων που τους απασχολούσαν με ένα άτομο εμπιστοσύνης. Η τακτική και παρατεταμένη επικοινωνία που εξασφάλιζε η ευέλικτη μορφή της υπηρεσίας διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο σε αυτό.

Από την άλλη πλευρά, η σχέσης μεταξύ των φοιτητών και του εργοθεραπευτή έχει μεγάλη σπουδαιότητα για τους φοιτητές με ΥΛΑ, καθώς αντιμετωπίζουν δυσκολίες με την κοινωνική αλληλεπίδραση και την δόμηση σχέσεων. Επίσης, οι φοιτητές έδειξαν ξεκάθαρη προτίμηση στην επικοινωνία μέσω των γραπτών μηνυμάτων και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κυρίως γιατί ως μέσα επικοινωνίας δεν απαιτούν διαδραστική αλληλεπίδραση, οπότε οι φοιτητές μπορούσαν να αφοσιωθούν μόνο στον σκοπό της επικοινωνίας. Εξίσου σημαντική αποτέλεσε και η εβδομαδιαία θέσπιση στόχων. Αντίθετα με τα δεδομένα της βιβλιογραφίας που τονίζουν την ανάγκη των ατόμων με ΥΛΑ για δομημένα και σταθερά ίδια περιβάλλοντα και ρουτίνες (Howlin et al., 2004; Schindler et al., 2015; Lambe et al., 2018; Zeedyk et al., 2018), τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης δείχνουν πως η επαναληψιμότητα στην διάρκεια και η σταθερότητα στον χώρο της συνεδρίας δεν αποτέλεσαν προτεραιότητα των φοιτητών. Όπως έχει προαναφερθεί, η τριτοβάθμια εκπαίδευση επιφέρει νέες προκλήσεις για τους φοιτητές, όπως οι καινούργιες μέθοδοι διδασκαλίας και ο αυτοκαθοδηγούμενος ρόλος του φοιτητή (Adreon & Durocher, 2007; Schindler, Cajiga, Aaronson, & Salas, 2015; Lambe et al., 2018; Zeedyk et al., 2018). Το γεγονός αυτό ταυτίζεται με τις ανησυχίες και τους στόχους που κατέγραψε η μελέτη, διότι η κύρια ανησυχία των φοιτητών με ΥΛΑ ήταν η αντιμετώπιση των διαδικασιών που αφορούν στην μελέτη και ο πρώτιστος στόχος

η ανάπτυξη των ακαδημαϊκών τους δεξιοτήτων. Αξιοσημείωτη είναι ακόμη η αλλαγή στην κατεύθυνση των στόχων των φοιτητών με ΥΛΑ καθώς η ακαδημαϊκή τους πορεία συνεχίζεται. Χαρακτηριστικό αποτελεί πως οι προπτυχιακοί φοιτητές δεν συμπεριέλαβαν τις διαπροσωπικές σχέσεις ως βασική τους ανησυχία, αντίθετα με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές. Επιπλέον, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην συχνότητα εμφάνισης στόχων που αφορούν στη διαχείριση χρόνου και στις οργανωτικές δεξιότητες, καθώς εξελισσόταν η φοιτητική τους καριέρα.

Οι αντιθέσεις αυτές ενδεχομένως να οφείλονται στην αδυναμία των νέων φοιτητών να εντοπίσουν τις κοινωνικές τους δυσκολίες ή σε μηχανισμούς άμυνας που εκφράζονται ως χαμηλό ενδιαφέρον προς το κοινωνικό σύνολο. Ενώ, για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές με ΥΛΑ, οι αυξημένες υποχρεώσεις και η ανάγκη για στενή συνεργασία με το υπόλοιπο εκπαιδευτικό προσωπικό, φέρνουν στην επιφάνεια την ανάγκη τους για καλύτερη οργάνωση του φόρτου εργασίας και για αποτελεσματική κοινωνική αλληλεπίδραση. Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα της υπηρεσίας Unilink ήταν ενθαρρυντικά και κατέγραψαν τη επιτυχημένη ολοκλήρωση του ακαδημαϊκού έτους της πλειοψηφίας των φοιτητών με ΥΛΑ. Η υπηρεσία φάνηκε επίσης να ενισχύει το εξωτερικό κίνητρο και να βελτιώνει την συνολική αυτονομία και καθημερινή λειτουργικότητα των φοιτητών με ΥΛΑ. Βέβαια, η έρευνα των Quinn et al., χαρακτηρίζεται από ορισμένους περιορισμούς όπως το μικρό δείγμα συμμετεχόντων και η συγχρονική έρευνα ικανοποίησης που χρησιμοποιήθηκε στο δεύτερο τμήμα, η οποία παρότι βρισκόταν σε πιλοτικό στάδιο, δεν ήταν σταθμισμένη. Κατά συνέπεια τα ευρήματα αυτής δεν μπορούν να γενικευτούν σε ολόκληρο τον πληθυσμό των φοιτητών με ΥΛΑ.

Η συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας ανέδειξε μια ακόμη μέθοδο πάνω στην οποία στηρίχτηκε μια υπηρεσία εργοθεραπείας με στόχο την αύξηση της εργασιακής απόδοσης ενός νέου άντρα με ΥΛΑ (Pat Precin , 2020). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επισκόπησης μελέτης περίπτωσης, μετά το πέρας των έξι καθημερινών συνεδρίων εκπαίδευσης στην νοερή απεικόνιση , διάρκειας 15 λεπτών, ο νεαρός άντρας με ΥΛΑ ήταν προοδευτικά σε θέση να παρασκευάσει την πίτσα ανεξάρτητα και να ξεπερνάει τις δυσκολίες που προκύπταν κατά την διαδικασία της εκτέλεσης της δραστηριότητας (Pat Precin , 2020). Ωστόσο, στην βιβλιογραφία υπάρχουν ορισμένες μελέτες που υποστηρίζουν ότι η παρέμβαση μέσω της νοερής

απεικόνισης, ενίσχυει τις εκτελεστικές δεξιότητες και την εμπλοκή των νέων ενηλίκων σε έργα της καθημερινότητας τους. Οι μελέτες αυτές αποτελούν ποσοτικές μελέτες προ-μετά ελέγχου και έχουν χρησιμοποιήσει δείγματα ευκολίας με 22 συμμετέχοντες. Βέβαια, και οι δύο μελέτες ήταν σε πιλοτικό στάδιο εξέλιξης, αποτελούνταν από 3 συνεδρίες παρέμβασης και στόχευαν στην βελτίωση της εμπλοκής των ατόμων με ΥΛΑ σε ΔΚΖ (Precin et al., 2017 ; Precin, 2018). Παρατηρείται λοιπόν, ότι και οι τρεις μελέτες αφορούσαν σε έργα που εντάσσονται στον τομέα των ΔΚΖ, αλλά υιοθέτησαν διαφορετικές μεθοδολογίες στην χορήγηση της παρέμβασης με την χρήση της νοερής απεικόνισης. Επομένως, η γενίκευση της αποτελεσματικότητας της νοερής απεικόνισης στην εκτέλεση του οποιουδήποτε έργου από ενήλικες με ΥΛΑ, ίσως να μην είναι ασφαλής.

Η τρίτη μελέτη που ανέδειξε η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αφορούσε στην αποδοτικότητα του προγράμματος οριζόντιων δεξιοτήτων ASSET και στην σκοπιμότητα της παράδοσής του σε μια ομάδα νεαρών ενηλίκων με ΥΛΑ από συνομήλικους μεταπτυχιακούς φοιτητές εργοθεραπείας (Connor et al., 2022) . Τα αποτελέσματα της μελέτης υποστήριξαν στατιστικά σημαντικές βελτιώσεις στην κοινωνική λειτουργικότητα, στην απόδοση των οριζόντιων δεξιοτήτων, στην αυτο-αποτελεσματικότητα, στην προσαρμοστική συμπεριφορά και την αυτοπεποίθηση των φοιτητών με ΥΛΑ. Παράλληλα, επιβεβαιώθηκε η υπόθεση ότι οι περίπου συνομήλικοι φοιτητές εργοθεραπείας μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τον ρόλο του διαμεσολαβητή στην χορήγηση του ASSET.

Η θετική έκβαση που παρατηρήθηκε, ενδεχομένως, να οφείλεται τόσο στην φύση και δομή του προγράμματος, δηλαδή στον αριθμό των συνεδριών, στην σταδιακή πλαισίωση των θεμάτων, στις συμπληρωματικές ειδικές στρατηγικές παρέμβασης για άτομα με ΥΛΑ, στην δυνατότητα για οριοθετημένη κοινωνική αλληλεπίδραση, όσο και στην μέθοδο χορήγησής του, δηλαδή στην θετική επιρροή που άσκησαν οι συνομήλικοι διαμεσολαβητές. Πράγματι, στην βιβλιογραφία πολλές από τις ειδικές στρατηγικές παρέμβασης που επιλέχθηκαν, καθώς και η χορήγηση της παρέμβασης μεταξύ συνομηλικών, επισημαίνονται ως τεκμηριωμένες τεχνικές παρέμβασης για τα άτομα με ΥΛΑ (Hume et al., 2021). Παρόλα αυτά, η πιλοτική μορφή της μελέτης, το μικρό δείγμα συμμετεχόντων καθώς και χρήση μέτρων αυτοαναφοράς μπορεί να έχουν εισαγάγει την μεροληψία στα αποτελέσματα. Επιπλέον, αξίζει να τονιστεί πως

οι συμμετέχοντες δεν είχαν την δυνατότητα να αξιολογήσουν τις οριζόντιες δεξιότητες τους σε εργασιακές συνθήκες. Στο γεγονός αυτό, σύμφωνα με τους συγγραφείς, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο η πανδημία Covid-19 που ήταν εν εξελίξη την χρονική περίοδο της σύνταξης της μελέτης, γι' αυτό άλλωστε η απασχολησιμότητα δεν αποτέλεσε τον πρώτιστο στόχο εφαρμογής των δεξιοτήτων για όλους τους συμμετέχοντες με ΥΛΑ (Connor et al., 2022).

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία και έπειτα από την ποιοτική συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, αναλύθηκαν τρεις διαφορετικές υπηρεσίες εργοθεραπείας για άτομα με ΥΛΑ. Η Unilink ήταν η μοναδική υπηρεσία εργοθεραπείας που αφορούσε στην φοιτητική καριέρα. Ενώ, η υπηρεσία εργοθεραπείας με την χρήση την νοερής απεικόνισης και η υπηρεσία ASSET από συνομήλικους μεταπτυχιακούς φοιτητές εργοθεραπείας, στόχευαν στην εργασιακή καριέρα των ατόμων με ΥΛΑ. Από την κριτική ερμηνεία των αποτελεσμάτων της παρούσας πτυχιακής εργασίας, προκύπτει πως όλες οι μελέτες κατέγραψαν αισιόδοξα ευρήματα ως προς την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών εργοθεραπείας. Το κοινά χαρακτηριστικό των τριών υπηρεσιών που καθόρισε την έκβασή τους, ήταν η εξειδικευμένη κατεύθυνση στις ανάγκες και στις δυνατότητες των ενηλίκων με ΥΛΑ. Εξίσου σημαντικά στοιχεία, τα οποία όμως δεν εντοπίστηκαν σε όλες τις υπηρεσίες ήταν η συμμόρφωση σε μια εργοκεντρική πρακτική και η χρήση τύπων παρεμβάσεων που εστίαζαν στο έργο (Quinn et al., 2014 ; Pat Precin , 2020) . Επίσης, σε ορισμένες υπηρεσίες ο εργοθεραπευτής είχε στενή εμπλοκή, η οποία αξιολογήθηκε ως πολύ σημαντική σε σχέση με την αποτελεσματικότητά τους (Quinn et al., 2014 ; Connor et al., 2022). Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι οι υπηρεσίες πραγματοποιούνταν στο περιβάλλον εκτέλεσης του προσδοκώμενου έργου, ίσως να συνέβαλε θετικά στην ικανότητα εκτέλεσης του έργου από τα άτομα με ΥΛΑ (Quinn et al., 2014 ; Pat Precin , 2020).

Η παρούσα πτυχιακή εργασία φωτίζει το κενό της σύγχρονης βιβλιογραφίας που διερευνά τις ανάγκες των ενηλίκων με ΥΛΑ στους τομείς της “Εκπαίδευσης” και της “Εργασίας” και την μοναδική συμβολή της επιστήμης της εργοθεραπείας. Ακόμη, τονίζει για ακόμα μία φορά την σπουδαιότητα της εξειδικευμένης εργοκεντρικής πρακτικής στην εργοθεραπεία. Η απουσία μελετών με παρόμοιο σκοπό με αυτόν της συγκεκριμένης ανασκόπησης καθώς και το δεδομένο ότι η συντριπτική

πλειονότητα των ερευνών στην βιβλιογραφία αναφέρεται σε ανήλικους συμμετέχοντες, αποτέλεσαν τους βασικούς λόγους της συγγραφής της πτυχιακής εργασίας.

Στην κριτική αξιολόγηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, εντοπίζει περιορισμούς όπως το περιορισμένο πλήθος και η πιλοτική μορφή των μελετών που συμπεριελήφθησαν, το μικρό δείγμα των συμμετεχόντων, η ετερογένεια στις μεθόδους παρέμβασης και η έλλειψη μετρήσιμων παραμέτρων. Οπότε, η εξαγωγή βάσιμων επιστημονικών συμπερασμάτων και η πιθανή γενίκευσή τους δεν θεωρείται ασφαλής. Ωστόσο, τα συμπεράσματα δίνουν το έναυσμα για περαιτέρω ερευνητική διερεύνηση στον τομέα ενδιαφέροντος.

Οι μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των ατόμων με ΥΛΑ κατά τη διάρκεια της φοιτητικής και εργασιακής τους καριέρας και να συμμερίζονται την εμπειρία τους. Η σύνταξη τυχαιοποιημένων ελεγχόμενων κλινικών δοκιμών με μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων θα αυξήσει τα τεκμήρια γύρω από τα δύο ερευνητικά ερωτήματα, θα κατευθύνει με ασφάλεια την πρακτική των εργοθεραπευτών που συνεργάζονται με ενήλικες με ΥΛΑ. Παράλληλα, η συγγραφή ποιοτικών μελετών θα ενισχύσει τις γνώσεις των εργοθεραπευτών σε σχέση με την βιωματική εμπειρία, την ικανοποίηση και την προσωπικές αφηγήσεις των συμμετεχόντων.

Κεφάλαιο 6. ΣΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα ποιοτική συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας καταλήγει σε τρεις διαφορετικές υπηρεσίες εργοθεραπείας για άτομα με ΥΛΑ. Η Unilink αφορά στη φοιτητική καριέρα, ενώ η υπηρεσία νοερής απεικόνισης και το πρόγραμμα ASSET αφορούν στην εργασιακή καριέρα. Τα αποτελέσματα της πτυχιακής εργασίας καταγράφουν αισιόδοξα στοιχεία για την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών, τα οποία σχετίζονται κυρίως με την εξειδίκευση στις ανάγκες και στις δυνατότητες των ενηλίκων με ΥΛΑ. Ακόμη, ως πολύ σημαντικοί παράγοντες της επιτυχημένης έκβασης, αναδείχθηκαν η εργοκεντρική πρακτική και η στενή εμπλοκή του εργοθεραπευτή στην παρέμβαση. Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία

υπογραμμίζει το κενό στη βιβλιογραφία σχετικά με τις ανάγκες των ενηλίκων με ΥΛΑ στον τομέα της εκπαίδευσης και εργασίας και την ξεχωριστή συμβολή της εργοθεραπείας σε αυτούς τους τομείς. Οι περιορισμοί της μελέτης περιλαμβάνουν το μικρό αριθμό δείγματος, την ποικιλία στις μεθόδους παρέμβασης και την έλλειψη μετρήσιμων παραμέτρων, που δυσκολεύουν την εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων. Επομένως, οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα από εργοθεραπευτές πάνω σε αυτούς τους τομείς, είναι επιτακτικές.

Τα ευρήματα της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας μπορούν να αποτελέσουν συστάσεις για την κατάλληλη δόμηση νέων ή για την βέλτιστη τροποποίηση των ήδη υπάρχοντων υπηρεσιών που ασχολούνται με τους παραπάνω τομείς, στον ελλαδικό χώρο. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της ανασκόπησης επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα και τονίζουν την μοναδικότητα του ρόλου του εργοθεραπευτή στις υπηρεσίες υποστήριξης των ατόμων με ΥΛΑ. Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την ακαδημαϊκή καριέρα των φοιτητών με ΥΛΑ που φοιτούν στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, μια ομάδα εργοθεραπευτών θα μπορούσε να συμβάλλει καθοριστικά στην παροχή ολιστικών υπηρεσιών από τα γραφεία υποστήριξης φοιτητών με αναπηρία, που δραστηριοποιούνται εντός των πανεπιστημίων, συνθήκη που δεν εφαρμόζεται σε όλο το δίκτυο των πανεπιστημίων της Ελλάδας. Ομοίως στον εργασιακό τομέα οι εργοθεραπευτές μπορούν να πλαισιώσουν την προσπάθεια ορισμένων μη κερδοσκοπικών οργανισμών και συλλόγων υποστήριξης ατόμων με ΥΛΑ, στην υιοθέτηση ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης και υποστήριξης στην εργασία. Ακόμη, οι υπηρεσίες εργοθεραπείας μπορούν να συμπληρώσουν τις παροχές εσωτερικής υποστήριξης που διαθέτουν ορισμένες πολυεθνικές εταιρίες στους εργαζόμενούς τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Admin. (2022b). Archived: Evaluation Report – Prepare Entry Guide: Supporting Students with Autism Transition to Higher Education. Soar. Retrieved from <https://www.soarforaccess.ie/evaluation-report-prepare-entry-guide-supporting-students-with-autism-transition-to-higher-education/>
2. Adreon, D., & Durocher, J. (2007). Evaluating the college transition needs of individuals with High-Functioning Autism Spectrum Disorders. *Intervention in School and Clinic*, 42(5), 271–279. <https://doi.org/10.1177/10534512070420050201>

3. Ahn, E. J., & Kang, H. (2018). Introduction to systematic review and meta-analysis. *Korean Journal of Anesthesiology*, 71(2), 103 – 112. <https://doi.org/10.4097/kjae.2018.71.2.103>
4. American Occupational Therapy Association. (2013). Students with disabilities in postsecondary education settings: How occupational therapy can help [Fact Sheet]. Retrieved from [https://www.aota.org/~media/Corporate/Files/AboutOT/Professionals/WhatIsOT/CY/FactSheets/Postsecondary-Education.pdf](https://www.aota.org/~/media/Corporate/Files/AboutOT/Professionals/WhatIsOT/CY/FactSheets/Postsecondary-Education.pdf)
5. American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association, DSM-IV.
6. American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Arlington: American Psychiatric Association, DSM-5.
7. American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425787>
8. Anderson, A. H., Carter, M., & Stephenson, J. (2018). Perspectives of University Students with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(3), 651–665. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3257-3>
9. Autism spectrum disorders across the life course and occupational therapy services. (2022). *American Journal of Occupational Therapy*, 76(Supplement_3). <https://doi.org/10.5014/ajot.2022.76s3002>
10. Bakker, T., Krabbendam, L., Bhulai, S., & Begeer, S. (2019). Background and enrollment characteristics of students with autism in higher education. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 67, 101424. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2019.101424>
11. Bakker, T., Krabbendam, L., Bhulai, S., Meeter, M., & Begeer, S. (2023). Predicting academic success of autistic students in higher education. *Autism*, 27(6), 1803–1816. <https://doi.org/10.1177/13623613221146439>

12. Baldwin, S., Costley, D., & Warren, A. (2014). Employment Activities and Experiences of Adults with High-Functioning Autism and Asperger's Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44(10), 2440–2449. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2112-z>
13. Barahona-Corréa, J. B., & Filipe, C. N. (2016). A concise history of Asperger Syndrome: The short reign of a troublesome diagnosis. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.02024>.
14. Baric, V. B., Hemmingsson, H., Hellberg, K., & Kjellberg, A. (2016). The Occupational Transition Process to Upper Secondary School, Further Education and/or Work in Sweden: As Described by Young Adults with Asperger Syndrome and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(3), 667–679. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2986-z>
15. Baum, C., Christiansen, C., & Bass, J. (2015). Person-Environment-Occupational Performance (PEOP) model. In C. Christiansen, C. Baum, J. Bass (Eds.), *Occupational therapy: performance, participation and well-being*. (4th ed.). Thorofare, NJ: Slack, Inc.
16. Benevides, T., Watling, R., & Robertson, S. (2023). Person-Centered Interventions for Autistic adults ages 18+ (2013–2021). *American Journal of Occupational Therapy*, 77(Supplement 1). <https://doi.org/10.5014/ajot.2023.77s10023>
17. Bennett, T., Szatmari, P., Bryson, S. E., Volden, J., Zwaigenbaum, L., Vaccarella, L., . . . Boyle, M. (2007). Differentiating autism and Asperger syndrome on the basis of language delay or impairment. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38(4), 616–625. <https://doi.org/10.1007/s10803-007-0428-7>
18. Bennett, K. D., Ramasamy, R., & Honsberger, T. (2013). The effects of covert audio coaching on teaching clerical skills to adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43, 585–593. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1597-6>
19. Bernhardt, J. B., Lam, G. Y. H., Thomas, T., Cubells, J. F., Bohlke, K., Reid, M., & Rice, C. E. (2020). Meaning in measurement: Evaluating young autistic adults' active engagement and expressed interest in quality-of-life goals. *Autism in*

- Adulthood: Challenges and Management, 2, 227–242.
<https://doi.org/10.1089/aut.2019.0081>
20. Bertilsson, I., Gyllensten, A. L., Opheim, A., Gard, G., & Hammarlund, C. S. (2018). Understanding one's body and movements from the perspective of young adults with autism: A mixed-methods study. *Research in Developmental Disabilities*, 78, 44–54. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2018.05.002>
 21. Bi, X., Yang, W., Qing, S., Sun, Q., & Xu, Q. (2018). Classification of autism spectrum disorder using random support Vector Machine Cluster. *Frontiers in Genetics*, 9. <https://doi.org/10.3389/fgene.2018.00018>
 22. Calm Zone | University College Cork. (2021). Retrieved from <https://www.ucc.ie/en/build/projects/completed/calmzone/>
 23. Canadian Association of Occupational Therapists. (2002). *Enabling occupation: An occupational therapy perspective (2nd ed.)*. Ottawa: CAOT Publications ACE.
 24. Canadian Association of Occupational Therapists , Departement of National Health and Welfare. (1983). *Occupational therapy guidelines for client-centred practice*. Toronto: CAOT.
 25. Canadian Association of Occupational Therapists and Departement of National Health and Welfare. (1991). *Occupational therapy guidelines for client-centred practice*. Toronto: CAOT Publications ACE.
 26. Carter, E. W., Harvey, M. N., Taylor, J. L., & Gotham, K. (2013). Connecting youth and young adults with autism spectrum disorders to community life. *Psychology in the Schools*, 50, 888–898. <https://doi.org/10.1002/pits.21716>
 27. Chen, J. L., Leader, G., Sung, C., & Leahy, M. J. (2015). Trends in Employment for Individuals with Autism Spectrum Disorder: a Review of the Research Literature. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2(2), 115–127. <https://doi.org/10.1007/s40489-014-0041-6>
 28. Cho, A. B., Otte, K., Baskow, I., Ehlen, F., Maslahati, T., Mansow-Model, S., Schmitz-Hübsch, T., Behnia, B., & Röepke, S. (2022). Motor signature of autism spectrum disorder in adults without intellectual impairment. *Scientific Reports*, 12(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-022-10760-5>

29. College of Occupational Therapists. (2015). Code of ethics and professional conduct (revised ed.) London COT.
30. College of Occupational Therapists. (2017). Professional standards for occupational therapy practice (revised ed.) London COT.
31. Connor, A., Fabrizi, S., Nasamran, A., & Sung, C. (2022). Near-Peer Facilitation of a Soft Skills Program for Young Adults With Autism. *American Journal of Occupational Therapy*, 76(4). <https://doi.org/10.5014/ajot.2022.048207>
32. Cook, J., Blakemore, S., & Press, C. (2013). Atypical basic movement kinematics in autism spectrum conditions. *Brain*, 136(9), 2816–2824. <https://doi.org/10.1093/brain/awt208>
33. Cope, R., & Remington, A. (2022). The strengths and abilities of autistic people in the workplace. *Autism in Adulthood*, 4(1), 22–31. <https://doi.org/10.1089/aut.2021.0037>
34. de Giambattista, C., Ventura, P., Trerotoli, P., Margari, M., Palumbi, R., & Margari, L. (2019). Subtyping the Autism Spectrum Disorder: Comparison of Children with High Functioning Autism and Asperger Syndrome. *Journal of autism and developmental disorders*, 49(1), 138–150. <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3689-4>
35. Dirette, D. P. (2019). Disability services for students in Postsecondary Education: Opportunities for occupational therapy. *The Open Journal of Occupational Therapy*, 7(2). <https://doi.org/10.15453/2168-6408.1609>
36. Dotson, W. H., Richman, D. M., Abby, L., Thompson, S., & Plotner, A. (2013). Teaching skills related to self-employment to adults with developmental disabilities: An analog analysis. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 2336–2350. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.04.009>
37. Dublin, T. (2023). Occupational Therapy | TU Dublin. <https://www.tudublin.ie/for-students/student-services-and-support/student-wellbeing/disability-support-services/aungier-street-bolton-street-grangegorman/student-supports/occupational-therapy/>

38. Duncan, E. a. S. (2020b). Foundations for Practice in Occupational Therapy E-BOOK. Elsevier Health Sciences.
39. Eckholm, A. (2018). A Group Protocol for Individuals with High Functioning Autism Spectrum Disorder: Transitioning Into College. UND Scholarly Commons. <https://commons.und.edu/ot-grad/382>
40. Enabling transitions | SOAR for Access program. (2022, May 19). Retrieved from <https://www.soarforaccess.ie/enabling-transitions/>
41. Feinstein, A. (2010). A history of autism. <https://doi.org/10.1002/9781444325461>
42. Feinstein, A. (2010). A history of autism. <https://doi.org/10.1002/9781444325461>
43. Gal, E., Landes, E., & Katz, N. (2015). Work performance skills in adults with and without high functioning autism spectrum disorders (HFASD). *Research in Autism Spectrum Disorders*, 10, 71–77. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2014.10.011>
44. Ghaziuddin, M. (2007). Defining the behavioral phenotype of Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38(1), 138–142. <https://doi.org/10.1007/s10803-007-0371-7>
45. Ghaziuddin, M., & Mountain-Kimchi, K. (2004). Defining the Intellectual Profile of Asperger Syndrome: Comparison with High-Functioning Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(3), 279–284. <https://doi.org/10.1023/b:jadd.0000029550.19098.77>
46. Gilchrist, A., Cox, A., Rutter, M., Green, J., Burton, D., & Le Couteur, A. (2001). Development and current functioning in adolescents with Asperger Syndrome: A comparative study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42(2), 227–240.
47. Gillberg, I. C., & Gillberg, C. (1989). Asperger Syndrome? Some Epidemiological Considerations: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30(4), 631–638. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1989.tb00275.x>
48. Gitnux. (2023). The Employment Landscape for People with Autism 2023: A Look at the Statistics • GITNEX. GITNEX. <https://blog.gitnux.com/autism-employmentstatistics/#:~:text=Only%202022%25%20of%20autistic%20adults%20are%20employed%20in%20any%20capacity.&text=It%20highlights%20the%20one>

ed%20for%20greater%20awareness%20and%20understanding%20of,supportive%20employment%20policies%20and%20practices.

49. Gowen, E., Earley, L., Waheed, A., & Poliakoff, E. (2023). From “one big clumsy mess” to “a fundamental part of my character.” Autistic adults’ experiences of motor coordination. *PLOS ONE*, 18(6), e0286753. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0286753>
50. Gregory, A. T., & Denniss, A. R. (2018). An Introduction to Writing Narrative and Systematic Reviews - Tasks, Tips and Traps for Aspiring Authors. *Heart, lung & circulation*, 27(7), 893–898. <https://doi.org/10.1016/j.hlc.2018.03.027>
51. Harmuth, E., Silletta, E., Bailey, A., Adams, T., Beck, C., & Barbic, S. (2018). Barriers and Facilitators to Employment for Adults with Autism: A scoping review. *Annals of International Occupational Therapy*, 1(1), 31–40. <https://doi.org/10.3928/24761222-20180212-01>
52. Howlin, P. (2003). Outcome in high-functioning adults with autism with and without early language delays: implications for the differentiation between autism and Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33(1), 3–13. <https://doi.org/10.1023/a:1022270118899>
53. Howlin, P., Goode, S., Hutton, J., & Rutter, M. (2004). Adult outcome for children with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 45(2), 212–229. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00215.x>
54. Hume, K., Steinbrenner, J. R., Odom, S. L., Morin, K. L., Nowell, S. W., Tomaszewski, B., Szendrey, S., McIntyre, N. S., Yücesoy-Özkan, S., & Savage, M. N. (2021). Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism: Third Generation Review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(11), 4013–4032. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04844-2>
55. International Classification of Diseases, Eleventh Revision (ICD-11), World Health Organization (WHO) 2019/2021 <https://icd.who.int/browse11>.

56. JobsLink–Asperger.
(2023). <https://asperger.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-jobslink/>
57. Katz, N., Dejak, I., & Gal, E. (2015). Work performance evaluation and QoL of adults with High Functioning Autism Spectrum Disorders (HFASD). *Work-a Journal of Prevention Assessment & Rehabilitation*, 51(4), 887–892. <https://doi.org/10.3233/wor-152001>
58. Kellems, R. O., & Morningstar, M. E. (2012). Using video modeling delivered through iPods to teach vocational tasks to young adults with autism spectrum disorders. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 35, 155–167. <https://doi.org/10.1177/0885728812443082>
59. Kielhofner, G. (1985). *A model of human occupation: Theory and application*. Baltimore: Williams & Wilkins.
60. Kielhofner, G. (2008). *Model of human occupation: Theory and application*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
61. Kielhofner, G. (2009). *Conceptual foundations of occupational therapy practice*. In F.A. Davis Co. eBooks. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB00226183>
62. Kim, S. Y. (2019). The experiences of adults with autism spectrum disorder: Self-determination and quality of life. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 60, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2018.12.002>
63. Koenig, K., & Shore, S. (2018). Self-Determination and a Shift to a Strengths-Based Model for ASD (Ch. 11, Autism 4e). In *Autism Across the Lifespan* (pp. 155–165). <https://doi.org/10.7139/2017.978-1-56900-489-0.011>
64. Kornblau, B., & Robertson, S. (2021). Special issue on occupational therapy with neurodivergent people. *American Journal of Occupational Therapy*, 75(3). <https://doi.org/10.5014/ajot.2021.753001>
65. Lai, M. C., Lombardo, M. V., Chakrabarti, B., & Baron-Cohen, S. (2013). Subgrouping the autism “Spectrum”: Reflection on DSM-5. *PLOS Biology*. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1001544>.

66. Lambe, S., Russell, A., Butler, C., Fletcher, S., Ashwin, C., & Brosnan, M. (2018). Autism and the transition to university from the student perspective. *Autism*, 23(6), 1531–1541. <https://doi.org/10.1177/1362361318803935>
67. Law, M. (1998). *Client-centered Occupational Therapy*. Thorofare, NJ: Slack.
68. Lawson, D. L., Gould, S. A., & Conley, M. L. (2016). McDaniel step ahead: A summer transitional program for first year college students with disabilities. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 29(3), 299-302.
69. Lewis, L. F. (2018). Identifying autism spectrum disorder in undiagnosed adults. *The Nurse Practitioner*, 43(9), 14–18. <https://doi.org/10.1097/01.npr.0000544285.02331.2c>
70. Licensed under Creative Commons Attribution-NoDerivatives 3.0 IGO licence (CC BY-ND 3.0 IGO).
71. Lim, Y. H., Partridge, K., Girdler, S., & Morris, S. (2017). Standing Postural Control in Individuals with Autism Spectrum Disorder: Systematic Review and Meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(7), 2238–2253. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3144-y>
72. Linke, A. C., Kinnear, M., Kohli, J. S., Fong, C., Lincoln, A. J., Carper, R. A., & Müller, R. (2020). Impaired motor skills and atypical functional connectivity of the sensorimotor system in 40- to 65-year-old adults with autism spectrum disorders. *Neurobiology of Aging*, 85, 104–112. <https://doi.org/10.1016/j.neurobiolaging.2019.09.018>
73. Lum, J. a. G., Shandley, K., Albein-Urios, N., Kirkovski, M., Papadopoulos, N., Wilson, R. B., Enticott, P. G., & Rinehart, N. (2020). Meta-Analysis reveals GAIT anomalies in autism. *Autism Research*, 14(4), 733–747. <https://doi.org/10.1002/aur.2443>
74. Macintosh, K., & Dissanayake, C. (2004). Annotation: The similarities and differences between autistic disorder and Asperger's disorder: a review of the empirical evidence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(3), 421–434. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00234.x>
75. MacLennan, K., O'Brien, S. J., & Tavassoli, T. (2021). In our own words: the complex sensory experiences of autistic adults. *Journal of Autism and*

- Developmental Disorders, 52(7), 3061–3075. <https://doi.org/10.1007/s10803-021-05186-3>
76. Mathew, M. (2024). Literature search in systematic reviews: How much is good enough? *Clinical Epidemiology and Global Health*, 25, 101485. <https://doi.org/10.1016/j.cegh.2023.101485>
77. McQueen, J. (2014). Creek's occupational therapy and mental health, 5th edition. *British Journal of Occupational Therapy*, 77(12) 634. <https://link.gale.com/apps/doc/A394685519/AONE?u=googlescholar&sid=bookmark-AONE&xid=7bdb6af7>
78. Montgomery, C. B., Allison, C., Lai, M., Cassidy, S., Langdon, P. E., & Baron-Cohen, S. (2016b). Do Adults with High Functioning Autism or Asperger Syndrome Differ in Empathy and Emotion Recognition? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(6), 1931–1940. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2698-4>
79. Morrison, S., Armitano, C., Raffaele, C. T., Deutsch, S. I., Neumann, S., Caracci, H., & Urbano, M. R. (2018). Neuromotor and cognitive responses of adults with autism spectrum disorder compared to neurotypical adults. *Experimental Brain Research*, 236(8), 2321–2332. <https://doi.org/10.1007/s00221-018-5300-9>
80. Mukaddes, N. M., Hergüner, S., & Tanidir, C. (2010). Psychiatric disorders in individuals with high-functioning autism and Asperger's disorder: Similarities and differences. *World Journal of Biological Psychiatry*, 11(8), 964–971. <https://doi.org/10.3109/15622975.2010.507785>
81. MyCIT.ie - MTU DSS Transitions programme. (2023). Retrieved from https://www.mycit.ie/access_disability/disability-support-service/transitions-programme-coordina
82. National Forum. (2023, May 31). Showcasing a tiered public health occupational therapy approach to supporting student participation, health, wellbeing and success in higher education – National Resource Hub. Retrieved from <https://hub.teachingandlearning.ie/resource/showcasing-a-tiered-public-health-occupational-therapy-approach-to-supporting-student-participation-health-wellbeing-and-success-in-higher-education/>

83. Nolan, C. (2011). The development and piloting of the 'Trinity Student Profile' with students experiencing mental health difficulties/problems. [Doctoral dissertation, Trinity College Dublin]. Trinity's Access to Research Archive. <http://www.tara.tcd.ie/handle/2262/85428>
84. NQF: Person Centered Planning and Practice Final report. (2020). https://www.qualityforum.org/Publications/2020/07/Person_Centered_Planning_and_Practice_Final_Report.aspx
85. Nuske, H. J., Hassrick, E. M., Bronstein, B., Hauptman, L., Aponte, C. A., Levato, L., Stahmer, A. C., Mandell, D. S., Mundy, P., Kasari, C., & Smith, T. (2019). Broken bridges—new school transitions for students with autism spectrum disorder: A systematic review on difficulties and strategies for success. *Autism*, 23(2), 306–325. <https://doi.org/10.1177/1362361318754529>
86. Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process—Fourth Edition. (2020). *American Journal of Occupational Therapy*, 74(Supplement_2), 7412410010p1-7412410010p87. <https://doi.org/10.5014/ajot.2020.74s2001>
87. Occupational therapy services in facilitating work participation and performance. (2017). *American Journal of Occupational Therapy*, 71(Supplement_2), 7112410040p1-7112410040p13. <https://doi.org/10.5014/ajot.2017.716s05>
88. Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J., Akl, E. A., Brennan, S., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E., Mayo - Wilson, E., McDonald, S., . . . Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *Systematic Reviews*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s13643-021-01626-4>
89. Pierce, D. (2024). Occupational science for occupational therapy. In Routledge eBooks. <https://doi.org/10.4324/9781003525257>
90. Planche, P., & Lemonnier, E. (2012). Children with high-functioning autism and Asperger's syndrome: Can we differentiate their cognitive profiles? *Research in Autism Spectrum Disorders*, 6(2), 939–948. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2011.12.009>

91. Polatajko, H.J., Davis, J., Stewart, D., et al. (2013). Specifying the domain of concern: occupation as core. In E.A. Townsend, & H.J. Polatajko (Eds.), *Enabling occupational II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, and justice through occupation* (2nd ed.) (pp. 13-36). Ottawa, ON: CAOT Publications ACE.
92. Polatajko, H.J., Townsend, E.A. & Craik, J. (2007). Canadian Model of Occupational Performance and Engagement (CMOP-E). In *Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision of Health, Well-being, & Justice through Occupation*. E.A. Townsend & H.J. Polatajko, Eds. Ottawa, ON: CAOT Publications ACE. 22-36.
93. Polatajko, H.J., Townsend, E.A., & Craik, J. (2013). The Canadian model of occupational performance and engagement (CMOP-E). In E.A. Townsend, & H.J. Polatajko (Eds.), *Enabling occupational II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, and justice through occupation* (2nd ed.) (p.23). Ottawa, ON: CAOT Publications ACE.
94. Precin, P. (2010). The use of visual imagery to enhance sequencing of work tasks. *Work*, 36(4), 373–379. <https://doi.org/10.3233/wor-2010-1040>
95. PRISMA. (2023). <http://www.prisma-statement.org/PRISMAStatement/PRISMAStatement>
96. Precin, P. (2018). Use of visual imagery in individuals with autism spectrum Disorder. *the American Journal of Occupational Therapy*, 72(4_Supplement_1), 7211520331p1. <https://doi.org/10.5014/ajot.2018.72s1-po8001>
97. Precin, P., Floria, M., Thomas, S., Magno, J., Chang, D., & Jean-Paul, C. (2017). The use of visual imagery in Asperger syndrome. *the American Journal of Occupational Therapy*, 71(4_Supplement_1), 7111515220p1. <https://doi.org/10.5014/ajot.2017.71s1-po2050>
98. Quinn, S., Gleeson, C., & Nolan, C. (2014). An occupational therapy support service for university students with Asperger's Syndrome (AS). *Occupational Therapy in Mental Health*. <https://doi.org/10.1080/0164212x.2014.910155>
99. Robledo, J., Donnellan, A. M., & Strandt-Conroy, K. (2012). An exploration of sensory and movement differences from the perspective of individuals with

autism. *Frontiers in Integrative Neuroscience*, 6. <https://doi.org/10.3389/fnint.2012.00107>

100. Rosen, R., Weiss, P. L., Zancanaro, M., & Gal, E. (2017). Usability of a video modeling computer application for the vocational training of adolescents with autism spectrum disorder. *British Journal of Occupational Therapy*, 80(4), 208–215. <https://doi.org/10.1177/0308022616680367>
101. Roy, M., & Strate, P. (2023). Autism spectrum disorders in adulthood. *Deutsches Arzteblatt International*. <https://doi.org/10.3238/arztebl.m2022.0379>
102. Sanders, J. (2009). Qualitative or quantitative differences between Asperger's disorder and autism? Historical considerations. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(11), 1560–1567. <https://doi.org/10.1007/s10803-009-0798-0>
103. Schindler, V. P., Cajiga, A., Aaronson, R., & Salas, L. (2015). The Experience of Transition to College for Students Diagnosed with Asperger's Disorder. *The Open Journal of Occupational Therapy*, 3(1). <https://doi.org/10.15453/2168-6408.1129>
104. Scope of occupational therapy services for individuals with autism spectrum disorder across the life course. (2015). *American Journal of Occupational Therapy*, 69(Supplement_3), 6913410054p1. <https://doi.org/10.5014/ajot.2015.696s18>
105. Scott, M., Milbourn, B., Falkmer, M., Black, M., Bölte, S., Halladay, A., Lerner, M. D., Taylor, J. L., & Girdler, S. (2019). Factors impacting employment for people with autism spectrum disorder: A scoping review. *Autism*, 23(4), 869–901. <https://doi.org/10.1177/1362361318787789>
106. Seltzer, M. M., Shattuck, P., Abbeduto, L., & Greenberg, J. S. (2004). Trajectory of development in adolescents and adults with autism. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 10(4), 234–247. <https://doi.org/10.1002/mrdd.20038>

107. Sharma, S., Woolfson, L., & Hunter, S. C. (2011). Confusion and inconsistency in diagnosis of Asperger syndrome: a review of studies from 1981 to 2010. *Autism*, 16(5), 465–486. <https://doi.org/10.1177/1362361311411935>
108. Shattuck, P., Seltzer, M. M., Greenberg, J. S., Orsmond, G. I., Bolt, D. M., Kring, S. R., . . . Lord, C. (2006). Change in Autism Symptoms and Maladaptive Behaviors in Adolescents and Adults with an Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(9), 1735–1747. <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0307-7>
109. Shea, C., & Giles, G. M. (2016). Goals and expectations of Continuation High school students transitioning to postsecondary education. *The Open Journal of Occupational Therapy*, 4(4). <https://doi.org/10.15453/2168-6408.1237>
110. SOAR for Access Program | Increasing Higher Education Participation. (2023, May 2). Retrieved from <https://www.soarforaccess.ie/>
111. Speirs, S. J., Yelland, G. W., Rinehart, N., & Tonge, B. J. (2011). Lexical processing in individuals with high-functioning autism and Asperger's disorder. *Autism*, 15(3), 307–325. <https://doi.org/10.1177/1362361310386501>
112. Suri, H. (2019). Ethical considerations of conducting systematic reviews in educational research. In Springer eBooks (pp. 41 – 54). https://doi.org/10.1007/978-3-658-27602-7_3
113. Szatmari, P., Bartolucci, G., & Bremner, R. (1989). Asperger's syndrome and autism: Comparison of early history and outcome. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 31(6), 709–720. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.1989.tb04066.x>
114. Tawfik, G. M., Dila, K. a. S., Mohamed, M. Y. F., Tam, D. N. H., Kien, N. D., Ahmed, A. M., & Huy, N. T. (2019). A step by step guide for conducting a systematic review and meta-analysis with simulation data. *Tropical Medicine and Health*, 47(1). <https://doi.org/10.1186/s41182-019-0165-6>
115. Taylor, R. R. (2017). *Kielhofner's Research in Occupational Therapy : Methods of Inquiry for Enhancing Practice*. <https://www.amazon.com/Kielhofners-Research-Occupational-Therapy-Enhancing/dp/0803640374>

116. The scope of occupational therapy services for individuals with an autism spectrum disorder across the life course. (2010). *American Journal of Occupational Therapy*, 64(6_Supplement), S125–S136. <https://doi.org/10.5014/ajot.2010.64s125>
117. Townsend, E. A., & Polatajko, H. J. (2013). *Enabling Occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health & well-being, & Justice Through Occupation* (2nd ed.). Ottawa, ON: CAOT Publications ACE.
118. Tsai, L. Y., & Ghaziuddin, M. (2013). DSM-5 ASD Moves Forward into the Past. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44(2), 321–330. <https://doi.org/10.1007/s10803-013-1870-3>
119. University College Cork (2021) The Calm Zone <https://www.ucc.ie/en/autismfriendly/thecalmzone/>
120. Van Elst, L. T., Pick, M., Biscaldi, M., Fangmeier, T., & Riedel, A. (2013). High-functioning autism spectrum disorder as a basic disorder in adult psychiatry and psychotherapy: psychopathological presentation, clinical relevance and therapeutic concepts. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 263(S2), 189–196. <https://doi.org/10.1007/s00406-013-0459-3>
121. Vannucchi, G., Masi, G., Toni, C., Dell’Osso, L., Marazziti, D., & Perugi, G. (2013). Clinical features, developmental course, and psychiatric comorbidity of adult autism spectrum disorders. *CNS Spectrums*, 19(2), 157–164. <https://doi.org/10.1017/s1092852913000941>
122. Volkmar, F. R., & McPartland, J. C. (2014). From Kanner to DSM-5: Autism as an Evolving Diagnostic concept. *Annual Review of Clinical Psychology*, 10(1), 193–212. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032813-153710>
123. Waisman-Nitzan, M., Schreuer, N., & Gal, E. (2020). Person, environment, and occupation characteristics: What predicts work performance of employees with autism? *Research in Autism Spectrum Disorders*, 78, 101643. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2020.101643>
124. Wallace, G. L., Kenworthy, L., Pugliese, C., Popal, H., White, E., Brodsky, E., & Martin, A. (2015). Real-World Executive Functions in Adults with Autism Spectrum Disorder: Profiles of Impairment and Associations with Adaptive

- Functioning and Co-morbid Anxiety and Depression. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(3), 1071–1083. <https://doi.org/10.1007/s10803-015-2655-7>
125. Walsh, L., Lydon, S., & Healy, O. (2014). Employment and vocational skills among individuals with autism spectrum disorder: Predictors, impact, and interventions. *Journal of Autism and Developmental Disabilities*, 1, 266–275. <https://doi.org/10.1007/s40489-014-0024-7>
126. Wehman, P., Sima, A. P., Ketchum, J., West, M. D., Chan, F., & Luecking, R. (2015). Predictors of successful transition from school to employment for youth with disabilities. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 25, 323–334. <https://doi.org/10.1007/s10926-014-9541-6>
127. Wheeler, S., Acord-Vira, A., Woods, S., & Nesley, C. (2022). Neurodiversity and client centered occupational therapy to support meaningful employment for autistic persons. *SIS Quarterly Practice Connections*, 7(3).
128. Williams, L., & Koenig, K. (2014). Autism in the Workplace: How occupational therapy practitioners Can Support the neurodiverse Workforce. *Ot Practice*. <https://doi.org/10.7138/otp.2014.192f3>
129. Wilson, C. E., Happé, F., Wheelwright, S., Ecker, C., Lombardo, M., Johnston, P. G., . . . Murphy, D. (2014). The Neuropsychology of male Adults with High-Functioning Autism or Asperger Syndrome. *Autism Research*, 7(5), 568–581. <https://doi.org/10.1002/aur.1394>
130. Witwer, A. N., & Lecavalier, L. (2008). Examining the validity of autism spectrum disorder subtypes. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38(9), 1611–1624. <https://doi.org/10.1007/s10803-008-0541-2>
131. Wong, P. S. S., Donnelly, M., Neck, P., & Boyd, W. E. (2018). Positive Autism: Investigation of Workplace Characteristics Leading to a Strengths-Based Approach to Employment of People with Autism. *Revista De Management Comparat Internațional*, 19(1), 15–30. <https://doi.org/10.24818/rmci.2018.1.15>
132. Wong, S. R., & Fisher, G. (2015). Comparing and using Occupation-Focused models. *Occupational Therapy in Health Care*, 29(3), 297–315. <https://doi.org/10.3109/07380577.2015.1010130>

133. World Federation of Occupational Therapists. (2016). Occupational therapy in work-related practice (Archived). WFOT. <https://wfot.org/resources/occupational-therapy-in-work-related-practice>
134. World Federation of Occupational Therapists. (2012a). About occupational therapy. Retrieved from <https://www.wfot.org/about-occupational-therapy>
135. World Federation of Occupational Therapists. (2012b). About Occupational Therapy. Retrieved from <https://wfot.org/about/about-occupational-therapy>,
Πρόσβαση 12/8/2023
136. World Health Organization. (2021). 6A02 Autism spectrum disorder. International statistical classification of diseases and related health problems (11th ed.). <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/en>
137. Yu, K., Cheung, C., Chua, S. E., & McAlonan, G. (2011). Can Asperger syndrome be distinguished from autism? An anatomic likelihood meta-analysis of MRI studies. *Journal of Psychiatry & Neuroscience*, 36(6), 412–421. <https://doi.org/10.1503/jpn.100138>
138. Zeedyk, S. M., Bolourian, Y., & Blacher, J. (2018). University life with ASD: Faculty knowledge and student needs. *Autism*, 23(3), 726–736. <https://doi.org/10.1177/1362361318774148>
139. Zheng, R., Naiman, I. D., Skultety, J. K., Passmore, S., Lyons, J., & Glazebrook, C. M. (2019). The impact of different movement types on motor planning and execution in individuals with autism spectrum disorder. *Motor Control*, 23(3), 398–417. <https://doi.org/10.1123/mc.2017-0084>